

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

ERGENLERİN BAĞLANMA STİLLERİ VE KİMLİK STATÜLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Nurhan BAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2013

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**ERGENLERİN BAĞLANMA STİLLERİ VE KİMLİK STATÜLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Nurhan BAŞ

Danışman: Prof. Dr. Turan AKBAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2013

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Turan AKBAŞ
(Danışman)

Üye : Yrd. Doç. Dr. Oğuzhan KIRDÖK

Üye : Dr. İsmail SANBERK

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

...../...../2013

Prof. Dr. Azmi YALÇIN
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

ERGENLERİN BAĞLANMA STİLLERİ VE KİMLİK STATÜLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Nurhan BAŞ

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Turan AKBAŞ

Temmuz 2013, 116 sayfa

Bu araştırmada, ergenlerin bağlanma stilleri ve kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi ve bu iki değişkenin yaş, cinsiyet, annenin eğitim düzeyi, annenin çalışma durumu, annenin doğum yaptığı yaş ve ergenin kardeş sırasına göre değişip değişmediğini incelemek amaçlanmıştır.

Araştırma, Diyarbakır, Adana, Mersin ve Ankara illerinde yaşayan ve çeşitli liselere devam eden 398 ergen ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bağımlı değişkenlerinden bağlanma stillerini ölçmek amacıyla Sümer ve Güngör (1999) tarafından Türkçeye çevrilen "İlişki Ölçekleri Anketi " (Griffin ve Bartholomew, 1994) kullanılmıştır. Araştırmanın diğer bağımlı değişkeni olan kimlik statülerini ölçmek amacıyla ise Eryüksel ve Varan (1999) tarafından Türkçeye uyarlanan “Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği” (Bennion ve Adams, 1986) kullanılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkenleri ile ilgili bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde, Bağımsız Gruplar t Testi, Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon Katsayısı, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis Testi kullanılmıştır.

Bulgular, askıya alınmış kimlik statüsü ile kayıtsız bağlanma stilleri arasında düşük düzeyde, pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğunu, aynı zamanda dağınık kimlik statüsü ile saplantılı bağlanma statüsü arasında ise düşük düzeyde, pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Bağımsız değişkenler açısından, cinsiyete göre korkulu bağlanma stili puanları farklılaşmış ve kızların daha yüksek bir puan aldığı görülmüştür. Askıya alınmış kimlik, dağınık kimlik ve ipotekli kimlik statülerinden ise erkeklerin kızlara oranla daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür. Yaş ile bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Başarılı kimlik statüsü ve

askıya alınmış kimlik statüsü puanları arasında ise düşük düzeyde ve negatif yönde anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Annenin eğitim durumu değişkenine bakıldığında, anneleri üniversite ve üzeri eğitime sahip ergenlerin güvenli bağlanma stili puanlarının, anneleri okur-yazar olmayan ergenlerin güvenli bağlanma stili puanlarından anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmüştür. Aynı zamanda annesi üniversite ve üzeri kurumlardan mezun olan ergenlerin saplantılı bağlanma stili puanlarının ise; annesi okur-yazar olmayan, ilköğretim ve ortaöğretim mezunu olan ergenlerden anlamlı bir şekilde daha düşük olduğu görülmüştür. Annesi ilköğretimden mezun olan ergenlerin askıya alınmış kimlik ortalamalarının, anneleri üniversite ve üzeri eğitime sahip ergenlerin askıya alınmış kimlik ortalamalarından anlamlı bir şekilde yüksek olduğu belirlenmiştir. Annenin çalışma durumu değişkenine bakıldığında, annesi ev hanımı olan ergenlerin saplantılı bağlanma düzeylerinin, annesi çalışan ergenlerin saplantılı bağlanma düzeylerinden anlamlı bir şekilde yüksek olduğu bulunmuştur. Annesi çalışan ergenlerin askıya alınmış kimlik statüsü ve dağınık kimlik statüsü puanlarının da, annesi ev hanımı olan ergenlerin askıya alınmış kimlik statüsü ve dağınık kimlik statüsü puanlarından anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmüştür. Ergenlerin kardeş sırası incelendiğinde ise bağlanma stilleri ve kimlik statüleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Anahtar Sözcükler: Bağlanma Stilleri, Kimlik Statüler.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF RELATION BETWEEN ADOLESCENTS' ATTACHMENT STYLE AND IDENTITY STATUS

Nurhan BAŞ

Master Thesis, Main Discipline of Educational Sciences

Advisor: Prof. Dr. Turan AKBAŞ

July 2013, 116 Pages

In this study, investigation is made for the relationship between adolescents' attachment style and identity status and whether these two variables change according to age, gender, mother's education, mother's employment status, mother's age when child was born and adolescents' sibling order.

Research is done with 398 adolescents, living in provinces like Diyarbakir, Adana, Mersin and Ankara and various high schools. In order to measure attachment style, one of the dependent variable of research, "Relationship Scales Questionnaire" (Griffin and Bartholomew, 1994) translated into Turkish by Sumer and Gungor (1999) is used. In order to measure identity status, the other dependent variable of research, "Ego Identity Status Scale" (Bennion and Adams, 1986) translated into Turkish by Eryuksel and Varan (1999) is used. In order to collect information about independent variables of research "Personal Information Form" prepared by the researcher is used. In data analysis, Independent Groups t-test, Spearman Brown Correlation Coefficient, One-Way Analysis of Variance (ANOVA), Mann-Whitney U and Kruskal-Wallis Test is used.

The findings have shown that there is a positive and meaningful relationship at a low level between moratorium identity status and dismissing attachment styles; at the same time there is a positive and meaningful relationship at a low level between diffusion identity status and preoccupied attachment status. From the point of view of independent variables; considering the gender, fearful attachment style points are differentiated and it is seen that the girls got higher mark. From the status of moratorium identity, diffusion identity and foreclosure identity, it is seen that the boys got higher mark in comparison to the girls. It is found that there is no meaningful

relationship between age and attachment styles. Between achievement identity status and moratorium identity status marks, it is found that there is a meaningful relationship of low level and negative way. Considering the changable of mother's educational status, adolescents whose mothers have a university or higher educational degree had meaningfully higher marks in the sense of secured attachment style when compared to those whose mothers are illiterate. At the same time, preoccupied attachment style marks of the adolescents whose mothers are graduated from a university or a higher institution are meaningfully low when compared to the adolescents whose mothers are illiterate or graduated from primary/secondary schools. It is revealed that the average of moratorium identity of adolescents whose mothers are graduated from primary school is meaningfully higher from the average of moratorium identity of those adolescents whose mothers are graduated from university or higher institution. Considering the mother's employment status, it is found that the preoccupied attachment levels of the adolescents whose mothers are housewives are meaningfully higher when compared to preoccupied attachment levels of the adolescents whose mothers are employed. It is seen that the moratorium identity status and diffusion identity status marks of the adolescents whose mothers are employed are meaningfully higher than the moratorium identity status and diffusion identity status marks of the adolescents whose mothers are housewives. When the sibling sequence is analysed, there is no meaningful difference found between attachment styles and identity status.

Keywords: Attachment Styles, Identity Status.

ÖNSÖZ

Bu araştırma, ergenlerin bağlanma stilleri ve kimlik statüleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Öncelikle araştırma süresince yoğun çalışmaları arasında bile vakit ayıran, değerli görüşlerini paylaşan, desteğini her aşamada hissettiğim değerli danışmanım Prof.Dr. Turan AKBAŞ' a, tezimi incelemekle kalmayıp çok önemli bilgi, görüş, fikir ve deneyimlerini paylaşan, tezimi daha iyi ve kapsamlı hale getirmem için beni yönlendiren değerli jüri üyeleri Yrd. Doç. Dr. Oğuzhan KIRDÖK ve Dr. İsmail SANBERK'e, analiz aşamasında ilgi ve desteği ile hızlı sonuçlara ulaşmamı sağlayan Fatma ALTUNKOL'a, tez yazım aşamasında yaşadığım sıkıntıları meslek yaşamıma yansıtmamam için yardımcı olan sayın meslektaşım Serhan BÜYÜK'e, oldukça zevkli ama bir o kadar da yorucu ve stresli geçen bu süreçte yalnız olmadığımı hissetmemi sağlayan, problemleri çözerken kafa kafaya verdiğim sevgili meslektaşım Figen GÖKÇE'ye ve araştırmaya katılan tüm ergenlere içten bir teşekkürü borç bilirim.

Beni kendi ayakları üzerinde durabilen çağdaş bir birey olarak yetiştiren, sevgi ve destekleriyle her zorluğa göğüs germemi sağlayan güzel aileme, annem Nevin BAŞ'a, babam Süleyman Sırrı Baş'a, ablam Sinem BAŞ'a ve kardeşim Ozan BAŞ'a, zamanla bir aile olduğum ve bu süreçte tüm sıkıntılı zamanlarımda bana katlanarak sevgisi ve içtenliğiyle beni kendime getiren güzel dostum Meryem TİBİLLİ ve Burçin ANAR'a ve her bunaldığımda koştugum, varlığıyla, sevgisiyle ve çok değerli ilgisiyle motivasyonumu arttıran benim için çok özel olan Ali Can BAYRAKTAROĞLU'na sonsuz sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunarım. Varlığınız bana güç veriyor. İyi ki varsınız...

Nurhan BAŞ

Temmuz, 2013

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vii
TABLolar LİSTESİ	xii
EKLER LİSTESİ.....	xiv

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	5
1.3. Araştırmanın Önem ve Gerekçesi.....	6
1.4. Varsayımlar.....	8
1.5. Sınırlılıklar.....	8
1.6. Tanımlar.....	8

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Açıklamalar	10
2.1.1. Ergenlik Dönemi.....	10
2.1.2. Bağlanma Stilleri İle İlgili Kuramsal Açıklamalar.....	11
2.1.2.1. Bağlanma Kuramı ve John Bowlby	11
2.1.2.2. Bebeklik Döneminde Bağlanma.....	13
2.1.2.2.1. Bağlanmanın Evreleri.....	20
2.1.2.3. Ergenlik Döneminde Bağlanma	22
2.1.2.4. Yetişkinlik Döneminde Bağlanma	23
2.1.3. Kimlik Statüleri İle İlgili Kuramsal Açıklamalar	28
2.1.3.1. Kimlik Kavramı.....	28
2.1.3.1.1. Kimlik Kazanmaya Karşı Kimlik Karmaşası Evresi.....	30
2.1.3.2. Kimlik Statüleri İle İlgili Yaklaşımlar	32

2.1.3.2.1. James Marcia'nın Kimlik Statüleri Yaklaşımı	33
2.1.3.2.2. Berzonsky'nin Kimlik Gelişimi Yaklaşımı.....	36
2.1.4. Bağlanma ve Kimlik Arasındaki İlişki	37
2.2. İlgili Araştırmalar	39
2.2.1. Bağlanma Stilleri İle İlgili Yurtiçinde Yapılmış Araştırmalar	39
2.2.2. Bağlanma Stilleri İle İlgili Yurtdışında Yapılmış Araştırmalar	44
2.2.3. Kimlik Statüleri İle İlgili Yurtiçinde Yapılmış Araştırmalar	47
2.2.4. Kimlik Statüleri İle İlgili Yurtdışında Yapılmış Araştırmalar.....	50

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	53
3.2. Evren ve Örneklem	53
3.3. Veri Toplama Araçları	55
3.3.1. İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA).....	55
3.3.2. Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği (BKSÖ).....	57
3.3.3. Kişisel Bilgi Formu.....	59
3.4. Verilerin Toplanması	59
3.5. Verilerin Analizi	60

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Ergenlerin Araştırmada Kullanılan Ölçme Araçlarından Aldıkları Puanlara İlişkin Bulgular	61
4.2. Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Bağlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Bulgular.....	62
4.3. Ergenlerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Bağlanma Stilleri Puanları İle İlgili Bulgular.....	63
4.4. Ergenlerin Annelerinin Çalışma Durumlarına Göre Bağlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Bulgular	66
4.5. Ergenlerin Bağlanma Stilleri Puanları İle Annelerinin Doğum Yaptığı Yaş Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	67
4.6. Ergenlerin Kardeş Sırasına Göre Bağlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Bulgular	68

4.7. Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Kimlik Statüleri Puanlarına İlişkin Bulgular	71
4.8. Ergenlerin Kimlik Statüleri Puanları İle Yaşları Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	72
4.9. Ergenlerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Kimlik Statüleri Puanlarına İlişkin Bulgular	73
4.10. Ergenlerin Annelerinin Çalışma Durumlarına Göre Kimlik Statüleri Puanlarına İlişkin Bulgular	75
4.11. Ergenlerin Kimlik Statüleri Puanları İle Annelerinin Doğum Yaptığı Yaş Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	77
4.12. Ergenlerin Kardeş Sırasına Göre Kimlik Statüleri Puanlarına İlişkin Bulgular	77
4.13. Ergenlerin Bağlanma Stilleri Puanları İle Kimlik Statüleri Puanları Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular.....	80

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Bağlanma Stilleri Puanları ve Kimlik Statüleri Puanlarına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması	82
5.2. Ergenlerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Bağlanma Stilleri Puanları ve Kimlik Statüleri Puanları İle İlgili Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması	85
5.3. Ergenlerin Annelerinin Çalışma Durumlarına Göre Bağlanma Stilleri Puanları ve Kimlik Statüleri Puanlarına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması	87
5.4. Ergenlerin Bağlanma Stilleri Puanları ve Kimlik Statüleri Puanları İle Annelerinin Doğum Yaptığı Yaş Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması.....	89
5.5. Ergenlerin Kardeş Sırasına Göre Bağlanma Stilleri Puanları ve Kimlik Statüleri Puanlarına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması	90
5.6. Ergenlerin Kimlik Statüleri Puanları İle Yaşları Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması.....	91
5.7. Ergenlerin Bağlanma Stilleri Puanları İle Kimlik Statüleri Puanları Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması.....	93

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç	97
6.2. Öneriler	98
6.2.1. İleride Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler	98
6.2.2. Yapılabilecek Çalışmalara Yönelik Öneriler	99
 KAYNAKÇA.....	100
EKLER	112
ÖZGEÇMİŞ	116

TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Araştırmaya Katılan Bireylerin Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı	54
Tablo 2. Öğrencilerin Araştırmada Kullanılan Ölçme Araçlarından Aldıkları Puanların Ortalaması, Standart Sapması ve Alınan En Düşük ve En Yüksek Değerler ...	61
Tablo 3. Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Kayıtsız Bağlanma Stili Puanlarına İlişkin Bağımsız Gruplar T-Testi Sonuçları.....	62
Tablo 4. Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Güvenli, Korkulu ve Saplantılı Bağlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları	62
Tablo 5. Ergenlerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Bağlanma Stilleri Puanları İle İlgili Betimsel İstatistikler	63
Tablo 6. Ergenlerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Kayıtsız Bağlanma Stili Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	64
Tablo 7. Ergenlerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Güvenli, Korkulu ve Saplantılı Bağlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları	65
Tablo 8. Ergenlerin Annelerinin Çalışma Durumlarına Göre Kayıtsız Bağlanma Stili Puanlarına İlişkin Bağımsız Gruplar T-Testi Sonuçları	66
Tablo 9. Ergenlerin Annelerinin Çalışma Durumlarına Göre Güvenli, Korkulu ve Saplantılı Bağlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları	67
Tablo 10. Ergenlerin Bağlanma Stilleri Puanları İle Annelerinin Doğum Yaptığı Yaş Arasındaki İlişkiye Yönelik Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon Katsayıları	68
Tablo 11. Ergenlerin Kardeş Sırasına Göre Bağlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler.....	69
Tablo 12. Ergenlerin Kardeş Sırasına Göre Kayıtsız Bağlanma Stili Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	70
Tablo 13. Ergenlerin Kardeş Sırasına Göre Güvenli, Korkulu ve Saplantılı Bağlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları	70
Tablo 14. Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Başarılı, Askıya Alınmış ve Dağınık Kimlik Statüleri Puanlarına İlişkin T-Testi Sonuçları	71

Tablo 15. Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre İpotekli Kimlik Statüsü Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	72
Tablo 16. Ergenlerin Kimlik Statüleri Puanları İle Yaşları Arasındaki İlişkiye Yönelik Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon Katsayıları.....	72
Tablo 17. Ergenlerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Kimlik Statüleri Puanları İle İlgili Betimsel İstatistikler.....	73
Tablo 18. Ergenlerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Başarılı, Askıya Alınmış ve Dağınık Kimlik Statüleri Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	74
Tablo 19. Ergenlerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre İpotekli Kimlik Statüsü Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları	75
Tablo 20. Ergenlerin Annelerinin Çalışma Durumlarına Göre Başarılı, Askıya Alınmış ve Dağınık Kimlik Statüleri Puanlarına İlişkin Bağımsız Gruplar T-Testi Sonuçları.....	76
Tablo 21. Ergenlerin Annelerinin Çalışma Durumlarına Göre İpotekli Kimlik Statüleri Puanlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	76
Tablo 22. Ergenlerin Kimlik Statüleri Puanları İle Annelerinin Doğum Yaptığı Yaş Arasındaki İlişkiye Yönelik Spearman Brown Sıra Farkları Katsayısına Korelasyon Katsayıları.....	77
Tablo 23. Ergenlerin Kardeş Sırasına Göre Bağlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler.....	78
Tablo 24. Ergenlerin Kardeş Sırasına Göre Başarılı, Askıya Alınmış ve Dağınık Kimlik Statüleri Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	79
Tablo 25. Ergenlerin Kardeş Sırasına Göre İpotekli Kimlik Statüsü Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları	80
Tablo 28. Ergenlerin Bağlanma Stilleri Puanları İle Kimlik Statüleri Puanları Arasındaki İlişkiye Yönelik Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon Katsayıları	81

EKLER LİSTESİ

	Sayfa
EK.1. İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA) Örnek Maddeler.....	112
EK.2. Benlik Kimliği Objektif Ölçüm Skalası Örnek Maddeler	113
EK.3. Kişisel Bilgi Formu.....	115

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem

Doğum, anne ve çocuk arasındaki bağın somut biçimde yok olduğu andır. Bebek güvenli anne karnından koparılıp soğuk, aydınlık, gürültülü ve bilinmez bir ortama atılır. Hemen ardından da anne ile bebek arasında duygusal açıdan oldukça yoğun bir süreç olan bağlanma başlar.

Bağlanma kavramı psikanalist John Bowlby tarafından literatüre kazandırılmıştır. Bowlby 1950 yıllarında kuramın temellerini attıktan sonra yaklaşık 1958-1963 yılları arasında da ana hatlarını belirlemiştir. 1969’da ise bağlanma kuramını dünyaya tanıtan, kişisel görüşlerini içeren ve oldukça ilgi gören “Bağlanma ve Kaybetme” (Attachment and Loss Vol. 1) adlı kitabını yayınlamıştır (Hamarta , 2004).

Bowlby, etolojik açıdan bağlanma davranışının temel amacının hissedilen güvenlik olduğunu söylemiştir. Psikanalitik açıdan ise bağlanma sürecinin bireyin yaşam döngüsü boyunca devam edeceğini belirtmiştir (Hamarta, 2004).

Bowlby (1973), bebeklerin içgüdüsel olarak, yaşamlarını sürdürebilmek için onlara bakım veren kişiye yakın olma arzusu duyduğunu söylemiştir. Bağlanma, bu arzu ile bebeğin güvenlik ve keşfetme ihtiyacını karşılayabilecek önemli kişilere karşı kurulan güçlü, anlamlı, duygusal bağ olarak tanımlanabilir. Bağlanma davranışı ise güvenlik, keşfetme ve ihtiyaçları karşılamaya açık bir ortamı sağlamak adına bakım veren ile çocuğun fiziksel yakınlığını sağlayan, güçlü, duygusal bağı canlı tutan her türlü davranış olarak ele alınabilir (Bowlby, 1982).

Bebeklik döneminde bakım veren kişi ya da bağlanma figürü ile kurulan ilişkiler ve bağlanma örüntüleri sonucunda “zihinsel temsiller / içsel çalışan modeller ” oluşturulur. Kuramın önemli temel kavramlarından biri olan içsel çalışan modeller, zaman içinde oluşup kişinin kendini anlayış biçimini düzenler ve böylece davranışlarına yön verir (Hamarta, 2004). Zihinsel temsillerin oluşum sırasında bakıcı ile çocuk arasında güvenilir, sıcak ve tatmin edici bir ilişki oluşursa, çocukta kendi benliğine ilişkin iyi huylu, sevmeye değer gibi olumlu zihinsel temsiller gelişir. Bakıcı ile soğuk, reddedici, tatminsiz bir deneyim yaşanırsa, çocukta başkalarının olumsuz, güvensiz

olduğuna ilişkin, kendisinin de sevmeye değer olmayan, önemsiz, kötü olduğuna ilişkin olumsuz zihinsel temsiller gelişir. Bowlby, kişinin benlik saygısının gelişimi için temel olan bu zihinsel temsillerin, çocukluktan yetişkinliğe kadar yaşamın her döneminde sosyal ilişkilere yön verdiğini ve kişilik gelişiminde etkili olduğunu söylemiştir (Büyüksahin,2006).

Bowlby'nin ortaya koyduğu bu temel düşünceler üzerine takipçisi Ainsworth, bağlanma davranışına yönelik bireysel farklılıkları incelemek amacıyla “Yabancı Durum Sınıflaması” adında bilimsel bir çalışma yapmıştır. Kurama ilk büyük katkısı bu çalışma sağlamıştır. Ugandalı bebekler ve anneleri ile yürüttüğu çalışmada Ainsworth, 9 ay boyunca 1–24 aylık bebeği olan aileleri ziyaret ederek, bebek-anne ayrılığının sonuçlarını gözlemiştir. Ugandalı bebeklerin anneleri ile olan iletişimlerdeki farklılık, araştırmaya oldukça zengin veriler sağlamıştır. Çalışma sonucunda ise Ainsworth, bebeklerin özellikle 8. aydan sonra annelerini güvenli üs olarak görebildiklerini ve böylece çevreyi keşfetmeye başladıklarını belirtmiştir. Ayrıca yeni yürümeye başlayan bebeklerden “güvenli” bağlananların annenin yokluğunda daha az ağladığını ve anne yanında iken keşfetme davranışından memnun olduğunu gözlemlemiştir. “ Güvensiz” bağlanan bebekler ise anneleri geri dönüp kucaklarına alsa bile ağlama davranışını devam ettirmişler, keşfetme davranışıyla ilgilenmemişlerdir. “Henüz bağlanma yaşamayan” bebekler için ise annenin varlığı ile yokluğu arasında anneye yönelik herhangi bir davranışsal değişiklik gözlenmemiştir (Bretherton, 1992).

Bağlanma teorisi üzerine yapılan araştırmalar, bebeğin ailesinde çok büyük ve önemli değişiklikler olmadıkça bağlanma stillerinin ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde de süreklilik gösterdiğini ortaya koymaktadır (Akt. Çamurlu Keser, 2006).

Çocukluk döneminde bağlanma daha çok bebeğin bakım veren kişiye olan bağılılığına yöneliktir. Tek taraflıdır. Bakım veren kişi sürekli bebeğin, çocuğun ihtiyaçlarını karşılamaya yönelir. Ergenlik dönemine gelindiğinde ise çocuk, birincil bakım veren kişiye daha az ihtiyaç duyarken akranlarına daha fazla yönelir. Bağlanma ihtiyacı ve davranışı terk ediliyor gibi görölse de ergenlikte bu ihtiyaç akranlara aktarılmaktadır. Bu geçiş zaman zaman yine ebeveyne karşı geliştirilen hiyerarşik bağlanma ilişkisine dönüşür (Keskin, 2007).

Yetişkin bağlanma stilleri üzerine önemli çalışmalar yapan Hazan ve Shaver (1987) Bowlby'nin bağlanma teorisi üzerine yazılarını ve Ainsworth'un çalışmalarını bir araya getirmiş, yetişkinlikte de bebeklikte olduğu gibi üç bağlanma stiline devam ettiğini belirtmişlerdir. Bununla beraber yetişkinlerin romantik ilişkilerinde de,

bebeklikte edindikleri güvenli, kararsız ya da kaçınan bağlanma stiline göre hareket ettiklerini söylemişlerdir (Hazan ve Shaver, 1987).

Bartholomew ve Horowitz (1991) bağlanma teorisinin benliğe ve başkalarına ilişkin içsel çalışan modeli üzerinde durmuşlar ve “Dörtlü Bağlanma Modeli”ni geliştirmişlerdir. Bu modele göre içsel çalışan modeller kendilik ve diğerleri ile ilgili iki bölümden oluşur. Bu bölümlerin de olumlu ve olumsuz boyutları vardır. Güvenli bağlanma stiline hem benlik hem başkaları modeli olumlu boyuttadır. Saplantılı bağlanma stiline benlik modeli olumsuz, başkaları modeli olumludur. Kayıtsız bağlanma stiline ise aksine benlik modeli olumlu, başkaları modeli olumsuzdur. Korkulu bağlanma stiline ise her iki model de olumsuzdur.

Keşfetme davranışı özellikle bebeklik döneminde bakım veren kişinin çocuk için güvenli üs haline gelmesiyle, bağlanma sisteminin gelişmesiyle ortaya çıkar. Bebek ihtiyaç duyduğu anda güvenlik ve rahatlık duygusunu alabileceği bir kaynak olduğunu bilirse çevresini araştırma ve keşfetme davranışına yönelebilir (Hazan ve Shaver, 1994). Keşfetme davranışı bireyin tüm yaşamı boyunca etkili olan bir davranıştır. Bebeklik ve çocukluk döneminde güvenli üs edinildiğini somutlaştırırken ergenlik döneminde en önemli gelişim görevi olan kimlik oluşturma sürecinde etkin rol oynamaktadır.

Erikson’a göre (1963) ergenlik döneminin temel görevi olan kimlik oluşturma sürecinde keşfetme davranışı oldukça önemlidir. Ergenler farklı kimlikleri, rolleri denemek ve keşfetmek için sahip oldukları özgürlüğün yanında ihtiyaç duydukları anda sığınabilecekleri güvenli bir liman olmasını da isterler. Bu bağlamda bebeklik döneminde güvenli bağlanma geliştiren ergenlerin, sahip oldukları güvenli üs sayesinde daha fazla araştırma ve keşfetme davranışı sergileyeceklerini söyleyebiliriz (Morsünbül, 2005).

Erikson (1963; 1968) psikososyal gelişim kuramında gelişim sürecinin ömür boyu devam ettiğini belirtmiştir. İnsan yaşamını sekiz evreye ayırmış ve her bölümde bireyin gerçekleştirmesi gereken psikososyal görevler tanımlamıştır. Bu görevler başarılı bir şekilde gerçekleştirilirse kişiliğe olumlu nitelikler eklenir ve psikososyal gelişimde ilerleme sağlanır. Görev başarıyla gerçekleştirilemezse çatışma sağlıklı bir çözüme ulaşır. Kişilik ve gelişim de bu çatışmadan olumsuz etkilenir (Akt. Yazgan İnanc, Bilgin, Kılıç Atıcı, 2004). Ergenlik dönemine rastlayan 12-19 yaş arasında birey “Kimliğe Karşı Kimlik Karmaşası” evresindedir ve süreç sonunda kimlik edinmesi ile bu görevi başarıyla tamamlanması beklenmektedir.

Ergenlerin diğerlerinden farklı olduklarını gösterme çabaları, özellikle yetişkinlerle ve otorite olarak gördükleri kişilerle yaşadıkları uyum sorunları, başkalarını anlamakta zorlanmaları ve çoğu zaman benmerkezci davranarak kendi doğrularını değişmez kabul etmeleri, kimlik oluşturma süreçlerinde oldukça sıkıntı yaratmaktadır. Tüm bu sorunlarla beraber ergen kendisine yönelerek kim olduğunu, nasıl yaşamak istediğini, ne iş yapmak istediğini, toplumda hangi cinsiyet rolüne bürüneceğini ve çevresine karşı nasıl bir tutum benimseyeceğini belirginleştirmeye çalışmaktadır (Altıntaş ve diğerleri, 2004).

James Marcia (1966) kimlik kavramına yönelik Erikson'un kuramındaki temel görüşlerine ve kavramlarına katılmaktadır. Bununla birlikte daha çok kimlik kavramı ile ilgili bağlanma (commitment) ve seçeneklerin değerlendirilmesi (exploration of alternatives) kavramları üzerinde durmaktadır. Seçeneklerin değerlendirilmesi, kimlik oluşumu sürecinde bireyin çeşitli seçeneklerini sorgulaması ve değerlendirmesi anlamına gelmektedir. Bağlanma ise bu seçenekler arasından bir karara varma ve bu karar doğrultusunda hareket etmek demektir.

Marcia sunduğu kimlik statüsü modelinde başarılı, ipotekli, moratoryum ve dağınık olarak adlandırdığı dört farklı statü belirlemiştir. Bu statüler arasında geçişlerin olabileceğini, hatta birey bir kimlik statüsüne sahipken diğer kimliklerin de belirli özelliklerine sahip olunabileceğini belirtmiştir (Muuss, 1996).

Marcia (1996) başarılı kimlik statüsüne sahip kişilerin seçeneklerini sağlıklı bir şekilde araştırdığını ve yaptığı araştırmanın sonucunda bir karara varıp buna bağlandığını söylemiştir. İpotekli kimlik statüsündeki bireylerin ise bir karara bağlandıklarını ancak bu kararı seçenekleri araştırarak değil, bir başkasının sahip olduğu karar ve kimliği benimseyerek edindiklerini belirtmiştir. Moratoryum statüsündeki bireyler ise kararsız kimlik statüsündedirler. Seçenekleri araştırırlar ancak kesin bir karara varamazlar. Dağınık kimlik statüsüne sahip bireyler ise hem seçenekleri araştırma hem de bağlanma alanlarında isteksizdirler. Belirsizlik, karmaşa ve dağınıklık hissederler.

Kimlik statüleri ile ilgili bir başka çalışma da Berzonsky tarafından yapılmıştır. Berzonsky (1992) de kişilerin kimlik gelişiminde bireylerin farklı sosyal-bilişsel süreçlere sahip olduklarını belirtmiştir. Tanımladığı üç yönelim tipi ; bilgi yönelimli kimlik, norm yönelimli kimlik ve kaçınma yönelimli kimliktir (Berzonsky ve Kuk, 2000). Bilgi yönelimli kimlik Marcia'nın kimlik statülerinden başarılı kimlik statüsüne karşılık gelmektedir. Bu kişiler kimlik oluşturma süreçlerinde ihtiyaç duydukları bilgiyi

aktif olarak araştırır ve edinirler. Norm yönelimli kimlikte ise bireyler kendileriyle, yaşamlarıyla ve önemli durumlarla ilgili kararlarda başkalarının beklenti ve onaylarını önemserler, onların geri bildirim ve görüşlerine oldukça dikkat ederler. Marcia'nın ipotekli kimlik statüsü ile oldukça paralel bir kimlik yönelimidir. Son olarak kaçınma yönelimli kimlikte, kişiler her türlü karar verme ya da problem durumlarından kaçarlar. Marcia'nın dağınıklık kimlik statüsüne karşılık gelen bu yönelimdeki kişiler devamlılığı olan bağlanmalar ya da davranışlar yerine duruma uygun tepkiler veren kişilerdir.

Tüm bu bilgiler ışığında ergenlik döneminde şekillenen kimliğin ve çocukluk döneminde edinilen bağlanma stilinin birbiriyle bağlantılı olduğu söylenebilir. Çocukluk döneminde anne ile kurulan güvenli bağlanma, keşfetme davranışını tetikleyici bir unsur olacaktır. Çevresel değişkenleri araştırmaya yönelen çocuk büyüdükçe karşısına çıkan fırsatları araştırarak ve seçerek değerlendirecektir. Kendini tanıma sürecinde güvende hissetme ve keşfetme davranışındaki özgür alan, ergenin sağlıklı bir kimlik edinmesine de yardımcı olacaktır. Bu açıdan ergenlerin kimlik edinme sürecinde yaşadıkları krizin, bunalımın kaynağı olarak bağlanma stiline uygun tutum ve davranışlar sergilemesi olduğu düşünülmektedir. Ergenlerin bağlanma stillerinin ve kimlik statülerinin bazı değişkenlerle ilişkili olup olmadığı ve bağlanma stili ile kimlik statüsü arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı probleminin bir araştırma alanı oluşturduğu düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ergenlerin kimlik statüleri ve bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını incelemektir. Araştırmada cinsiyet, yaş, annenin eğitim düzeyi, annenin çalışma durumu, annenin doğum yaptığı yaş ve bireyin kardeş sırası değişkenleri de incelenmiştir.

Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

Alt Amaçlar

1. Ergenlerin bağlanma stilleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
2. Ergenlerin bağlanma stilleri ile annelerinin eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

3. Ergenlerin bağlanma stilleri annelerinin çalışma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
4. Ergenlerin bağlanma stilleri annenin doğum yaptığı yaşa göre değişmekte midir?
5. Ergenlerin bağlanma stilleri kardeş sırasına göre değişmekte midir?
6. Ergenlerin kimlik statüleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
7. Ergenlerin kimlik statüleri stilleri ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
8. Ergenlerin kimlik statüleri annelerinin eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
9. Ergenlerin kimlik statüleri annelerinin çalışma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
10. Ergenlerin kimlik statüleri annenin doğum yaptığı yaşa göre değişmekte midir?
11. Ergenlerin kimlik statüleri kardeş sırasına göre değişmekte midir?
12. Ergenlerin bağlanma stilleri ile kimlik statüleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önem ve Gerekçesi

Literatür incelendiğinde bağlanma stili ve kimlik statüsü kavramlarının ayrı ayrı çok sayıda araştırmaya konu olduğu görülmektedir. Ancak bu iki kavramın birbiriyle ilişkisinin birkaç araştırmada incelendiği görülmektedir. Örneğin ülkemizde Morsünbül (2005), kimlik statülerinin bağlanma stilleri açısından farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Bunun yanı sıra kimlik statülerini ve bağlanma stillerini cinsiyet açısından, lise ve üniversite grubu açısından da incelemiştir. Yaptığı analizler sonucunda askıya alınmış kimlik statüsünün bağlanma stillerine göre farklılaştığını bulmuştur. Aynı zamanda kimlik statülerinin ve bağlanma stillerinin cinsiyete göre ve aynı zamanda lisede ve üniversitede öğrenci olmaya göre de farklılaştığını da belirtmiştir.

Yapılan bir başka çalışma da İlhan ve Özdemir'in (2012) beliren yetişkinlerde yaş cinsiyet ve bağlanma stillerinin kimlik statüleri üzerindeki yordayıcı rolünü araştırmalarıdır. Sonuçlara bakıldığında kimlik arayışının güvenli bağlanma hariç diğer bağlanma stilleriyle olumlu yönde ilişkili olduğu görülmektedir. Başarılı kimlik

statüsünün bağlanma stillerinden sadece güvenli bağlanma ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğu da söylenmiştir.

Yurt dışında ise Matos, Barbosa, Almeida, Costa (1999) bağlanma ve kimlik arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Sonuçlarda yalnızca ipotekli kimlik statüsünün bağlanma boyutları ile tahmin edilebildiği görülmüştür. Samuolis, Layburn, Schiaffino (2001) 100 üniversite öğrencisiyle ebeveyne bağlanma ile kimlik gelişimi arasındaki ilişkiyi çalışmış ve kızların kimlik gelişiminin özellikle anneye bağlanma ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Genel olarak bakıldığında yapılan tüm araştırma sonuçlarının birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Bu da bağlanma stiline, kimlik statülerinin yahut bu iki kavramın ilişkisinin zaman, örneklem ve kullanılan ölçekler bakımından farklılaştığını düşündürmektedir. Günümüzde annelerin bilgi edinebilecekleri kaynakların artması, çocuk bakımına yönelik daha etkin olması bağlanma stilleri üzerinde bir farklılaşma yaratabilir. Aynı şekilde gelişen teknoloji, yaşam standartları ve sosyal iletişim ağları ergenlerin benlik algılarını oluşturmada önemli bir yer edinmiştir. Kendilerini ifade etme yönünde sanal da olsa daha geniş bir yer elde eden ergenlerin kimlik edinme süreçlerinde de farklılaşma yaratabilir. Bu nedenle günümüz koşullarında ergenlerin bağlanma stilleri ve kimlik statülerinin incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Rehberlik servisine başvuran ergenlerin aktardıkları problemler gözden geçirildiğinde de yoğunluğun kimlik krizinde yaşanan sorunlar olduğu görülmektedir. Karşı cinsle ya da akranlarla yaşanan iletişim problemleri, aile tarafından anlaşılmadığı düşüncesi, sosyal gruplar tarafından kabul görme isteği, birey olarak tanınma ve saygı görme beklentisi vb... Ergenlerin bu dönemde yaşadıkları kimlik krizini atlattıkları kimlik duygusunun kazanılması ile olacaktır (Köker, 1997). Bu süreçte ideoloji, meslek, politika, din, karşı cins, arkadaşlık, flört gibi alanlarda araştırma ve keşfetme davranışında bulunulması gerekmektedir. Ergenin içinde bulunduğu kimlik statüsü ve bağlanma stili, ailesiyle, akranlarıyla, karşı cinsle ve sosyal yaşamındaki bireylerle ilişkilerindeki ve iletişimindeki tutum ve davranışlarını yordayabilmektedir. Sonuca paralel yapılabilecek farklı araştırmalarla alana yönelik anneler ve ergenlerle ilgili birtakım uygulamaların da geliştirilebileceği düşünülmektedir.

Bu bağlamda ergenlerin yaşadıkları problemlerin kaynağının anlaşılabilmesi adına bulundukları kimlik statüsü ve bağlanma stillerinin belirlenmesi ve bu iki önemli

değişken arasındaki ilişkinin incelenmesinin alana önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

1. Araştırmaya katılan ergenlerin ölçme araçlarını içtenlikle, doğru ve yansız olarak yanıtlayacakları,
2. Araştırmada kullanılan ölçeklerden “İlişki Ölçekleri Anketi” (İÖA)’nin bağlanma stillerini ölçtüğü, “Benlik Kimliği Statüsü Ölçeği” (BKSÖ)’nün kimlik statülerini ölçtüğü ve bu ölçme araçlarının geçerli ve güvenilir olduğu varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Araştırmada kartopu yönteminin kullanılması nedeniyle değişik bölgelerden örneklem oluşturulmuştur.
2. Araştırmaya katılan ergenlerin yaş düzeyleri birbirlerine yakındır.
3. Araştırma amacı gereği yalnızca anne açısından incelenmiştir. Babanın etkisi incelenmemiştir.

1.6.Tanımlar

Bağlanma: Bağlanma, çocuk ve bakıcısı arasında gelişen bir duygudur ve kendini ilişki kurma, çocuğun bakım veren kimseyi araması ve yakınlık arayışı gibi tavırlarla gösteren ve stres durumlarında belirginleşen dayanıklı ve devamlılığı olan bir duygusal bağdır (Pehlivan Türk, 2004).

Bağlanma Stili: Bowlby (1977)’ye göre bebekliğin ilk yıllarında anne ile bebek arasında kurulan ve daha sonraki tüm ilişkilerin şeklini belirlediği varsayılan bağlanma davranışıdır (Bartholomew ve Horowitz 1991)

Kimlik: Bireyin benzersiz ve kendine özgü bir tarz içerisinde var olduğunu ve bu tarzın süreklilik gösterdiğini hissetmesidir (Dereboy,1993).

Kimlik Statüsü: Marcia (1966)’nın ideoloji ve kişilerarası alanda bireylerin seçenekleri araştırması ve bağlanmalarını göz önüne alarak yaptığı sınıflamadır.

Başarılı, bağımlı, kargaşalı ve kararsız olmak üzere dört kimlik statüsü vardır (Şahin, 2009).

Ergenlik: Ergenlik çağı, hem bedensel hem de psikolojik açıdan pek çok temel değişikliklerin olduğu bir çağdır. Ergenlik dönemi kızlarda 11-13 ve erkeklerde ise 13-15 yaşlarında başlar ve kızlarda 18, erkeklerde 20 yaşına kadar sürebilir (Aydın, 2005).

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Açıklamalar

Bu bölümde, ergenlik dönemi, bağlanma stilleri ve kimlik statüleri ile ilgili kuramsal bilgilere yer verilmiştir.

2.1.1. Ergenlik Dönemi

Ergenlik dönemi, yıllarca araştırmacılar tarafından incelenmiş ve farklı tanımlarda sunulmuştur. Kulaksızoğlu (1998) insan hayatını genel olarak çocukluk, gençlik, yetişkinlik, orta yaşlılık, yaşlılık ve ihtiyarlık olmak üzere altı evreye ayırmaktadır. Bu altı evreden biri olan ergenliğin ise çocukluk ile yetişkinlik arasında kalan bir “ara” dönem olduğunu söylemektedir.

Bir başka tanıma göre ergenlik, erinlik (puberte) ile başlayıp yetişkinliğe kadar süren, çocuklukla yetişkinlik arasında bir geçiş dönemi oluşturan, cinsel olgunluğun gerçekleştiği ve yalnız biyolojik değişikliklerin değil, aynı zamanda psikolojik ve toplumsal değişikliklerin de ortaya çıktığı dönemdir (İnanç ve ark., 2005).

UNESCO’nun tanımına göre ise ergen, öğrenim yapan ve hayatını kazanmak için çalışmayan insandır. Bu dönem 15-25 yaş arasını kapsar (Kulaksızoğlu,1998). Ülkemizde ise ergenlik dönemi kızlarda ortalama olarak 10–12, erkeklerde 12–14 yaşları arasında başlamaktadır (Yavuzer,1997).

Gelişim kuramcılarının Havinghurst, ergenlik dönemini toplumun ve bireyin gereksinimlerini göz önüne alarak değerlendiren bir psikososyal kuram geliştirmiştir. Bu kurama göre ergenlik döneminde tamamlanması gereken sekiz ana psikososyal görev vardır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir;

- a. Fiziksel yapıyı kabul etmek ve vücudu etkili bir şekilde kullanabilmek
- b. Anne babadan ve diğer yetişkinlerden duygusal olarak bağımsızlaşma
- c. Toplumsal bir cinsiyet rolü edinme
- d. Her iki cinsten yaşlılarla yeni ve daha uygun ilişkiler geliştirme

- e. Toplumsal sorumluluklar isteme ve kazanma
- f. Davranışları yönlendirecek bir ahlak sistemine ve değerler grubuna sahip olma
- g. Bir mesleğe hazırlanma
- h. Evlilik ve aile kurmaya hazırlanma (Akt. İnanç ve ark., 2005).

Bir başka psikososyal gelişim kuramcısı Erikson (1980) ergenlik döneminin en önemli gelişim görevinin kimlik kazanmak olduğunu söylemiştir. Erikson'a (1980)'a göre, ergenlikte bir kimlik krizinden geçmek normal gelişimin bir parçasıdır. Bu kriz dönemi, önceden kabul edilen fikirlerin, değerlerin ve inançların sorgulanmasını, farklı inanç sistemlerinin ve hayat tarzlarının keşfini içerir. Kriz dönemi seçilen bir hayat yoluna ve inanç ve değerler sistemine bağlılıkla sonuçlanır.

2.1.2. Bağlanma Stilleri İle İlgili Kuramsal Açıklamalar

Bu bölümde bağlanma kuramı, bebeklik döneminde bağlanma, ergenlik döneminde bağlanma ve yetişkin bağlanma biçimleri ile ilgili kuramsal bilgilere yer verilmiştir.

2.1.2.1. Bağlanma Kuramı ve John Bowlby

Hepimiz, bağlanma figürlerimiz tarafından sağlanan bir güven temelinde, yaşamımızın kısa ya da uzun, bir dizi yolculuk halinde organize olmasıyla, beşikten mezara kadar en mutlu kişiler oluruz. (Bowlby,1988)

Son yıllarda oldukça ilgi çeken ve çeşitli araştırmalara konu olan bağlanma teorisinin yaratıcısı Edward John Mostyn Bowlby'dir. Bowlby, cerrah olan babasının “eğer tıp okursan yapabileceğin birçok farklı şey olur” demesi üzerine tıp eğitimi almaya karar vermiştir. Cambridge üniversitesinde doğal bilimler, klinik öncesi anatomi ve fizyoloji dersleri alırken bir yandan da psikoloji ile, özellikle de gelişim psikolojisi ile ilgilenmiştir. Nasıl olduğunu bilmediği bir şekilde eğitiminin üçüncü yılında tıp eğitiminden vazgeçmiş ve psikoloji okumaya başlamıştır (Senn, 1977).

İlk deneysel çalışmalarını Londra Çocuk Rehberlik Kliniği'nde yapmıştır. Klinik kadrosunda öğretmen olarak görev almış ve okullardaki uyumsuz, çalma eğilimi gösteren sevgisiz olarak tanımlanan çocuklarla çalışmıştır. 44 vakayı ayrıntılı bir şekilde

incelemiş ve semptomları ile anne yoksunluğu ve ayrılık geçmişleri arasında bağlantı kurmuştur. 2. Dünya Savaşı ile çocuk psikiyatrisi olarak pratik açıdan yaptığı çalışmaları sektöre uğramış, araştırmacı kariyerinin temeli ise zenginleşmiştir. O dönemdeki görevi, Londra'daki Tavistock Kliniği'nde çalışan seçkin meslektaşları ile subay seçim prosedürleri üzerine işbirliği yapmaktır. Bu deneyim Bowlby'yi yöntembilimsel bir seviyeye taşırken, psikiyatrist ve psikoanalist biri için olağandışı bir şekilde istatistiksel uzmanlık da kazandırmıştır. (Bretherton, 1992).

2. Dünya Savaşı sonunda çocuk psikiyatrisi alanında uzmanlığını alan Bowlby, yeni yeni şekillenen Birleşmiş Milletler tarafından, Avrupa'daki savaş nedeniyle ailelerinden ayrılmış olan milyonlarca çocuğun psikolojik durumlarını araştırması için teklif almıştır. Bu çalışma, bağlanma teorisini aydınlatmasında oldukça önemli bir yere sahiptir (Alsop-Shields ve Mohay, 2001).

1948 yılında, ebeveynlerinden ayrılmış, hastanede kalan ya da çeşitli kurumlara yerleştirilen çocukları gözlemesine yardımcı olmak amacıyla James Robertson'ı yardımcı olarak işe almıştır. İki yıl boyunca Bowlby'nin araştırma projesi için hastanede kalan çocuklardan veri toplayan Robertson, araştırmacı olarak kabul görmemesini protesto etmiş, ancak çocuklar için yaptığı bu gözlemler ve çalışmalarla da bir şeyler yapmak istemiştir. Oldukça düşük bütçeli, el kamerası ile yapay ışık dahi kullanmadan oldukça derinliği olan bir film çekmiştir. A Two-Year-Old Goes to Hospital isimli Robertson'ın bu ilk filmi her ne kadar medikal kurumlar arasında tartışmaya neden olsa da hastanede yatan çocukların batı dünyasındaki kaderlerinin iyileştirilmesine de yardımcı olduğu düşünülmektedir (Bretherton, 1992).

Bowlby'nin (1944) erkek çocuklarda annelerinden erken yaşta ayrılma ile sonraki yaşlarda suçluluk arasında olumlu ve güçlü bir ilişki olduğunu belirten "Kırkdört çocuk hırsız: Kişilikleri ve yaşamları" konulu makalesinden sonra 1950 yılında, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Bowlby'yi, Londra'daki evsiz çocukların ruhsal sağlığı üzerine bir bildiri sunması için davet etmiştir. 1951 yılında sunulan raporda, özellikle yaşamın ilk üç yılında anne yoksunluğunun çocuklarda fiziksel ve ruhsal hastalık riskini arttırdığı belirtilmiştir. Bu rapor, her ne kadar ilgi ve kabul görse de erken yaştaki anne yoksunluğunun neden ve nasıl böyle kötü bir etki yarattığını açıklamada yetersiz kalmıştır (Hazan ve Shaver, 1994).

Bu çalışmaları takip eden Mary Ainsworth ise Bowlby'nin ekibine 1950 yılında dahil olmuştur. (Slater, 2007). Kuramın gelişiminde merkez bir rol oynayan Ainsworth'un yaptığı çalışmalar ile bağlanma kuramının temelleri oluşturulmuştur.

2.1.2.2. Bebeklik Döneminde Bağlanma

Bağlanma, Bowlby'ye(1973) göre, insanların kendileri için önemli gördükleri kişilere karşı geliştirdikleri güçlü duygusal bağıdır. Ainsworth ise bağlanmayı bir insanın başka bir insana karşı geliştirdiği şefkatli bir bağ olarak tanımlar (Akt. Koçak Delen, 2003).

Bowlby'nin bağlanma kuramı etoloji, nesne ilişkileri ve psikodinamik yaklaşımlar üzerine kurulmuştur (Bretherton,2000). Bağlanma kuramının etolojik önermesinde, önemli olan, bağlanma davranışının hizmet ettiği biyolojik ve evrimsel işlemlerdir. Bowlby (1982), bakıcıya yakın olmanın çocuğun hayatta kalma şansını arttırdığını kabul ederek, bağlanma davranışının evrimsel işlevinin, tehlikeli bir durumdan korunma olduğunu belirtir. Etologların imprinting (izlenim edinme) olayları Bowlby'i bağlanma açısından oldukça yakından ilgilendirmiştir. Bowlby'nin ilgilendiği çalışmalardan birinde, etolog Lorenz bir çalışmada kuluçka makinesine koyarak ürettiği yabankazı yavrularının kuluçka makinesinden çıkar çıkmaz ilk canlı ve hareket eden nesne olarak gördükleri insanı (Lorenz'i) takip ettiklerini görmüştür. Bu yavrular yumurta sahibi annelerinin yanına konduklarında dahi diğer yavrulardan ayrılarak Lorenz'i takip etmiş, onu anne bilmişleridir (Yörükân, 2011). Kuramın psikoanalitik yönü ise bağlanma süreçlerinin kişinin yaşam döngüsü boyunca işlemeye devam edeceğini iddia etmesidir. Bowlby (1982) yetişkinlikte gösterilen bağlanma davranışlarının doğrudan doğruya çocukluktaki bağlanma davranışının devamı olduğunu belirtir.

John Bowlby psikoanalitik gelenekte eğitildiği için bağlanma kuramında psikoanalitik kuramın birçok izini bulmak mümkündür (Hazan ve Shaver, 1994). Sigmund Freud'a göre benlik gelişmesi insanoğlunun *oral, anal, latent ve genital* denen bir devrede şekillenmesini sürdürmektedir. Freud'un "oral" dediği, ağız kullanmaya yönelik gelişme safhası, bebeğin bakıcısı ile (annesi ile) bağ kurduğu bir oral tatmin safhasıdır. Bu safhada çocuk ona oral zevk vermiş olan kimseye, anneye bağlanır ve bu, onun genelleştirmeler yapmak suretiyle, daha sonraki bağlanmaları için de bir kaynak oluşturur. Freud'a göre bir bebek oral tatminden yoksun kalırsa ya da oral bakımdan çok fazla bir tatmin olma isteği duyarsa, bu süreç onda sağlıklı bir bağlanmaya sebep olacaktır. Bu süreçte etkili olan oral tatminsizlik, bir şeyden mahrum kalmayı ifade etmektedir. İşte bu Freud'cu *mahrumiyet* kavramı Bowlby'nin ilk düşüncelerinin şekillenmesini sağlamıştır. Bowlby daha sonra içeriği değiştirerek ve kapsamı

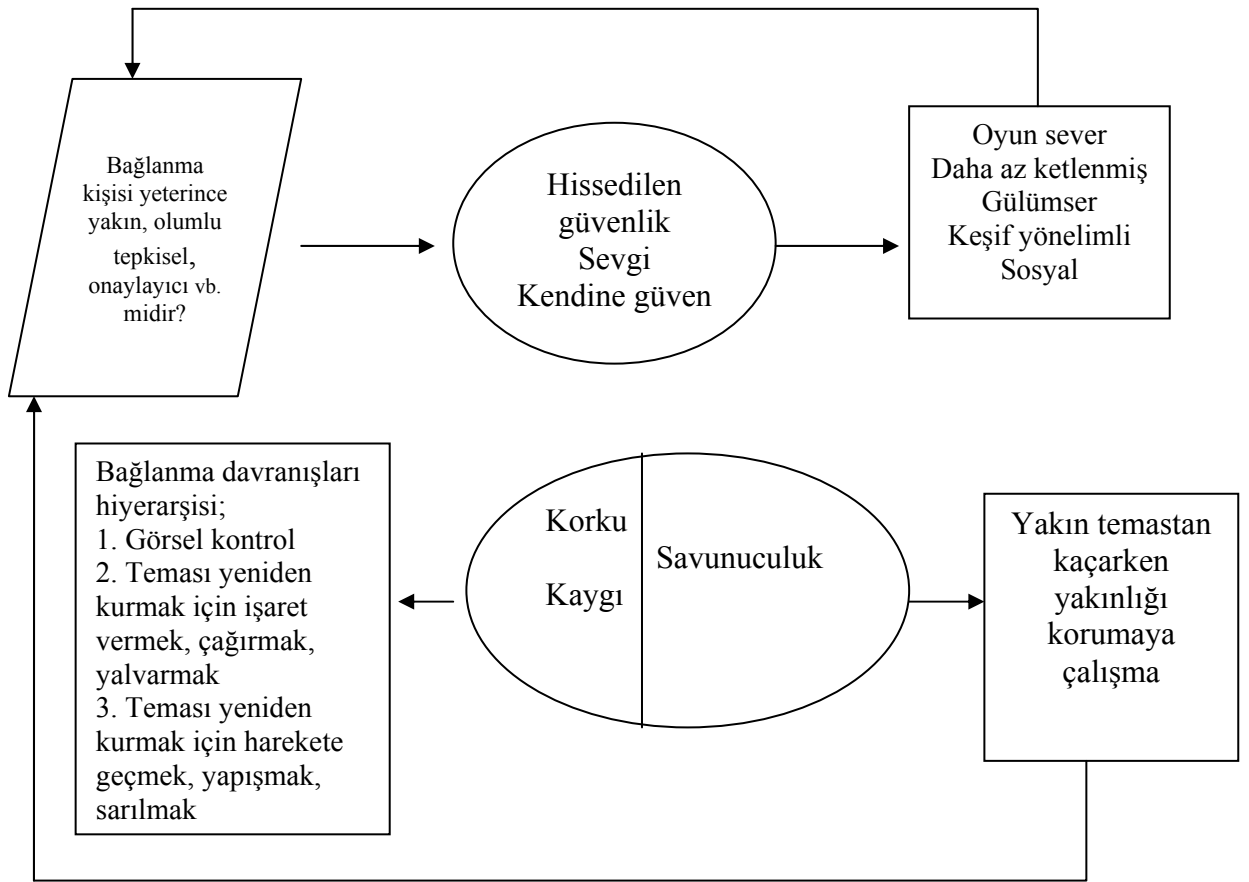
genişleterek kavramı, ilk çocuklukta veya çocuklukta yaşanan *annelik mahrumiyetine* (maternal deprivation) dönüştürmüştür (Yörükân, 2011). Bunun yanı sıra psikoanalizin düşlem ve iç yaşam üzerine odaklaşıp, çocuğun gerçek yaşam deneyimini çok az önemsemesinde karşı çıkmıştır. Psikoanalizin bazı görüşleri ile kendi gözlemleri arasında da tutarsızlıklar olduğunu gören Bowlby, kendi kuramını oluştururken psikoanalitik gelenekten ayrılmıştır (Hazan ve Shaver,1994).

Bowlby (1982-1969) insanoğlunun, ihtiyaç duyduğu zaman önemli kişilere yakınlık aramaya yönelten psikobiyolojik bir sistemle (bağlanma davranışsal sistemi-attachment behavioral system) dünyaya geldiğini söyler. Bu sistemin amacı, gerçek ya da hissedilen koruma ve güvenliğe ulaşmaktır. Bu nedenle birinin güvenlik duygusu gerçek ya da potansiyel bir tehlikeye maruz kalırsa sistem otomatik olarak aktif olur ve tüm yaşamı boyunca aktif kalmaya devam eder (Shaver ve Mikulincer, 2005). Bağlanma sisteminin kavramsal çerçevesi yakınlık aramak, güvenli sığınak ve güvenli üs olarak üç temel işlevle tanımlanabilir (Bowlby,1982). Bebek çevresinde bir tehlike algıladığında ya da gerçek bir tehlike durumunda bakıcısına yakın olmak ister. Bu yakınlığı sağlamak bebeğe güvenlik ve rahatlık duygusu sağlar. Bağlanma figürünün elverişli, ulaşılabilir olduğuna yönelik güven duyan bebek çevreyi araştırmak gibi davranışlara girebilir çünkü ne zaman isterse ve ihtiyaç duyarsa, rahatlık ve güvenlik için dönebileceği güvenli bir üs olduğunun farkındadır.

Bağlanma, bebekle bakıcısı arasında gözlenen dört davranış biçimiyle tanımlanmaktadır; Yakınlığı arama ve koruma, ayrılığı protesto etme, keşfetme etkinlikleri için bakıcıyı güvenli bir üs olarak görme ve destek ve güvenlik için bakıcıyı bir sığınak olarak kullanma (Hazan ve Shaver, 1994). Bebekler ilk birkaç ayda bağlanma davranışı göstermezler. Bunun yerine diğer insanlara , özellikle de anneye yakınlaşmayı sağlayan bazı davranışlarla, iletişim sinyallerinde bulunurlar. Emme, gülümseme sarılma, bakma ve bırakılınca ağlama gibi sinyallerine karşılık vermek, bebeği daha fazla ilişki kurması için cesaretlendirir. Altı haftalık bebek doğal davranışlarının sonuç verdiğini görmeye başlar ve bu davranışlarını iletişim kurmada bir araç olarak kullanır (Erwin,2000).

Bowlby (1982) bağlanma davranışının altında kontrol mekanizmaları olduğunu ve bunların en az iki mekanizma takımından oluştuğunu savunmaktadır. Kontrol mekanizmasının birinci sistemi; bağlanma figürünün, çocuğun hem psikolojik hem de fiziksel ihtiyaçlarını karşılamada uygun ve yeterli tepkileri vermesi, bağlanma figürünün çocuğa verdiği değer ve ulaşılabilirliğidir. Eğer bağlanma figürü çocuğa yakın ve

ulaşılabilir olursa, çocuk hissedilen güvenliği sağlayarak güvenli davranabilir ve çevresini keşfetmeye odaklanabilir. İkinci olarak bağlanma sistemi, çocuğun bağlanma figürünü ulaşılamaz olarak algılamasına ya da kendisini veya bağlanma figürü ile olan ilişkisini tehdit eden bir durumla karşılaştığında kaygılanmasına neden olur. Çocuk bağlanma figürü ile olan yakın ilişkisini tekrar kurabilmek için bağlanma davranışının dayandığı kontrol mekanizmaları ve altındaki davranışsal sunumları kullanır. Bağlanma ilişkisindeki yaşantılarında çocuk, bağlanma figürüne karşı aktif olarak yakınlık aramayı etkinleştirir ya da bağlanma davranışını bastırır (Akt. Hamarta, 2004). şekil 1. de bir bağlanma sistemi modeli gösterilmiştir.

Şekil 1. Davranışsal bağlanma sistemi. eşkenar dörtgendeki sına ma sorusudur. daireler sına ma sorusunu yanı tlayan değerlendirmelerin başlattığı duyguları ve kutular da değerlendirme ve duygulardan kaynaklanan davranışları temsil etmektedir (Akt. Hazan ve Shaver, 1994).

Bağlanma kuramının temel bir varsayımı, doğumlarında aşırı olgunlaşmamışlıkları nedeniyle insan bebeklerinin, yalnızca bir yetişkin onlara bakmaya ve korumaya istekli olursa yaşayabilecekleri gerçeğidir. Bağlanma sistemi bazı

bakımlardan beden ısını, kan basıncını ve benzerlerini düzenleyen fizyolojik sistemlere benzer. Fiziksel yakınlığı korumaya yönelik gerçek ya da algılanmış herhangi bir engel, kaygı ile sonuçlanır. Kaygı da yakınlığı yeniden kurmak üzere bağlanma davranışlarını başlatır. Yakınlığın sağlanıp korunması güvenlik ve sevgi duygularına yol açarken, ilişkide herhangi bir kesinti genellikle kaygıya ve bazen de kızgınlık ve üzüntüye neden olur. Bowlby bu görüşlerden yola çıkarak, bağlanmanın duygusal bir bağ olduğunu söyler (Hazan ve Shaver,1994).

Bağlanma figürü ve bebek arasında oluşan bu ilişkiler temelinde, bebek ne bekleyeceğini öğrenip davranışlarını buna göre ayarlar. Bu beklentiler de “içsel çalışan modelleri” oluşturur. Bağlanma kuramının temel kavramlarından olan bu modeller, çevredeki diğer kişilerin ulaşılabilirlik ve tepkiselliğini kestirmede kullanılır (Hazan ve Shaver, 1994). Kurama göre anne ve bebek etkileşimi sürecinde zihin modelinin iki temel şeması, birbirini doğrulayıcı ve tamamlayıcı biçimde gelişir: “Değerli ben” ve “güvenilir o “. Bu iki şema yakın ilişkilerde yaşanan bağlanma kaygısı ve mesafeyi koruma ve kaçınma davranışı ile ilişkilidir (Kesebir, Özdoğan Kavzoğlu ve Üstündağ, 2011). Değerli ben şemasını içeren *kendilik modeli*, bireyin kendilik değerine ve başkaları tarafından sevillebilirliğine ilişkin algılarını; güvenilir o şemasını içeren *başkaları modeli* ise, bireyin yakın çevresindeki insanların bağlanabilirliğine ve güven vericiliğine ilişkin algılarını içermektedir (Lopez, Melendez, Berger, Sauer, Wyssmann, 1998). Bu modellerin örgütlenmesindeki bireysel farklılıklar çocukluk dönemine geçiş ve yetişkinliğe uyum sağlamak için de önemlidir (Bowlby, 1973).

Çocuk, kendine ve bağlanma figürüne yönelik farklı zihinsel modeller geliştirir. Bu noktada bağlanma figürüne ilişkin sağlıklı örüntüler, çocuk ve bağlanma figürü arasındaki açık , duygusal iletişime bağlıdır. Bu iletişim içsel çalışan modellerin sürekli olarak yenilenmesine ve artırılmasına olanak sağlar. Aksine kötü iletişim, özellikle kasıtlı yanlış iletişim ki burada ebeveyn çocuğun günlük yaşantısını değiştirmeye çalışır, çalışan modeller arasında içsel çelişmelere yol açar. Bu durumda çocuk kendisinin ve ebeveynin çalışma modellerini iki gruba ayırır; bir grup bilinçli farkındalık için ulaşılabilir ve çocuğun ne söylediğiyle tutarlıdır. Diğer grup ise bilinçli farkındalık için ulaşılabilir değildir, çocuğun deneyimlerinin ebeveynin yorumlamalarıyla değiştirilemeyeceğini gösterir çünkü bilinçsizdir. Bu ikinci grupta değişiklik yapmak oldukça zordur. Düzgün ve uygun cesaretlendirme bireyselliğin artmasını sağlar. Açık iletişim, güvenli bağlanmanın ayırt edici bir özelliğidir (Bretherton, 1997). İçsel çalışan modellerin dikkati de yönettiği düşünülmektedir. Yeni bilgileri organize etmekte ve

süzgeçten geçirmektedir. Geçmiş deneyimlerin ulaşılabilirliğini de belirlemektedir (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Kurama önemli katkılar sunan Ainsworth (1989) bağlanmanın gerçekleşebilmesi için bebek ile kurulan ilişkilerin duygusal ve sürekli olması, ayrılmalardan sonra stres yaşanması, tekrar bir araya gelindiğinde memnuniyet duyulması ve kayıp durumlarında yas yaşanması gerektiğini söyler.

Ainsworth bağlanmaya yönelik ilk çalışmalarını 1953-1955 yılları arasında Uganda’da gerçekleştirmiştir. Bu yıllar arasında yirmi beş farklı anne ve bebeğini yedi ay boyunca, öğleden sonra birkaç saatliğine ziyaret ederek incelemiştir. Bu çalışmadaki amacı anne bebek etkileşiminin kalitesindeki bireysel farklılıkları incelemek ve bebeğin verdiği işaretlere annenin duyarlılığını değerlendirmektir. Bu ziyaretlerde yüksek düzeyde duyarlı olarak değerlendirilen anneler, bebekle ve davranışlarıyla ilgili oldukça iyi, kusursuz bilgiler vermiş ve kendiliğinden ayrıntılar sağlamıştır. Düşük düzeyde duyarlı olarak değerlendirilen anneler ise tersine bebeğin davranışlarındaki ince ayrıntılara duyarsız görülmüştür (Akt. Bretherton,1992).

Ainsworth Ganda projesi sonucunda bebeklerde üç tip bağlanma örüntüsü gözlemlemiştir. Güvenli olarak bağlanan bebekler az ağlıyor, annenin varlığında keşfetme davranışında bulunmaktan memnun görünüyor. Güvensiz olarak bağlanan bebekler, anneleri kucaklarına aldıklarında dahi daha sık ağlıyorlar ve daha az keşfetme davranışında bulunuyorlar. Henüz bir bağlanma gerçekleştirmemiş bebekler ise annelerine karşı belirgin bir şekilde farklı bir davranışta bulunmuyor. Duyarlı annelerin bebekleri, güvenli bağlanma eğilimde olmaktadır. Güvenli bağlanma biçimi, anne duyarlılığıyla anlamlı olarak ilişkilidir. Annelerin bebeklerini emzirmekten zevk almaları ile bebeklerin güvenli bağlanmaları arasında da bir ilişki olduğu bulunmuştur (Akt. Bretherton,1992).

Bağlanma üzerine yapılan Ganda projesi gibi boylamsal çalışmalarda anne ve bebek bağlanması yaşamın ilk yılı boyunca doğal ev ortamında incelenmektedir. Bu nedenle alışılmamış durumlar ya da alarm durumları söz konusu olduğunda bağlanma ve keşfetme davranışlarının dengesini gözleme fırsatı azdır (Demirkan, 2006).

Ainsworth “Yabancı Durum” (Strange Situation) olarak adlandırılan bu çalışmada özel uygulamalar için pediatri kliniği ile doğrudan iletişim kuran, Baltimore bölgesinde yaşayan, orta sınıf ve beyaz olarak adlandırılan 56 ebeveynin 49 ila 51 hafta aralığındaki bebekleri ile çalışmıştır (Ainsworth ve ark., 1978).

Araştırma için oluşturulan deney odası net 9x9 adım büyüklüğünde, mobilya ile döşenmiştir. Hareketlerin kaydını kolaylaştırmak için 16 kare işaretlenmiştir. Odanın bir ucunda çocuğun sandalyesi tepeleme oyuncaklarla çevrilidir. Odanın diğer bir ucunda ise anne için bir sandalye vardır. Bu sandalyenin tam karşısında, kapının yanında ise yabancı kişi için bir sandalye bulunmaktadır. Bebek bu üç sandalyenin tam ortasına, dilediği yere hareket edebileceği şekilde konur. Anne ve yabancı kadın rolleri için talimatları önceden alırlar (Ainsworth & Bell, 1970).

Yabancı Durum testinde tüm bebekler için standart bir sırayla izlenen sekiz aşama oluşturulmuştur. Bu aşamalar şunlardır:

Aşama 1: Anne, gözlemci eşliğinde bebeği odaya taşır ve sonrasında gözlemci odadan çıkar.

Aşama 2: Anne, bebeği belirtilen yere koyar , sessizce kendi sandalyesine oturur. Bu aşama 3 dakika sürer.

Aşama 3: Bir yabancı odaya girer. Bir dakika sessizce oturur. Sonra anneye bir dakika sohbet eder ve sonra yavaş yavaş bebeğe yaklaşır, ona bir oyuncak gösterir. Üçüncü dakikanın sonunda anne görülmeyecek şekilde odadan çıkar.

Aşama 4: Eğer bebek mutlu bir şekilde oyuncakla meşgul oluyorsa, yabancı kişi katılımcı olmaz. Eğer bebek pasif kalırsa ilgisini oyuncığa çekmeye çalışır. Eğer bebek rahatsızlık, sıkıntı duyarsa yabancı onun dikkatini başka bir yöne çekmeye ve ya onu rahatlatmaya çalışır. Eğer bebek rahatlamıyorsa bu aşama kısa kesilir. Aksi takdirde bu aşama da 3 dakika sürdürülür.

Aşama 5: Anne içeri girer ve bebeğe hareketlenmesi ve kendisine spontan bir tepki vermesini sağlamak için kapıda bekler. Yabancı görülmeyecek bir şekilde odadan ayrılır. Anne, bebeği rahatlatarak tekrar oyuncaklarla oynamasını sağlar, duraklar, bebeğe hoşça kal der ve odadan çıkar.

Aşama 6: Bebek 3 dakika odada yalnız kalır. Çok fazla sıkıntı yaşanırsa bu aşama kısa kesilir.

Aşama 7: Yabancı içeri girer, 3 dakika boyunca bebeğe dördüncü aşamada uyguladıklarını uygular. Sıkıntı yaşanırsa bu aşama kısa kesilir.

Aşama 8: Anne odaya geri döner, yabancı odadan çıkar. Anne ve bebeğin birleşmesi gözlemlenir ve durum burada sonlandırılır (Ainsworth & Bell, 1970).

Ainsworth Yabancı Durum testi ile üç tür bağıllık ilişkisi türü olduğunu belirtmiştir (Ainsworth ve ark., 1978, Main ve Cassidy , 1988). Araştırmaya katılan bebekler de elde edilen veriler sonucu yakınlık ve temas arama, teması sürdürme, güven,

kaçınma, arama ve belirli mesafeden etkileşim kurma ölçeklerinden aldıkları puanların değerlendirilmesiyle bu üç gruptan birinde yer aldılar (Paterson ve Moran, 1988). Bu gruplar şu şekilde sıralanabilir:

Güvenli Bağlanan Tip: Bebek Yabancı Durum çalışmasının ayrılma öncesi aşaması olan ikinci aşama boyunca oyuncaklarla mutlu bir şekilde oynamaktadır. Anneyi güvenli bir üs olarak kullanıp kendinden emin bir şekilde çevreyi keşfetmektedir. Üçünü ve dördüncü aşamada anne odadan ayrılıp bir yabancıyla yalnız kaldığında da şiddetli bir sıkıntı göstermemektedir. Anne odaya geri döndüğünde anneyi olumlu karşılamaktadır. Anne altıncı aşamada odadan ikinci kez ayrıldığında ise uygun düzeyde rahatsızlık göstermekte, oynama ve keşfetme davranışı azalmaktadır. Anne ikinci kez odaya döndüğünde de rahatlamak için bebek anneye gitmekte, görelî olarak çabuk sakinleşmekte ve tekrar oyuna başlamaktadır.

Kaygılı/Kararsız Tip: Bebekler ikinci aşama boyunca alt üst olmuşlardır. Bu aşamada keşfetme davranışıyla ilgilenmezler. Anneye karşı yönelimleri kararsızdır. Annenin odadan ayrılmasına karşı büyük sıkıntı ve rahatsızlık göstermişlerdir. Annenin odaya dönüşünde bebeği rahatlatmak oldukça zordur. Bu bebekler annenin dönüşünde anneye koşarlar ancak annenin kendilerini avutmasını reddederler. Yabancıyla etkileşimde bulunmazlar ve anneye etkileşimleri de çok kısa bakışlar içerir (Ainsworth ve Bell, 1970, Paterson ve Moran, 1988).

Kaçınan Tip: İkinci aşama boyunca bebek, annenin odanın neresinde olduğuna göre kayıtsız kalmakta, duygusuz görünmekte ve oyuncaklarla üstünkörü oynamaktadır. Anne odadan ayrıldığında da belirli bir rahatsızlık göstermemektedir. Anne odaya geri döndüğünde, anneye temas kurmaya çalışmamakta, onu yok saymakta ve bazı kaçınma belirtileri (örneğin annenin kendisine bakmasını önlemek ya da başını başka yöne çevirmek vb..) göstermektedir.

Yapılan analizler sonucunda güvenli bağlanan bebeklerin kaçınma ve kaygı davranışlarını en az düzeyde gösterdikleri; kaygılı-kararsız bebeklerin kaygı boyutunda yüksek, kaçınma boyutunda düşük puan aldıkları; kaçınan bebeklerin ise her iki boyutta düşük puanlar aldıkları belirlenmiştir (Güngör, 2000).

Bağlanma stillerinde görülen bu bireysel farklılıkları bağlanma figürleri ile girilen etkileşimlerle açıklamak mümkündür. İhtiyaç duyulduğu zaman ulaşılabilir olan, kişinin bağlanma ihtiyacına karşı duyarlı olan ve kişinin yakınlık girişimlerine cevap veren bağlanma figürleri ile girilen etkileşimler,sistemin en uygun biçimde işlemesine

yardımcı olur ve kişinin güvenlik duygusunun gelişimine katkıda bulunur (Mikulincer, Shaver ve Pereg, 2003).

Bowlby, yaşamın ilk yıllarında oluşan bağlanma stillerinin içsel çalışan modeller aracılığıyla çok fazla değişime uğramadan yaşamın sonraki dönemlerine aktarıldığını söyler (Bowlby, 1973).

Zimmerman ve Becker-Stoll , çocukluk dönemindeki bağlanma örüntülerinin sürekliliğini, çocuğa bakan kişinin tutum ve davranışlarındaki süreklilik belirlediğini söylemektedir . Bebeklikten ergenliğe kadar olan dönemde ortaya çıkabilecek olan bağlanma örüntülerindeki süreksizliğin nedeni, bakıcının duygusal olarak varoluşunu etkileyen risk faktörleri olabilir. (Zimmerman ve Becker-Stoll, 2002).

Davilla ve arkadaşları ise bağlanma örüntülerinin süreksizliğinin iki nedenden kaynaklanabileceğini ileri sürerler (Davilla, Burge, Hammen, 1997). Bunların ilki kişilerarası stresli yaşam olaylarıdır. Kişilerarası stres faktörler güçlü duygusal bağ kurulan kişiyle çatışma, ayrılma, yakın bir kişiyi, aileden bir kişiyi kaybetme gibi olumsuz duyguları içerir. Kişilerarası stresli yaşam olaylarına göre güvenli bağlanma stilinden güvensiz bağlanma stiline geçen bireyler, güvensiz bağlanma stilinden güvenli bağlanma stiline geçen bireylere oranla daha fazla dönemsel ya da kronik stres yaşantısı deneyimlemektedirler. Süreksizliğin ikinci nedeni ise güvensiz bağlanma biçimidir. Bağlanma stilleri arasında yoğunlukla güvensiz bağlanma stiline sahip bireylerin bağlanma biçimlerinde süreksizlik olduğu görülmektedir (Davilla, Burge, Hammen, 1997).

2.1.2.2.1 Bağlanmanın Evreleri

Henüz kanıtlanmamasına karşın anne ile bebek arasındaki bağlanma ilişkisinin doğum öncesinde başladığı öne sürülmektedir. Yirmi altıncı haftada fetüs algılama, tepki gösterebilme ve işittiği bilgileri yakalayabilme yeteneği kazanır. Bu yetenekle beraber doğum öncesi dönemde annenin, bedeninde meydana gelen değişiklikleri benimseyerek olumlu duygularını bebeğine aktarabilmesi bağlanmanın ilk temellerini oluşturur. Hamilelik döneminde annenin karnına dokunması yoluyla bebeğin tensel olarak hissedilmesi ve bebeğin kabulü, bağlanma ilişkisi için oldukça önemlidir (Bloom, 1995).

1.Evre (0 – 3 Ay): Bu evre bağlanma öncesi evre olarak da tanımlanabilir. Doğumdan hemen sonra insan yavrusunun doğası gereği başlayan bağlanma; meme arama, başı döndürme, emme, yakalama, anneye yönelme, beslenme saatlerini sezinleme ve hazırlanma şeklinde kendini göstermektedir (Kaplan ve ark., 1994). Doğumdan sonraki üçüncü hafta itibariyle bir kişinin yüzünü görmeyle oluşan refleks gülmelerden farklı olarak insan sesi duyulduğunda sosyal gülümsemeler ortaya çıkar (Akt. Karateke, 2010). Sekizinci hafta ile beraber bebek, bakım veren kişiye yönelmeye başlar. Bakım veren kişiye gülümser, uzun süreli göz ilişkisi kurar ve diğer insanlara oranla ona daha fazla ses çıkartır. Onun yanında kendisini daha rahat hisseder (Kaplan ve ark., 1994).

2.Evre (3 – 7 Ay): Bu evre bağlanmanın oluşması aşaması olarak da adlandırılır. Üçüncü ay itibariyle sosyal davranış egemen olur. Bebek artık başkalarıyla beraberken mutlu, yalnız başına kaldığında mutsuz ve huysuz olur (Akt. Karateke, 2010). Bu dönemde Bowlby'ye göre bebeğin sosyal tepkileri çok daha seçici olmaya başlar. Bebekler tepkilerini tanıdıkları insanlarla sınırlarlar. Genellikle iki ya da üç insanı tercih ederler, bunlardan biri ise hepsinden özeldir. Özellikle bu insan yakınlarındayken güler ya da ses çıkarırlar. Bebekler en güçlü bağlanma duygusunu, ihtiyaçlarına en yakın zamanda cevap veren ve onlarla en keyifli iletişim kuran insanlara verirler (Akt. Sümer & Güngör, 1999b).

3. Evre (7 – 24 Ay): Bu evre ise açık seçik bağlanma evresi olarak adlandırılır. Bebek artık annesini temel bağlanma figürü olarak belirlemiştir. Hep annesini aramak, bulmak ve onunla vakit geçirmek ister. Ondan ayrıldığında sıkıntı yaşar ve ona geri döndüğünde rahatlar (Akt. Karateke, 2010). Yedinci aydan itibaren emeklemeye başlar ve böylece yanından ayrılmakta olan ebeveyni aktif olarak takip edebilir. Ebeveyne tekrar yaklaştığında tipik olarak kollarını kaldırır ve kucağa alınmak istediğini belirtir. Kucaklandığında da tekrar sakinleşir (Akt. Sümer & Güngör, 1999b). Genellikle sekizinci ayda yabancı kaygısı başlar. Bebek, yabancılardan çekinir ve kaçır. On sekizinci aydan sonra ayrılık kaygısı başlar. Bebek annesinden ayrıldığında eğer henüz durumu özümseyemediyse sıkıntı yaşar veya ağlar. Bebeğin bu farklı olayı özümsemesi, benimsemesi ve yeni bir tutum geliştirebilmesi ile bu sıkıntı kaybolur, bebek gülümseyerek yabancıyla iletişim kurar. Bebeğin ayrılık ve yabancı kaygılarıyla başa çıkması, bilişsel gelişimine bağlı olarak kavrama yeteneğinin gelişmesi sayesinde olur (Akt. Karateke, 2010).

4. *Evre (24 Ay ve Sonrası)*: Bebek bu evrede anneden bağımsız bir birey olduğunu ve başka ilişkiler de kurabileceğinin farkına varır. Bebek, bağlanma faaliyetlerinde bulunabileceği davranışları planlamaya başlar (Akt. Karateke, 2010).

2.1.2.3. Ergenlik Döneminde Bağlanma

Bağlanma kuramına göre temel bakım veren kişiyle yaşanan deneyimler içsel çalışan modellerle temsil edilirler ve bu modeller ergenliğe uzanan gelişim süresince giderek güçlenir ve sağlamlaşır. Özellikle, ergenlik döneminde içsel çalışan modellerin son halini aldığı ve değişime daha dirençli hale geldiği kabul edilir (Zimmerman ve Becker-Stoll, 2002).

Bebeklik ve çocukluk yıllarını kapsayan boylamsal araştırmalar, bu iki dönem arasında bağlanma organizasyonlarında yüksek bir kalıcılığın bulunduğunu gösterir. Bu sonuçtan yola çıkarak ergenlik dönemindeki bağlanma örüntülerinin de yüksek derecede kalıcı olması beklenir. Ancak yapılan çalışmalar birbiriyle tutarsız sonuçlar vermektedir (Zimmerman ve Becker-Stoll, 2002).

Ergenlik döneminde bağlanma örüntüsünde temel dönüşümler yaşanır. Ergenlik döneminin kimlik gelişimine paralel olarak bağımlılıktan bağımsızlığa geçmeye çalışan ergenler daha çok özerklik ararken bir taraftan da çoklu bağlanma ilişkisini yaşarlar (Sümer, 2006). Bağlanma işlevlerinin hepsi birden aynı anda yön değiştirmez. Yavaş yavaş ve birer birer ebeveynden akranlara geçiş olur (Hazan ve Shaver, 1994). Anne babaların yanı sıra arkadaşlar ve romantik partnerler de bağlanma figürü olarak işlev görmeye başlar (Sümer, 2006). Bağlanma ilk olarak güvenlik arayışı ile başlar, akranlara yöneldikçe çevreyi tanıma ve toplumsallaşma gereksinimlerine dönüşür (Hazan ve Shaver, 1994).

Raja ve arkadaşları ergenlik döneminde bağlanma süreci için üç açıklama yapmıştır. İlk açıklama; ebeveyne bağlanma ve arkadaşlara bağlanma birbiriyle zıt biçimde ilişkilidir. Ergenin özerkliğini kazanmaya çalıştığı, ebeveynden arkadaşına yönelmeye doğru bir değişim vardır. İkinci açıklama; aile ve arkadaşlar ebeveyn için iki farklı dünyadır. Ebeveyne bağlanma, arkadaşına bağlanmadan bağımsız olabilir. Üçüncü açıklama; ebeveyne ve arkadaşlara bağlanma, birbiriyle olumlu biçimde ilişkilidir (Raja, 1991).

Gençlerin bu dönemlerde ebeveynler ile aralarındaki ilişki daha az önemli hale gelmez. Yalnızca genç, ebeveyne daha az bağımlı hale gelir. Keşiflerde bulundukları bu

dönemde ergenler aslında ebeveynlerine diğer zamanlardakinden daha çok ihtiyaç duyabilirler. Kendileri hata yaptıklarında ebeveynlerini, dönebilecekleri “güvenli sığınak” ve yeni atılımlar ve arayışlar için kullanabilecekleri bir “keşif üssü” olarak görmek isterler (Sümer,2006).

Ergenler, gelişen soyut düşünme becerileri ve felsefi olarak yaşamı sorgulama güdülerini ebeveyn davranışlarına daha eleştirel yaklaşırlar ve ebeveynlerini soyut düzeyde analiz etmeye başlarlar (Sümer,2006). Güvenli bağlanan ergenler, ergenlik arayışlarını üretken bir şekilde yönlendirebilirler. Döneme özgü normal değişimler nedeniyle ebeveynlerinden daha çok “karşılıklılık ilkesine” uymalarını ve onlara yetişkin muamelesi yapmalarını beklerler. Süreç içerisinde kendilerini farklı bağlanma ilişkilerine hazırlar ve sağlıklı geçişler yapabilirler (Sümer,2006). Bu ergenler aile ve arkadaşlarıyla daha fazla uyumlu, kendilerine ve başkalarına daha çok güvenen ve daha az sosyal problemler yaşayan kişilerdir.

Güvensiz bağlanmaya sahip, özellikle kaygılı-kararsız ergenler için ergenlik dönemi dönüşümleri, kimlik ve sosyalleşme baskılarıyla birleşerek farklı sorunlara yol açabilir. Terk edilme, sevilmemeye, yeterince onaylanmama ve yetersizlik duygularının eşlik ettiği kaygılı bağlanma, özellikle ergenlik dönemindeki yakın ilişkilerinde ergenlerin kaygısını arttırarak yalnızlık, depresyon, kendinden hoşnutsuzluk, konsantrasyon problemleri vb. sorunları daha sık yaşamalarına neden olur. Güvensiz bağlanmaya sahip ergenler için keşif, olduğundan daha da stresli bir süreç olarak yaşanır. Korunma ve kaygıyı bastırma davranışları, keşif ve atılım yapma güdüsünün önüne geçer. Keşfetme yerine daha çok başkalarını memnun etmeye ve onaylarını almaya yönelik davranışlar (kaygılı-kararsız/ saplantılı bağlanma) ya da ilişkilerdeki olası örselenmelerden kaçınmak için aşırı biçimde kendini savunmaya yönelik davranışlar gösterebilirler (Sümer,2006). Stresle başa çıkmada daha az dayanıklı ve duygularını düzenlemede daha az beceriklidirler.

Güvenli bağlanan ergenler, güvensiz bağlanma biçimine sahip ergenlere göre daha yüksek sosyal-duygusal yeterliliklere ve daha düşük düzeyde saldırgan davranışlara sahiptir (Shaver ve Mikulincer, 2002 , Rice, 1990).

2.1.2.4. Yetişkinlik Döneminde Bağlanma

Yetişkin dönemindeki bağlanma davranışının çocuklukta, ergenlikte ve gençlikte gösterilen bağlanma davranışının bir devamı olduğu düşünülmektedir (Bowlby, 1982).

Weiss yetişkinlikteki bağlanmayı çocuklukta bağlanmadan ayıran üç özellik tanımlamıştır. Birincisi; Yetişkinlerde bağlanma ilişkileri tipik olarak eşler arasındadır. Çocuklukta ise bakım alan (bebek) ve bakım veren (ebeveyn) arasındadır. İkincisi; Yetişkinlerde bağlanma, çocuklukta bağlanma gibi davranışsal sistemlerin etkilenmesinden sorumlu değildir. Üçüncüsü ise; Yetişkinlikteki bağlanma, sıklıkla cinsel ilişki içerir (Akt. Kesebir ve ark., 2011).

Erişkinlik döneminde bağlanma süreciyle ilgili ilk çalışmalar Main ve arkadaşları tarafından yapılmıştır (Main, Kaplan ve Cassidy, 1985). Main ve arkadaşları, yetişkinlerin çocuklukta bağlanma ilişkilerinin tanımlarını içeren bir “Yetişkin Bağlanma Görüşmesi” geliştirmişlerdir (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Yarı yapılandırılmış yetişkin bağlanma görüşmeleri ile bireylerden ebeveynleri ile ilişkilerini, bu ilişkilerin zaman içinde nasıl değiştiğini ve bunların erişkin kişiliklerini nasıl etkilediğini anlatmaları istemiştir. Görüşmelerin sonucunda çocukluktan yetişkinliğe kadar ebeveynle oluşturulan ilişkinin niteliği belirlenmeye çalışılmış ve Ainsworth’un sınıflandırması kapsamında değerlendirilmiştir. Yapılan sınıflandırma ile, güvenli sınıftaki kişilerin çocuklukla ilgili anılarını daha fazla hatırladıkları ve hatırladıkları anıların da çoğu zaman olumlu olduğu görülmüştür. Kaçınan sınıftaki kişilerin bağlanma ilişkilerinin değerini düşürme eğiliminde oldukları ve özel bağlanma deneyimlerini hatırlamakta sık sık zorlandıkları görülmüştür. Saplantılı sınıftaki kişiler ise ebeveynlerini olumlu ve destekleyici olarak tanımlamışlardır ancak çocukluk anılarını tutarlı bir şekilde bütünleştirmekte zorlandıkları görülmüştür (Akt. Morsünbül ve Çok, 2011).

Yetişkin bağlanması ile ilgili bir diğer önemli çalışma da Hazan ve Shaver (1987) tarafından yapılmıştır. Bowlby’nin bağlanma teorisi üzerine yazılarını (Hazan ve Shaver, 1987) ve Ainsworth ve arkadaşlarının (1978) “Yabancı Durum” çalışmalarında belirledikleri üç bağlanma stilinin (güvenli, kararsız ve kaçınan) yetişkinlikte de var olduğunu, yetişkinlerin romantik ilişkilerinde daha önceden elde ettikleri bağlanma stillerine göre davrandıklarını belirtmişlerdir. Güvenli bağlanan bireyler ilişkilerinde güvenli ve mutlu olarak eşlerinin hatalarını rahatlıkla kabul eder bir tutum ortaya koyarlar (Akt. Morsünbül ve Çok, 2011). Diğer insanların iyi niyetli, güvenilir ve sevmeye değer olduklarını düşünürler. Güvenli bağlanan bireyler ilk aile ilişkilerini oldukça pozitif algıladıklarını ifade etmişlerdir (Feeney ve Noller, 1990).

Kaygılı/ kararsız bağlanma stilindeki bireyler yakın ilişki kurmada rahat, diğerlerinin ulaşılabilirliğinden emindirler. Ancak buna rağmen terk edilme, sevilme

gibi konularda kaygılıdırlar. İlişkilerinde aşırı derecede kıskanç, eşlerine ve ilişkilerine karşı takıntılı, sık sık duygusal inişler çıkışlar yaşayan kişiler olarak tanımlanmışlardır (Sümer ve Güngör, 1999a).

Kaçınan bağlanma stilindeki bireyler ise annelerinin soğuk, reddedici ve dürüst olmadıklarını, babalarının da dürüst ve tutarlı olmadığını düşünmektedir (Hazan ve Shaver, 1987). Çocukluk döneminde anneleri tarafından verilen sevgi ve bakımın çocuk için yeterli olmaması, bu durumun oluşmasında etkilidir (Hamarta, 2004). Kaçınan bireyler, başkaları tarafından sevilmeğe değer olmadıklarını ve insanların genellikle iyi kalpli, iyi niyetli, olmadıklarını düşünürler. Terk edilmişlik konusunda da pek üzülmeyizler (Akt. Hamarta, 2004). İçsel çalışan modelleri şüphe doludur. Aşırı kırılgan ya da hayal kırıklığına uğrama eğilimindedirler ve beklentilerinin diğer kişiler tarafından karşılanmadığını düşünürler. İlişkilerinin duygusal iniş, çıkışlarla dolu olmasını beklerler (Collins ve Read, 1990).

Hazan ve Shaver (1987) yetişkin bağlanma modellerinin anlaşılmasında ve açıklanmasında önemli temel taşlardan birini oluşturan bu çalışmalarında, katılanların %56'sının güvenli bağlanma stilinde olduklarını, %25'inin ilişkilerinde kaçınan bağlanma stili gösterdiklerini, %19'unun da kaygılı/kararsız bağlanma stili gösterdiklerini belirtmişlerdir.

Bu çalışmadan hareketle, Bartholomew ve Horowitz (1991) kaçınan bağlanma stili için iki farklı çeşidi olduğunu ileri sürmüştür. Kaçınan bağlanma stili için korkulu ve kayıtsız olmak üzere iki gruba ayrılabilirliğini belirtmişlerdir. Bartholomew ve Horowitz' in(1991) bu görüşüne göre, korkulu kaçınan bireyler incitilmekten, beraber oldukları kişiler tarafından reddedilmekten korktukları için ilişkilerinde de kaçınmaya yönelirler. Kayıtsız kaçınan bireyler ise duygularını, kendine güvenlerini ve bağımsızlıklarını korumak için bu şekilde davranırlar. Bu görüşler çerçevesinde Bartholomew ve Horowitz (1991) “Dörtlü Bağlanma Modeli”ni geliştirmişlerdir.

Bartholomew ve Horowitz (1991), yetişkin bağlanma stillerini benlik modeli ve başkaları modeli olmak üzere iki boyutta tanımlanmış ve bu boyutları olumlu ve olumsuz olmak üzere iki kutupta ele almışlardır. Benlik modeli, bireyin kendilik değeri için başkalarına olan duygusal bağımlılığı ile ilgiliyken başkaları modeli, diğer kişilerin gereksinim duyulduğunda ulaşılabilir olup olmadığı ile ilişkilidir (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Olumlu benlik modeli, başkalarının onayından bağımsız, içselleştirilmiş öz saygı ve sevebilirlik duygusu, olumsuz benlik modeli ise düşük öz saygı ve başkalarından

onay alma gereksinimi olarak tanımlanabilir. Olumlu başkaları modeli, kişi açısından önemli olan başkalarının ulaşılabilirlik ve güvenilebilirliğine yönelik beklentilerini içerir, kişiyi başkalarından yakınlık ve destek arama davranışlarına yöneltir. Olumsuz başkaları modeli ise yakınlık kurmaktan kaçınmayı, sosyal destek alma konusunda kayıtsızlığı, ilişkilerde olumsuz beklentilere sahip olmayı kapsamaktadır (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Bireyin kendisine yönelik olumlu ya da olumsuz benlik modeli düşüncesi ikili, başkalarına yönelik olumlu ya da olumsuz benlik modeli düşüncesi ikili olarak ele alındığında ortaya çıkan “Dörtlü Bağlanma Modeli” (Bartholomew ve Horowitz, 1991) Şekil.2’ de gösterilmektedir.

BENLİK MODELİ

(Bağımlılık)

Olumlu (Düşük)	Olumsuz (Yüksek)	
Hücre 1 GÜVENLİ Yakınlık kurma konusunda rahat ve bağımsız	Hücre 2 SAPLANTILI İlişkilere takıntılı, sürekli ilişkilerini düşünme	Olumlu (Düşük)
Hücre 3 KAYITSIZ Yakınlığa karşı kayıtsız, karşıt- bağımlı	Hücre 4 KORKULU Yakınlıktan korkan, sosyal ilişkilerden kaçınan	

Başkaları

Modeli

(Kaçınma)

Olumsuz

(Yüksek)

Şekil 2. Dörtlü bağlanma modeli (Bartholomew ve Horowitz, 1991)

Hücre 1, başkalarının genellikle kabul edici ve uygun tepki vereceği beklentisini, sevilme ve değerli olma duygusunu yansıtmaktadır. Bu hücre kavramsal olarak güvenli bağlanma stili olarak isimlendirilen (Hazan ve Shaver, 1987) sınıfa karşılık geldiği için güvenli olarak adlandırılmıştır. Güvenli bağlanma stiline sahip yetişkinler, kendilerine ve başkalarına ait olumlu içsel modellere sahiptir. Kendilerini sevmeye değer ve değerli kişiler olarak, başkalarını da güvenilir ve kabul edici olarak algılamaktadırlar (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Güvenli bağlanan kişilerin kaygı ve kaçınma düzeyleri düşüktür. Hem başkalarıyla kolaylıkla yakınlık kurabilir hem de özerk kalmayı başarabilirler (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Güvenli bağlanan bireylerde pozitif duygu yaşantısı yaratıcı problem çözme yetisini geliştirir. Stres yaratan olayları daha az tehdit edici olarak değerlendirirler. Duygularını açık bir şekilde ifade edebilirler. Durumları açıkça tartışır ve çatışmalardan kaçmak yerine onlara çözüm bulurlar. Uyuma yönelik problem çözümlerine ortak olurlar (Belsky, 2002).

Hücre 2, başkalarını olumlu değerlendirmekle birlikte bir değersizlik duygusunu göstermektedir. Saplantılı bağlanma stiline olumsuz benlik, olumlu başkaları modelinin birleşimi söz konusudur (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Bu bağlanma stili özelliğini gösteren bireyler yakın ilişkilerinde kişisel değerlilik ve kişisel yeterliliği bulmak için çabalarlar. Bu hücre kavramsal olarak Hazan ve Shaver (1987)'in kararsız grubuna, Main ve Diğerleri (1987)'nin saplantılı bağlanma stiline karşılık gelmektedir. Bu nedenle saplantılı olarak isimlendirilmiştir. Saplantılı bağlanma stiline sahip yetişkinlerin çocuklukta bağlanma figürlerinin tutarsız ve duyarsız olduğu belirtilmektedir. Yakın ilişkilerde kendini kanıtlama ve doğrulama eğilimi gösterirler (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Hücre 3, bireyin başkalarının güvenilmez ve reddeden bireyler olacağı düşüncesi ile kendisinin sevilmeyeceğine ilişkin beklentisini ve değersizlik duygusunu ifade etmektedir. Bu stil, diğer insanlarla yakın olmaktan kaçınarak, reddedilme riskine karşı kendilerini koruma çabalarını ifade etmektedir (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Bu bağlanma stili Hazan ve Shaver (1987)'in yetişkin bağlanmasında belirttiği kaçınma biçimine karşılık gelmekte ve korkulu bağlanma stili olarak isimlendirilmektedir. Korkulu bağlanma stiline sahip yetişkinler, kendilerine ve başkalarına yönelik olumsuz içsel modellere sahiptirler. Kendilerini değersiz ve sevilmeye layık görmezler, başkalarının da güvenilmez ve ulaşılmaz olduğunu düşünürler. Kaygı ve kaçınma boyutlarında yüksek değere sahiptirler (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Korkulu bağlanan kişiler aslında başkaları ile yakın ilişki kurmak isterler ancak incinebilecekleri

konusunda kaygılı oldukları için ilişkilerdeki aşırı yakınlıktan kaçarlar (Jones, 2005, Weger ve Polcar, 2002).

Hücre 4, diğer insanlara karşı olumsuz bir tavırla birlikte bir sevgi-değerlilik duygusunu ifade etmektedir. Bu bağlanma stiline bireyler yakın ilişkilerden kaçınarak, özerklik ve incitilemezlik duygularını geliştirerek kendilerini hayal kırıklıklarına karşı korumaktadırlar. Bu bağlanma stili, kavramsal olarak Main ve Diğerleri, tarafından ifade edilmiş kararsız ya da reddedici bağlanma yaklaşımına karşılık gelmektedir ve bu sebeple kayıtsız olarak isimlendirmişlerdir (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Kayıtsız bağlanma stiline sahip yetişkinler, kendilerine karşı olumlu, başkalarına karşı olumsuz içsel modellere sahiptirler. Kendine güven düzeyleri oldukça yüksektir. Özerkliklerine aşırı derecede önem verirler ve başkalarına olan gereksinimin ve yakın ilişkilerin gerekliliğini reddederler (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

2.1.3. Kimlik Statüleri İle İlgili Kuramsal Açıklamalar

Bu bölümde kimlik kavramı ve kimlik statüleriyle ilgili yaklaşımlara (James Marcia ve Berzonsky) yer verilmiştir.

2.1.3.1. Kimlik Kavramı

Ben Kimim?

Yüzyıllardır her insanın yaşadığı, üzerine sıkça kafa yorduğu kimlik sorununun belki de ilk özlü ifadesi Sokrates'in "*kendini tanı*" sözüdür (Bilgin, 2001).

Kimlik, bireyin bir başkasından farklı olduğu, başkalarına indirgenemeyeceği yönündeki bilincidir (Bilgin, 2001). Erikson'a(1968) göre kimlik, bireyin biriciklik duygusunun sürekli olmasıdır. Marcia'ya (1966) göre kimlik ise, bireyin yeteneklerini, inançlarını, hatta tüm yaşamını kapsayan, birey tarafından yapılandırılan içsel ve dinamik bir yapıdır.

İlgili literatür incelendiğinde ben, benlik, kendilik, kimlik ve kişilik (I, ego, self, identity, personality) kavramlarının bazı yaklaşımlarda birbirinin yerine kullanıldığı, bazı yaklaşımlarda ise farklı anlamlarda kullanıldığı görülmektedir (Uzman, 2002).

Psikoanalitik kuram benlik kavramını "ego" sözcüğü ile ifade etmektedir. Ego en genel tanımıyla "ben" derken kastettiğimiz her türlü ruhsal-bedensel olayın merkezi olarak gördüğümüz bilinçli varlığımızdır (Budak, 2005). Erikson da benlik kavramını

“ego” sözcüğü ile ifade etmektedir. Erikson’a göre ego, kişinin içsel yaşamı ve sosyal yaşamı gibi iki önemli öğeyi bir araya getiren yapıdır (Eryüksel, 1987).

Benlik, kişiyi o kişi yapan, başkalarından ayıran duygu, tutum ve davranışlarının tümünün örgütlenmiş bütünlüğünü anlatır (Yörükoğlu, 2004). Bireyin yakın çevresiyle ve sosyal dünyayla etkileşimi sonucunda şekillenen dinamik bir süreç (Banaji ve Prentice, 1994) olarak da tanımlanabilir.

Tüm bu tanımların ortak yönü benliğin bireyi diğerlerinden ayıran duygu, düşünce, tutum ve davranışların bütünü olarak kullanılmasıdır (Şahin, 2009).

Benlik ve kimlik kavramları zaman zaman birbirin yerine kullanılsa da aralarındaki farkı Kohut net bir şekilde ortaya koymuştur. Kohut’a göre benlik doğumla birlikte oluşmaya başlar. Kimlik ise daha çok ergenlik döneminde sosyal bir konum kazanma çabası ile gelişir. Benlik güç ve başarı çabalarının doğduğu temel kişilik katmanlarını, idealize edilen hedefleri ve idealler ile hırslar arasında kalan temel yetenekleri içermektedir (Akt: Pala, 2007).

Benlik ve kimlik arasındaki ilişkiyi daha açık bir şekilde ifade edecek olursak, kişi, gelişimi boyunca, üstlendiği değişik roller ve değişik etkilerle benliğinin tutarlılığını ve sürekliliğini kavrar. Aile bağlarıyla, arkadaş ilişkileriyle, meslek seçimiyle, toplumdaki konumuyla, dünya görüşü ve yaşam anlayışıyla bağlantılı bir kimlik duygusu (sense of identity) kazanır. Başka bir deyişle, kimlik duygusu, kişinin hem herkesten başka, hem de çevresiyle anlamlı bağlar kurmuş olmasıdır. Dolayısıyla, bütünlükten ve süreklilikten yoksun bir kimsenin benliği vardır ancak, kimlik duygusu yoktur (Eryüksel, 1987).

Erikson’a (1968) göre ergenlerin güçlenen öznel bir duyum olarak algıladığı kimliğin özellikleri Akthar tarafından aşağıdaki gibi sıralanmıştır (Akt., Çelik).

- a. Kalıcı aynılık duygusu ve değişik kişilere karşı aynı kişilik özelliklerini gösterebilmek
- b. Kendilik duygusunun sürekliliği
- c. Doğallık ve içtenlik
- d. Gerçekçi bir beden imajı
- e. İçsel dayanıklılık (stabilite) duygusu ve buna bağlı olarak yalnız kalabilmek
- f. Belirli bir kümenin değerleriyle uyumlu olabilme ve içselleştirilmiş bir üstbenlik.

Kimlik kavramı birçok psikolog ve sosyolog tarafından araştırılmış olsa da literatürde en çok kabul gören çalışma Erik Erikson tarafından yapılmıştır. Erikson psikososyal gelişim kuramı çerçevesinde ergenlik döneminin en önemli gelişimsel görevinin “kimlik edinmek” olduğunu belirtmiştir. Psikososyal Gelişim Kuramı yaşamın her döneminde belirlenen görevlerin yerine getirilmesi gerektiğini savunmaktadır.

2.1.3.1.1. Kimlik Kazanmaya Karşı Kimlik Karmaşası Evresi

Kimlik duygusu “ben kimim?” sorusuyla oluşmaktadır ve bu kuram dahilinde her psikososyal evrede belirli biçimde bulunduğu düşünülmektedir. Birey her bir bunalımdan geçişte kimliği yeni bir nitelik kazanır (Dereboy, 1993).

Erikson’a göre kimlik gelişimi süreci ne ergenlikle başlayan ne de ergenlikle biten bir süreçtir. Kimliğin tüm yaşam boyunca süren bir süreç olduğunu belirtir ama kimlik sorunu dönüm noktasına ergenlikte ulaşır (Erikson, 1968).

Erikson, ergenliği yeniden yapılanma (reconstruction) olarak görür. Bu nedenle de kimlik duygusunun kazanılmasında en kritik evreyi ergenlik kabul eder (Akt. Çelik, 2007). Kimlik gelişimi tüm yaşam boyunca gelişim ve değişim gösterir. Erikson’a göre ergenlik döneminde kimlikle ilgili araştırmaların yoğunlaşmasının nedenleri;

- a. Fiziksel görünüşte meydana gelen değişiklikler,
- b. Gelişen bilişsel kapasite,
- c. İş, evlilik ve geleceğe yönelik önemli kararları alma zamanı gibi nedenlerdir (Akt., Gönül, 2008).

Ergen bu dönemde topluma açılr. Dolayısıyla ergenlik döneminde aile destekleyici ve eğitici rolünü kaybeder. Genç, kendisi gibi değişimler yaşayan ve dolayısıyla benzer arayışlar içinde olan arkadaş gruplarına yönelir (Eryüksel, 1987). Böylece çeşitli arkadaş gruplarında kendini tanımaya ve anlamaya yönelik etkinlikler içerisine girer. Karşısındakiler tarafından nasıl görüldüğünü merak eder, onlardan aldığı tepkiler ışığında kendini yeniden tanımlar (Varan, 1990). Kimliğin oluşumunda arkadaş ilişkilerinin önemini vurgulayan Erikson’a (1968) göre, ergen arkadaşlıkları, aşkları, aşırı özdeşimleri veya aşırı redleri kişinin kimlik arayışına bağlı olan bunalımını yansıtarak kendi kimlik tanımını aradığı önemli bir olgudur.

Kimlik duygusunun oluşması ergenin çevresiyle etkileşime girmesini gerektirmektedir. Ergen bu dönemde kendisini ailesinden uzaklaştırarak tek başına bir birey olmaya ve kendisine yakın olan arkadaş gruplarıyla birlikte olmaya çalışır. Ergenlikte arkadaş ilişkileri temel güç olarak görülür (Muuss,1988).

Ergenler, kendi kimliklerini bulmadan önce çeşitli rollerde denemeler yaparlar. Kendilerini sevdikleri kişilerle veya bir kahramanla özdeşleştirirler. Denenen rollerin hiçbiri ile bağlılık geliştirilmezse ya da olumlu denemeler gerçekleştirilmezse kimlik karmaşası yaşanabilir. Kimlik bunalımı her gencin yaşayabileceği normal bir süreçtir fakat kimlik karmaşası ergenin uyumunu bozmaktadır. Kimlik karmaşası yoğun olarak yaşandığında, ergen bu durumu engellemek için, toplumun beklentilerinin karşısı roller geliştirip negatif bir kimliğe sahip olabilmektedir (Muuss,1996).

Ergenlerin mesleki kimlik gelişimi özellikle gerçekçi olmayan mesleki roller hayal etmeleri sonucu çatışmalı olabilmektedir. Bu noktada ailelerinin kendi seçimlerine, değerlerine ve özel hayatına karışmasına karşı çıkarlar. Bu büyümenin doğal bir parçasıdır. Ergenler olgunlaşmak için kimliklerini ailelerinden ayırmalı ve kendi özerkliklerini geliştirmelidirler (Muuss,1988).

Ergenlerin kişisel kimlik arayışları, bireye olayları yorumlamada genel bir bakış açısı gerektiren kişisel bir ideoloji ya da yaşam felsefesinin oluşumunu da içermektedir (Muuss,1988). Genç bu süreç boyunca, içinde yaşadığı kültürün değerlerini, dini inancını ve ideolojisini gözden geçirir, inanabileceği değerleri ve görüşleri arar (Varan, 1990).

Kimlik duygusunun oluşmuşluğunun ölçütleri şunlardır:

1. Gencin belirlediği yaşam çizgisi gerçekçi olmalıdır ve kendisini gerçekçi bir şekilde tanımlamalıdır. Kendisine sunulan olanakları gerçekçi bir şekilde değerlendirmelidir.
2. Belirlenen yaşam çizgisine yönelmelidir. Yaptığı seçim, bireyi o doğrultuda bir etkinliğe yöneltmiyorsa, gerçek bir seçim olma özelliği taşımaz. Verilen kararların uygulanamaması kimlik zayıflığının göstergesidir.
3. Birey, kendisi için seçtiği yolu benimsemelidir. Kendisi için planladığı gelecek, beklentilerini belli oranda karşılayacak nitelikte olmak zorundadır. Kendisi için olumlu bir gelecek tasarlayamayan birey, kimlik oluşturma sürecini tamamlayamaz.

4. Bireyin ortaya koyduğu kişilik, içinde bulunduğu ve önemsendiği çevrelerde var olma duygusunu bireye yaşatmalıdır.

Bu ölçütlere sahip olan birey kimlik duygusunu oluşturmuştur ve diğer evrelere başarılı bir geçiş yapmak için hazır hale gelmiştir (Dereboy, 1993).

Ergenlik döneminde bireylerin yaşadığı kimlik bunalımı farklı şekillerde sonuçlanabilir. Erikson'a göre kimlik krizi yaşantısı 5 şekilde sonuçlanabilir:

- a. Kimlik duygusunun kazanılması (identity achievement): Birey yaşam alanlarındaki bağlantılarını (commitment) yapmış, yolunu belirlemiştir.
- b. Askıya alma (moratorium): Birey bağlantı yapmayı erteler, kesin bağlantılar yapmadan önce bazı kimlik örüntülerini deneyerek araştırma yapar. Ergen, yetişkinlik sorumluluklarını almaya geçişte bir tür hazırlanma ve zaman kazanma dönemi seçer. Erikson (1968, s.203) askıya almayı şöyle tanımlar; *Askıya alma, henüz yükümlülük almaya hazır olmayan kişiye tanınan ve dayatılan bir erteleme dönemidir.*
- c. Kimlik karmaşası (identity confusion): Ergen güçlü travmalarla karşılaşp, toplumsal hoşgörüyü bulamazsa karmaşa yaşar. Bu klinik belirtiler gösteren psikolojik bir durumdur.
- d. Kimlik Dağınıklığı (identity diffusion): Kimlik karmaşasının daha da ağırlaşmış, ciddi psikiyatrik hastalık olarak görülen halidir.
- e. Ters kimlik (negative identity): Kimlik karmaşası yoğun olan ergen bu rahatsızlık duygusundan kurtulmak için, toplumsal beklentilerin tam karşısı olan rolleri ve idealleri benimser (Akt. Çelik, 2007).

2.1.3.2. Kimlik Statüleri İle İlgili Yaklaşımlar

Bu bölümde James Marcia'nın Kimlik Statüleri Yaklaşımı ve Berzonsky'nin Kimlik Gelişimi Yaklaşımı açıklanmıştır.

2.1.3.2.1. James Marcia'nın Kimlik Statüleri Yaklaşımı

Marcia (1989, 1994), ergenlikte kimlik gelişimi konusunda Erikson'un görüşlerine tamamen katılmaktadır. Erikson'un kuramında belirttiği görüşlerin de önemli olduğunu ancak ölçüm sorunları nedeniyle yeni bir model oluşturulması gerektiğini savunmuştur.

Marcia (1966) yarı yapılandırılmış, açık uçlu görüşmeler temelinde Erikson'un kimlik oluşumu konusunda dört kimlik durumunun ya da konumunun var olduğu sonucuna varmıştır. Ele aldığı temel ölçüt ise, Erikson'un kuramıyla tutarlılık gösteren bunalım (crisis) ve bağlanma (commitment) kavramlarıyla ilgilidir (Eryüksel, 1987; Varan, 1990). Marcia (1989, 1994) ilk zamanlar bunalım kavramını kullanırken daha sonra seçeneklerin araştırılması (exploration of alternatives) kavramını kullanmıştır.

Bunalım, yani kararsızlık yaşama durumu, kimlik oluşumu sürecinde meslek seçimi ve ideolojik inançlar açısından bir sonuca ulaşmak için yoğun sorgulama ve mücadele dönemidir (Eryüksel, 1987). Bağlanma, yani kararın kesinliği durumu ise, gelecekteki tutumlar, değerler ve inançlarla ilgili davranışlara yön veren kararları alma dönemidir (Marcia, 1966).

Marcia'nın (1980) önerdiği kimlik yapısı ergenlerin kararlarıyla gelişir. Marcia (1989, 1994) "meslek" ve "ideoloji" olmak üzere iki temel yaşam alanı belirlemiştir. Daha sonra cinsiyet farkını göz önünde bulundurarak bu yaşam alanlarını "kişilerarası" ve "ideoloji" olarak belirlemiştir. İdeoloji alanında; dini inançlar, politik seçimler, meslek seçimi, felsefi yaşam biçimi vardır. Kişilerarası alanda ise arkadaşlık, flört, cinsiyet rolü, boş zaman uğraşısı yer almaktadır (Marcia, 1980).

Marcia'nın kimlik statüsü modelinde ergenin ego yapısını tanımlayan dört kimlik statüsü bulunmaktadır. Bu statüler; Başarılı kimlik statüsü, askıya alınmış kimlik statüsü, ipotekli kimlik statüsü ve dağınık kimlik statüsüdür. Her kimlik statüsü esasen devam eden bir süreçtir. Gelişimsel bir ardışıklığı olduğu düşünülse de hiçbir statü bir sonraki için gerekli ve kaçınılmaz değildir. Bir statüden başka birine geçişler olabilir. Yaşam içinde rollerin değişimiyle birlikte kimlik durumu değişim gösterebilir. Ayrıca bir kimlik statüsündeki birey, diğer statünün özelliklerini de taşıyabilmektedir. Örneğin, bir mesleğe bağlılık geliştirirken, aynı zamanda kişisel değerler sistemini araştırma sürecinde olunabilir (Muuss,1996).

Marcia'nın (1966) , Erikson'un (1968) görüşleri doğrultusunda bunalım ve bağlanma değişkenlerine göre belirlediği dört kimlik statüsü aşağıda ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

a. Başarılı Kimlik Statüsü (Identity Achievement Status)

Marcia(1966) başarılı kimlik statüsündeki bireyleri stresi ele alma ve bağımsız yargılama yeteneğiyle birlikte esnek ego gücüne sahip olarak tanımlar. Bu bireyler bir araştırma süreci geçirerek meslek, din, politika ve ideoloji alanlarındaki seçimlerinde süreklilik gösteren kararlara ulaşmış ve belirli seçimleri yapmışlardır. Bu seçimler ebeveynin isteklerine yakın olsa da, birey çeşitli seçenekleri soruşturur, kendi değerlendirmelerini yapar ve buna göre bir karar verir (Akt. Eryüksel, 1987). Aktif bir değerlendirme süreci yaşandığından dolayı kaygı düzeyi de yüksektir.

Başarılı kimlik statüsündeki kişilerin kararlı yapıları ani değişikliklerden ve beklenmeyen sorumluluklardan fazla etkilenmez (Marcia, 1966). Bu bireyler dengeli, çevreyle baş edebilen ve gerçekçi hedefler belirleyen kişilerdir (Akt. Eryüksel, 1987). Çocukken fazla korunmadıkları için zorluklarla nasıl baş edeceklerini öğrenmişlerdir (Arı, 2006).

b. Askıya Alınmış Kimlik Statüsü (Moratorium Identity Status)

Bu kimlik statüsü bunalım yaşayan ama çözüm yolu bulamayan kişilerin durumudur (Marcia, 1966). Bu bunalım dönemi, ergenlerin kimlik konusu ile ilgili seçenekleri araştırdıkları ve sorguladıkları yaşantıları içermektedir. Bu statüdeki bireyler için ebeveynlerin istekleri ve toplumun istekleri önemlidir. Bu istekler ile kendi yetenekleri arasında bir köprü kurmaya çalışırlar (Akt. Eryüksel, 1987).

Bu statüdeki kişiler, bağlanmalar yapmak için aktif bir çaba içerisinde olmakla beraber, bunu henüz tam anlamıyla gerçekleştirememişlerdir. Zaman zaman görülen bağlanmalar ya belirsizdir ya da gelip geçicidir (Varan, 1990). Bazen aktif, bazen içedönük davranışlar sergilerler. Kişilerarası ilişkilerde değişken, belirsiz ve gergindirler. Ahlaki olarak aşırı duyarlı ve kaygılıdırlar. Hükümetin, politikanın, eğitimin yani sistemin değişmesini talep ederler fakat tüm bunlar için uygulanabilir, gerçekçi çözümler üretmezler (Muuss,1996).

Bu statüde birey sorularına cevap bulmak için aktif bir çaba içersindedir. Araştırır, keşfeder ve farklı rolleri dener. Bu süreçte birey mantıklı değerlendirmeler ve seçimler yaparsa, başarılı kimlik statüsüne ulaşabilir (Kroger, 1989).

c. İpotekli Kimlik Statüsü (Foreclosure Identity Status)

Bağımlı kimlik statüsüne sahip olan kişiler bir bunalım yaşamamışlardır ancak bir karara varmış görünmektedirler (Marcia, 1966). Bu kararlarla oluşan kimlik, bireyin

araştırmaları sonucunda elde edilmemiştir. Bir başkasının kimliğinin birebir üstlenilmesiyle elde edilmiştir. Bu örnekimliğin sahipleri ise genelde ebeveynler olmaktadır.

Bu statüye sahip bireyler, çocukların bağımsız hareket etmelerine, karar vermelerine izin vermeyen ya da fırsat tanımayan, çocuk odaklı ailelerde büyümüşlerdir (Bacanlı, 2009).

İpotekli kimlik statüsü ergenlik döneminde en çok görülen statüdür. Bu kimliğe sahip bireylerin bağlı oldukları değerleri, ideolojileri ve hedefleri vardır. Başarılı kimlik statüsünde gibi algılanabilirler fakat kişisel keşif ve araştırma sürecini yaşamamışlardır. Edindikleri kimlik bir başkasına aittir (Muuss, 1996).

Bu kimlik statüsüne sahip bireyler otoriteyi kabul edip, ne yapılması gerektiğinin söylenmesinden hoşlanırlar. Onay beklentileri yüksektir. Başkalarının düşünceleri önemlidir. İpotekli kimlik statüsü en az kaygı yaşayan statü olma özelliği taşımaktadır (Çelen, 2007).

d. Dağınık Kimlik Statüsü (Identity Diffusion Status)

Bu statü, henüz bunalımın yaşanmadığı, bağlanmanın da bulunmadığı durumu ifade eder. Aynı zamanda bu statüdeki birey ilgisizdir, herhangi bir karara varamamıştır. Belirsizlik, karışıklık ve kargaşa içindedir (Marcia, 1966).

Dağınık kimlik statüsündeki bireyler mesleğe, inançlara, değerlere, ideolojiye, cinsel davranışlara bir bağlılık geliştirmemişlerdir (Muuss, 1996).

Bu statüdeki bireylerin benlik saygıları ve bağımsızlıkları düşük düzeydedir. Bilişsel yapıları askıya alınmış kimlik statüsü ve ipotekli kimlik statüsüne göre daha az karmaşıktır (Kroger, 1989). En az etkileşim ve yönlendirmenin bulunduğu ailelerden gelme eğilimindedirler (Bacanlı, 2009).

Ergenlerin kimlik düzeyleri yaşamın farklı alanlarında farklı gelişim evrelerinde olabilir. Bu nedenle ergenin birden fazla kimlik statüsüne ait özellikler taşıması söz konusu olabilir (Marcia, 1966). Örneğin ergen mesleki açıdan başarılı ancak ideoloji alanında ipotekli kimlik statüsünde olabilir. Bu durumda ergenin kimlik statüsünün karmaşık olduğu veya ergenin gelişimin herhangi bir noktasında bir kimlik statüsünden diğerine geçiş yapmakta olduğu düşünölmektedir (Ofıazoğlu, 2000).

2.1.3.2.2. Berzonsky'nin Kimlik Gelişimi Yaklaşımı

Berzonsky'ye (1992) göre kimlik gelişiminin altında farklı sosyal bilişsel süreçler yatmaktadır. Berzonsky (1992) bireylerin kimliklerinin yapılanmasında ve sürekliliğinde kullanılan sosyal bilişsel süreçlerin farklılığı üzerine bir model önermiştir. Bu modele göre bireyler karar verme süreçlerini, sorunlarla başa çıkmak ve kimlik sorunlarını çözmek için farklı stratejilerle kullanırlar.

Berzonsky kimlik gelişimi yaklaşımında (Identity Processing Style) üç yönelim tipi tanımlamıştır (Berzonsky, 1992; Berzonsky ve Ferrari, 1996; Berzonsky ve Kuk, 2000) ;

a. Bilgi Yönelimli (Informational Oriented) Kimlik İşleme Tarzı

Bilgi yönelimli kişiler kimlik oluşturmada gereken bilgileri edinmek için aktif olarak çalışır. Problemleri çözerken, kimlikle ilgili kararları alırken ve bağlanmaları oluştururken benlikle ilgili bilgileri arar, değerlendirir ve uygun olanı seçerek kullanırlar. Yüksek, karmaşık bilişsel faaliyetleri aktif bir şekilde sürdürebilirler. Aynı zamanda kendi kararlarını almada yetenekli, bağımsız davranan ve problem odaklı başa çıkma mekanizmasını kullanan kişilerdir. Karmaşık bilişsel şemalara ve içsel kontrol odağına sahiptirler (Berzonsky, 1992; Berzonsky ve Ferrari, 1996; Berzonsky ve Kuk, 2000) .

Bu kişilerin Marcia'nın kimlik statülerinden başarılı kimlik statüsü ile pozitif yönde ilişkili olduğu, ipotekli ve dağınık kimlik statüleri ile de ters yönde bir ilişkisi olduğu belirlenmiştir (Berzonsky ve Kuk, 2000).

b. Norm Yönelimli (Norm Oriented) Kimlik İşleme Tarzı

Norm yönelimli kişiler kendileriyle ve karar almaları gereken durumlarla ilgili ailelerinin, çevrelerinin beklenti, istek ve onaylarını dikkate alırlar. Problem çözme ve karar verme süreçlerinde bilgiyi araştırmak yerine toplumsal referans gruplarının, ebeveynlerinin ve kendileri için önemli olan kişilerin bilgilerini benimser ve kullanırlar. Dışarıdan gelecek ve kendi değerleriyle ulaşmayan yeni bilgiler değer ve inançlarını tehdit edicidir. Bu nedenle yeni bilgilere kapalıdırlar. Genel olarak kolay ulaşılabilir kişiler olmakla birlikte belirsizliğe tahammülleri çok düşüktür ve yapılandırılmış bilişsel ortamlarda bulunmaya ihtiyaç duyarlar (Berzonsky, 1992; Berzonsky ve Ferrari, 1996; Berzonsky ve Kuk, 2000) .

Bu yönelimdeki bireylerin Marcia'nın kimlik statülerinden ipotekli kimlik statüsüne karşılık geldiği görülmektedir (Berzonsky ve Kuk, 2000).

c. Kaçınma Yönelimli (Diffuse - Avoidant Oriented) Kimlik İşleme Tarzı

Kaçınma yönelimli bireyler kimlikle ilgili deneme yapmaktan ve karar almaktan sürekli kaçarlar. Problemleri çözmek yerine kaçma, erteleme eğilimindedirler. Uzun süreli bağlanma ve seçimler yerine duruma göre anlık ve davranışsal tepkiler verirler. Bu kişilerin daha çok uyumsuz davranışlar sergiledikleri ve uygun olmayan başa çıkma stratejileri kullandıkları belirtilmektedir. Dışsal denetim odağına sahip olan bu bireyler aşırı duygusal depresif ve nevrotik kişilik özellikleri sergilerler (Berzonsky, 1992; Berzonsky ve Ferrari, 1996; Berzonsky ve Kuk, 2000) .

Marcia'nın sınıflamasına göre kargaşalı kimlik statüsünde olan kişilerin bu kimlik işleme tarzını daha çok kullandığı görülmektedir (Berzonszy ve Kuk, 2000).

Berzonsky'ye göre kimlik oluşturma ve karar verme süreci dinamik ve devam eden bir süreçtir. Bu süreçte birey kararlarını oluşturmadan önce seçenek ve sonuçları sistemli bir şekilde değerlendirir. Berzonsky'e göre yeni uyaranlar, var olan kimlik yapısındaki dengeyi bozar ve yeniden değerlendirilerek uyma ile yeni bir yapı oluşturur. Berzonsky kimlik oluşumu sürecinde bireysel farklılıkları yaratanın psikososyal etkileşim sonucu ortaya çıkan bilişsel şemalar olduğunu söyler.

Kaynak olarak nitelendirilen bu kuramlar kimliği çeşitli boyutlarla ve değişkenlerle incelemiş, ve birbiri üzerine inşa edilmişlerdir.

2.1.4. Bağlanma ve Kimlik Arasındaki İlişki

İki farklı kavramı açıklamaya yönelmiş olsalar da bağlanma ve kimlik kuramlarının birbiriyle pek çok noktada kesiştiğini görebiliriz. Aşağıda daha detaylı anlatılacak olan kesişmeler yer yer kavramların gelişim dönemlerindeki yerlerinden yer yer birbirleriyle ilişki içinde bulunmalarından kaynaklanmaktadır.

Her iki kavramın yaratıcısı da bağlanma ve kimlik kavramlarının tüm yaşama yayılan bir süreç olduğunu ileri sürmektedir (Bowlby, 1973 ; Erikson, 1968). Bu süreç içerisinde Bowlby (1973) bağlanmanın bireyin yaşamının ilk yıllarında gerçekleştiğini söylerken, Erikson (1968) da kimliğin oluşumunun, yaşamın ilk yıllarında kendini gösterdiğini belirtmiştir.

Bowlby'ye (1973; 1982) göre bebeklikte gerçekleşen bağlanma yaşantıları, bireyin ileriki yıllarda kendisini nasıl gördüğü ve başkalarını nasıl gördüğüne ilişkin olan içsel çalışan modellerin temelidir. Bu görüşe benzer olarak Erikson (1963) da temel güven duygusunun yaşamın ilk yıllarındaki deneyimlerinden çıkarılan, dünya ve diğer insanlara yönelik tutumlar olduğunu belirtmiştir. Erikson'a göre bu temel güven duygusu, bireyin psikolojik olarak sağlıklı olabilmesinin temel koşullarından biridir.

İki kuramı bir araya getiren bir diğer ortak nokta da keşfetme davranışdır. Ainsworth ve arkadaşlarının (1978) deneysel çalışmasıyla test edilen keşfetme davranışı Bowlby'ye (1973) göre içgüdüsel bir davranıştır. Nedeni de çevremiz hakkında bilgi edinme isteğimizdir. Ainsworth ve arkadaşları (1978) yaptıkları çalışmada, güvenli bağlanan çocukların anneleri odadayken keşfetme davranışı gösterdiklerini, içinde bulundukları odayı araştırmaya koyulduklarını ancak kaçınan bağlanmaya sahip çocukların odayı keşfetmeye istekli olmadıklarını gözlemiştir. Kararsız çocuklar ise keşfetme davranışını sergilemeyecek kadar anneleriyle meşgul olmuşlardır. Bağlanma kuramında da kimlik kuramında da keşfetme davranışı için "güvenli üs" edinmek önemlidir. Marcia (1983) ergenin kimlik arayışı içinde keşfetme davranışının oldukça önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Rice'a (1990) göre güvenli bağlanma ilişkisi keşfetme davranışını ve kimlik gelişimini destekler. Kroger'e (1985) göre de ergenlerin ideoloji ve meslekle ilgili keşifler yapmaları için ebeveynlere bağlanmalarını bırakmaları ve dış dünyaya yönelmeleri gerekmektedir.

Her iki kuram da yaşamın ilk yıllarının önemli olduğunu vurgular. Ancak yaşam döngüsü içinde ergenlik döneminin ayrı bir özelliği vardır. Bağlanma kuramı açısından birey ergenlik dönemindeki ilgilerini ve bağlanma davranışlarını ebeveynlerinden çok dış dünyaya, akranlarına yöneltir. Bu nedenle bağlanma stilleri değişikliğe uğrayabilir (Bowlby, 1982). Erikson (1963) ise yaşam döngüsünde ergenlik döneminin en önemli gelişim görevinin kimlik edinmek olduğunu belirtmiştir.

Bir diğer ortak konu ailedir. Yapılan araştırmalarda aile tutumunun, bireyin aile içinde kendini algılayış biçiminin bağlanma stilleri üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Gezer (2001) yaptığı çalışmada düşük uyuma sahip aile atmosferinde yetişmiş ergenlerin, korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanma stiline sahip olduğunu, yüksek uyuma sahip ailelerden gelen ergenlerin ise güvenli bağlanma stiline sahip olduğunu bulmuştur. Grotevant ve Cooper (1985;1986) çalışmalarının sonucunda, ergenlerin kimlik oluşturmalarındaki bireysel farklılıklarının, aileleri ile yaşadığı deneyimlerle

ilişkili olduğunu ve aile etkileşimleri içtenlik, cesaretlendirme ve kabule dayanan ergenlerin, ergenlik esnasında yaygın olan gelişimsel, duygusal ve sosyal değişiklikleri daha kolay atlattıklarını ortaya koymuşlardır. Kroger'de (1985) yaptığı çalışmasında başarılı kimliğe sahip ergenlerin güvenli bağlanmaya sahip bireyler olduğunu bulmuştur.

2.2. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde bağlanma stillerine ilişkin yurtiçi ve yurtdışında yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.2.1. Bağlanma Stilleri İle İlgili Yurtiçinde Yapılmış Araştırmalar

Ülkemizde geçmiş yıllarda bağlanma kuramı yeterince ilgi görmemiş ve oldukça az sayıda çalışma yapılmıştır. Ancak son zamanlarda araştırmacıların bağlanma stilleri ile ilgili çeşitli alanlarda yaptıkları çalışmalar Türkçe literatürünü de bağlanma kuramı açısından zenginleştirmektedir. Bu çalışmalardan bazıları bebeklik dönemi, çocukluk dönemi, ergenlik dönemi, gençlik dönemi ve yetişkinlik dönemi şeklinde gelişimsel dönemler göz önünde bulundurularak gruplandırılmıştır. Bu gruplar kendi içinde araştırma yıllarına göre sıralanarak aşağıda verilmiştir.

Soysal, Ergenekon ve Aksoy (1999) hastanede uzun süreli kalmanın bağlanma örüntüsünü olumsuz yönde etkileyebileceği düşünmüşlerdir. Bu hipotez ışığında, koanal atrezi tanısı ile Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Yenidoğan ünitesinde 4 ay 7 gün süreyle bakım ve tedavisi yapılan bir kız hastanın bağlanma örüntüsü tartışmışlardır. Araştırmacılar hastayı, hastanede yatış dönemi ve taburcu olduktan sonra 6 ay 4 günlük olana dek izlemişlerdir. Sonuç olarak olguda, beklenen bağlanmaya yönelik özelliklerin hiçbirinin gözlenmemesinin, hastanede geçirilen süre ile doğrudan ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Bu noktada; yenidoğan bakım ünitelerinde anne ve bebeğin bir arada kalmalarını sağlamanın önemli olduğunu, bu amaçla geleneksel yaklaşımın ötesinde yenidoğan ünitelerinin yeniden yapılandırılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Soysal, Öktem, Ergenekon ve Erdoğan (2000), doğum türü değişkeninin (erken doğum-zamanında doğum) bağlanma örüntüsü üzerindeki etkinliğini değerlendirmek üzere bir çalışma yapmışlardır. Bu amaçla, 1988- 1999 yılları arasında Hacettepe Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi Hastaneleri'nin Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim

Dalı Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitelerinde bakım ve tedavileri yapılan 30 erken doğan bebek (15 kız, 15 erkek) ile Sağlam Çocuk Ünitelerinde izlenen 30 zamanında doğan bebek (15 kız, 15 erkek) 3., 6. ve 9. aylarda Bağlanma Sorgulama Anketi ile boylamsal olarak değerlendirilmişlerdir. Çalışmanın sonunda tüm bebeklerin sağlıklı bir bağlanma ilişkisi kurabildikleri görülmüştür. Bununla beraber erken doğan bebeklerin, zamanında doğan bebeklere göre bağlanma örüntüsünü daha geç kazandıkları görülmüştür.

Çamurlu Keser (2006) yaptığı araştırmasında çocuk yetiştirme süreci içerisinde bağlanma ve anababalık stillerinin rolünü incelemiştir. 6-11 yaş arası 180 çocuk ve bu çocukların anne babalarıyla çalışılmıştır. Annelere Demografik Bilgi Formu, İlişki Ölçekleri Anketi, Anababa Tutum Ölçeği ve Anababalık Stilleri Ölçeği, çocuklara ise Güvenli Bağlanma Ölçeği Uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre annenin bağlanma stilinin özellikle kontrol boyutunda etkili olduğu görülmüştür. Bununla birlikte araştırmada annelik boyutunun çocuğun güvenli bağlanma stili üzerinde etkisi görülmektedir. Güvenli bağlanan çocukların annelerinin, kabul/ilginin yüksek olduğu çocuk yetiştirme stili uyguladıkları görülmüştür. Çocuğun güvenli bağlanmasıyla sıkı kontrol içeren anababalık stili arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur

Temel anne baba davranışlarının (duygusal sıcaklık ve reddetme) ve görece kültüre özgü davranışların (aşırı koruma ve karşılaştırma) ergenlerin anne ve babalarına kaygılı ve kaçınmacı bağlanmalarını ne ölçüde yordadığını araştıran Sümer (2006), Ankara'daki üç lisede 9. ve 10. sınıflarda okuyan 218 öğrenci (Kız = 130, % 60 ve Erkek = 88, % 40) ve onların anne (N = 130) ve babaları (118) ile çalışmıştır. Bütün katılımcılar ebeveyn tutum ve davranışları ile bağlanmada kaygı ve kaçınma boyutlarını ölçen ölçekleri doldurmuşlardır. Bulgular, hem annelerin hem de babaların çocuk yetiştirme davranışlarının ergenlerin bağlanma örüntüsünü anlamlı şekilde yordadığını göstermiştir. Ebeveynlerin beyan ettiği reddetme ve aşırı korumanın ergenlerin beyan ettiği bağlanma kaygı ve kaçınmasını anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur. Annelerin duygusal yakınlığı ve babaların reddetme davranışı bağlanma boyutlarının en güçlü yordayıcıları olarak bulunmuştur. Geçmiş çalışmaların tersine başta babanın reddetme davranışı olmak üzere babaların çocuk yetiştirme davranışları bağlanma güvenliği ile güçlü bir ilişki göstermiştir.

Damarlı (2006), ergenlerde bağlanma stilleri, toplumsal cinsiyet rolleri ve benlik kavramı arasındaki ilişkileri incelemiştir. Ankara'nın çeşitli bölgelerindeki liselerde okuyan 572 (305 kadın, 267 erkek) ergenle yapılan çalışmada ergenlerin benlik kavramı, bağlanma stilleri ve toplumsal cinsiyet rollerini değerlendirmek için Offer Benlik İmgesi

Ölçeği, İlişki Ölçekleri Anketi ve Bem Cinsiyet Rolü Envanteri kullanan Damarlı, araştırmasının sonuçlarında şu bulgulara rastlamıştır: Güvenli bağlanma stiline sahip katılımcılar saplantılı, korkulu ve kayıtsız bağlanma stiline sahip katılımcılardan daha olumlu benlik kavramlarına sahiptir. Kayıtsız bağlanma stiline sahip bireyler saplantılı bağlanma stile sahip bireylerden daha olumlu benlik kavramlarına sahiptir. Androjen bireylerin korkulu bağlanma düzeyleri belirsiz cinsiyet rolüne sahip bireylerden, saplantılı bağlanma düzeyleri erkeksi bireylerden daha yüksektir. Damarlı'nın bu çalışmasında, bağlanma stilleri, toplumsal cinsiyet rolü ve benlik kavramı arasında anlamlı korelasyonlar gözlenmiştir.

Deniz (2006) ise ergenlerde bağlanma stilleri ile çocukluk istismarları ve suçluluk-utanç arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Çalışmaya yaş ortalaması 18 olan, Selçuk Üniversitesi'nin farklı bölümlerinde birinci sınıfa devam eden 325 kız ve 241 erkek öğrenci katılmıştır. Öğrencilere İlişki Ölçekleri Anketi, Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği ve Suçluluk-Utanç Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonuçları çocukluk döneminde fiziksel istismara, duygusal istismara ve cinsel istismara uğrama ile saplantılı bağlanma geliştirme arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin varlığını göstermiştir. Araştırmadan elde edilen diğer bir sonuç ise güvenli, korkulu ve kayıtsız bağlanma stilleri ile çocukluk istismarları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığıdır. Ayrıca güvenli bağlanma ile utanç duygusu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu, korkulu bağlanma ile utanç duygusu arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Araştırma bulgularında bağlanma stillerinden korkulu bağlanma ile utanç duygusu arasında ve çocukluktaki istismarlarla saplantılı bağlanma arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu görülmüştür. Ayrıca güvenli bağlanma ile de utanç duygusu arasında anlamlı düzeyde negatif yönlü bir ilişki saptanmıştır.

Aslan ve Güven (2010), 2006-2007 yıllarında 1. ve 4. sınıfta okumakta olan rasgele seçilmiş 699 üniversite öğrencisi ile ebeveyne güvenli bağlanma ile kişisel uyum arasındaki ilişkide sağlıklı ayrışma bireyleşmenin aracılığı Türk kültüründe test etmeyi amaçlamışlardır. Bu çalışma iki aşamada analiz edilmiş ve sonuçlara bakılarak ebeveyne bağlanma ve kişisel uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşmenin aracılığı kabul edilmiştir.

Erözkan (2011) üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ve karar stratejilerini cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi ve ebeveyn tutumları açısından betimsel yöntem ile incelemiştir. Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesinden küme örnekleme yöntemiyle seçkisiz olarak belirlenen 504 öğrenciye (241 kız; 263 erkek) Bilgi Formu, İlişki

Ölçekleri Anketi ve Karar Stratejileri Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma bulguları, üniversite öğrencileri için bağlanma stillerinin alt boyutları olan “güvenli bağlanma” ve “korkulu bağlanma” üzerinde cinsiyetler ve ebeveyn tutumları arasında; karar stratejilerinin alt boyutları olan “bağımsız karar verme” üzerinde cinsiyetler ve ebeveyn tutumları; “mantıklı karar verme” ve “kararsızlık” üzerinde yaşlar ve ebeveyn tutumları arasında anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur.

Üniversite öğrencilerinin kendini açma davranışı ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Çetinkaya ve Akbaba (2011) 2003-2004 eğitim yılında, Karadeniz Teknik Üniversitesi’nin Trabzon ve Giresun’daki çeşitli fakültelerinin 1., 2., 3. ve 4. sınıflarında öğrenim gören ve tesadüfi örnekleme yoluyla seçilmiş, 286’sı kız ve 237’si erkek toplam 523 üniversite öğrencisi ile bir araştırma yapmışlardır. Öğrencilere Kendini Açma Envanteri ve İlişki Ölçekleri Anketi uygulanmıştır. Öğrencilerin cinsiyet açısından bireylere ve konulara göre kendini açma düzeyleri arasında kız öğrenciler lehine anlamlı farklar bulunmuştur. Cinsiyete göre bağlanma stilleri konusunda erkek öğrenciler lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Üniversite öğrencilerinin başkalarına açılma konuları açısından anlamlı farklar vardır. Üniversite öğrencilerinin açıldığı kişiler açısından anlamlı farklar vardır. Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri açısından anlamlı farklar vardır.

Ayaz ve arkadaşları (2012) tarafından yapılan bir araştırmada bağlanma biçimi ve somatoform bozukluk tanısı alan gençlerin kaygı düzeyi, annelerinin kaygı düzeyi ve aile işlevselliklerinin araştırılması amacıyla, somatoform tanısı alan 33 genç, kendi yaş grubundan herhangi bir ruhsal bozukluk tanısı almamış 28 genç ile karşılaştırılmıştır. Erişkin Bağlanma Biçimi Ölçeği, Durumluluk Süreklilik Kaygı Ölçeği, Aile Değerlendirme Ölçeği ve Çocukluk Çağı Anksiyete Tarama Ölçeğinin kullanıldığı çalışmanın sonucunda gruplar arasında yaş ve cinsiyet açısından fark bulunmamıştır. Erişkin Bağlanma Biçimi Ölçeği’nde somatoform bozukluk tanısı alan gençlerin annelerinin kaçınan bağlanma puanları kontrol grubundan daha yüksek bulunmuştur. Aile Değerlendirme Ölçeği anne formunda roller, duygusal tepki verebilme, davranış kontrolü ve gereken ilgiyi gösterme alt ölçeklerinde vaka grubu daha yüksek puan almasına rağmen çocuk formunda gruplar arasında fark görülmemiştir. Anne ve gençlerin kaygı düzeyinin vaka grubunda daha yüksek olduğu saptanmıştır.

İmamoğlu (2003) üniversite adaylarının sürekli öfke ve öfke ifade etme tarzları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Marmara Üniversitesi Atatürk

Eğitim Fakültesi'nin farklı bölümlerinde okumakta olan 156 kız, 309 erkek üniversite öğrencisine Sürekli Öfke- Öfke Tarz Ölçeği, İlişki Ölçekleri Anketi ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre üniversite adaylarının sürekli öfke ve öfke ifade etme tarzları ile bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Sürekli öfke düzeyi ile korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanma stilleri arasında doğrusal ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bastırılmış öfke ile korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanma stilleri arasında doğrusal ve anlamlı bir ilişki saptanırken, güvenli bağlanma ile ters ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Durak Batıgün ve Büyüksahin (2008), normal bireylerdeki aleksitimi ve bağlanma stilleri ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Yaş aralığı 18-40 olan 300 kişiye Toronto Aleksitimi, Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri ve Kısa Semptom Envanteri uygulanmıştır. Örneklem, aleksitimi puanlarına göre iki uç gruba ayrılmış ve aleksitimi puanı yüksek olan grubun, psikolojik semptomları daha fazla sergiledikleri görülmüştür. Ayrıca kaçınmacı ve kaygılı bağlanma puanlarının da daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Regresyon analizleri sonucunda da, eğitim, kaygılı bağlanma ve psikolojik belirti değişkenlerinin aleksitimi puanlarını yordadığı gözlenmektedir.

Sümer ve arkadaşları (2009), yetişkin bağlanma boyutlarının farklı psikopatoloji türleri ile ilişkisini Türk örnekleminde incelemişlerdir. Çalışmaya depresyon, obsesif-kompulsif bozukluk (OKB) ve panik bozukluk (PB) tanısı konulan 104 kişi ile herhangi bir psikopatoloji tanısı konmayan 77 kişi katılmıştır. Katılımcıların yetişkin bağlanma stilleri özbildirim yoluyla ölçülmüştür. Bağlanma kaygısı ve kaçınma boyutları üzerinde yapılan karşılaştırmalarda her üç klinik grubun da kontrol grubundan anlamlı olarak yüksek düzeylerde bağlanma kaygısı rapor ettikleri bulunmuştur. Ayrıca, depresyon tanısı alanların OKB ve PB tanısı alanlardan daha yüksek düzeyde bağlanma kaçınması bildirdikleri bulunmuştur. Çalışmanın sonuçları ışığında, bağlanmaya ilişkin kaygı ve kaçınma psikopatolojiye yakınlık bakımından bir risk faktörü olarak ortaya çıkmaktadır.

Erişkin DEHB ve bağlanma ilişkisi Pazvantoğlu ve arkadaşları (2011) tarafından araştırılmıştır. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Polikliniği'nde tedavi edilen ve izlenen DEHB'li çocukların 254 ebeveyni ile çalışılmıştır. Wender Utah Derecelendirme Ölçeği, Erişkin DEHB Öz bildirim Ölçeği ve Erişkin Bağlanma Ölçeği uygulanmıştır. Kontrol grubu ile asemptomatik DEHB grubu arasında bağlanma biçimleri arasında fark bulunmazken, semptomatik DEHB grubu-nun her iki gruba göre güvensiz bağlanma biçimi ile anlamlı derecede daha fazla ilişkili

olduğu bulunmuştur. Ek olarak, güvensiz bağlanma biçimine sahip bireylerin, hastalıklarının erişkin dönemde sürme oranı, güvenli bağlanma biçimine sahip olanlara göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

2.2.2. Bağlanma Stilleri İle İlgili Yurtdışında Yapılmış Araştırmalar

Bağlanma kavramı yurtdışı çalışmalarında oldukça sık araştırılmıştır. 1960'lı yıllarda dikkat çekilen bağlanma kavramı hayvanlarla yapılan deneylerle başlatılmıştır. Aşağıda yurtdışında yapılan çalışmalar yıllara göre sıralanarak verilmiştir.

Hayvanlarla yapılan en ünlü araştırma Schrier ve Harlow'u 1958 yılında maymunlarla yaptığı deneydir. Maymunlar doğduktan hemen sonra annelerinden ayrılıp kendileri için hazırlanmış yapay bir kafeste beslenip büyütölmeye başlanmışlardır. Kafeslere bir tane tahta başlı silindir şeklinde telden yapılma bir anne, bir tane de tahta bloktan yapılma, yumuşak kahverengi bir kumaşla örtölmüş anne konulmuştur. Her iki yapay annenin, arkalarında bulunan ampul sayesinde, temas sırasında yavru maymunlara sıcaklık verebilmeleri sağlanmıştıır. Ayrıca tel mankenin göğsüne bir biberon yerleştirilmiştir. Araştırmacılar yavru maymunların süt vermeyen, ancak sıcak ve yumuşak olan gerçeğe daha çok benzeyen anneyi tercih ettiklerini, korktuklarında ve uyumak istediklerinde ona sarıldıklarını gözlemişlerdir. Bu çalışmanın sonucunda; fizyolojik gereksinimlerin karşılanması tek başına bağlanmanın oluşmasında yeterli olmadığı belirtilmiş, gerçek anne-bebek ilişkisinden yoksun kalan maymunların büyüdüklerinde çiftleşmekte zorlandığı, erkeklerin çiftleşemedikleri, dişi maymunların ise kendi yavrularına karşı ciddi cezalar uyguladıkları görölmüştür.

Hazan ve Shaver (1987) bağlanma stillerinin yakın ilişkilerdeki duygulara olan etkisini araştırmışlardır. 14–82 yaş aralığında 620 kişi ile yapılan çalışmanın sonuçlarına göre, bireylerin ilişkilerindeki farklı duygusal yaşantılar, bağlanma stillerindeki farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Güvenli bağlanma geliştiren bireyler sosyal becerileri yüksek, uzun süreli duygusal ilişkiler kurabilen, yakın ilişkilere açık ve ilişkilerinde sevgiyi ön planda tutan bireyler olarak tanımlanır. Kaçınan bağlanma geliştiren bireyler, sosyal becerileri düşük, uzun süreli duygusal ilişkilerden kaçınan, yakın ilişkilere ve sevgiye inancı olmayan, öfkeli ve stresli olup bunu inkâr eden bireyler olarak tanımlanır. Kaygılı/kararsız bağlanmaya sahip bireyler ise reddedilme ve terk edilmekten korkan, kendine güveni olmaya, ilişkilerinde diğlerlerine göre daha kıskanç ve öfkeli olan, buna

rağmen yakın ilişkiler kurmaya hevesli ve pek seçici olmayan bireyler olarak tanımlanırlar.

Kobak ve Sceery (1988), öğrencilerin farklı bağlanma stillerinin, kaygı, negatif duygular ve akranları ile olan ilişkilere etkisini incelemişlerdir. 53 lise öğrencisinin hem kendilerini değerlendirmeleri, hem de arkadaşlarının onları değerlendirmesi sonucu elde edilen bulgulara göre, güvenli bağlanma geliştiren bireyler daha az kaygılı ve stresli, daha az düşmanca duygular taşıyan, negatif duygularla daha yapıcı şekilde baş edebilen, akranları ile ilişkilerinde daha esnek olabilen bireyler oldukları görülmüştür. Saplantılı bağlanmaya sahip bireylerin güvenli ve kayıtsız bağlanmaya sahip bireylere göre daha kaygılı, güvenli bağlanmaya sahip bireylere göre sosyal yeterlilik ile daha fazla ilgilendikleri belirlenirken, kayıtsız bağlan geliştiren bireylerin negatif duygularla en fazla ilgilendikleri saptanmıştır.

Mikulincer ve Orbach (1995), İsrailli öğrencilerin bastırılmış savunma davranışlarını bağlanma stilleri açısından incelemişlerdir. Bulgurda güvenli bağlanmaya sahip bireylerin orta düzeyde savunucu davranışlar geliştirdiği, diğer gruplara oranla daha düşük kaygı yaşadıkları, erken çocukluk dönemindeki kişisel yaşantılara, yaşanan öfke, kaygı ve üzüntülere kolayca erişebildikleri görülmüştür. Kararsız bağlanma stilindeki bireylerin yüksek düzeyde kaygı yaşadıkları, negatif olaylara kolayca hatırlayabildikleri ancak bu duyguları bastırmaya çalışıp bastıramadıkları ve bu duygulardan bunaldıkları görülmüştür. Kaçınan bağlanma geliştiren bireyler ise aşırı kaygı yaşayıp aşırı bastırma mekanizması kullandıkları, böylece negatif olayları hatırlamada başarısız oldukları belirlenmiştir.

Tucker ve Anders (1999) eş algısının doğruluğu ve ilişki doyumu arasındaki ilişkiyi 61 çift ile yaptıkları çalışmada incelemişlerdir. Bulgulara göre, kaçınan bağlanma sahibi erkek ile kaygılı bağlanma sahibi kadının görece düşük doyumlu ilişkiler yaşadıkları bulunmuştur. Ayrıca yalnızca kaygılı bağlanan erkekler eşlerinin ilişki hakkındaki duygularını anlamada daha düşük başarı sergilemişlerdir.

Harvey ve Byrd (2000) 95 kişi ile yaptıkları çalışmada, üniversite öğrencilerinin aileleri ile bağlanmalarını ve sorun durumlarında aileleri ile kurdukları iletişimi araştırmışlardır. Elde edilen bulgulara göre güvenli bağlanma stiline sahip ailelerini daha olumlu ve sorun durumlarında ailelerine yönelmeye ve onların desteğini almaya daha eğilimli oldukları görülmüştür. Kaygılı kararsız bağlanma stiline sahip kişiler ise sorun durumlarında ailelerine pek fazla yönelmedikleri, onların desteğini almak için çok çaba harcamadıkları saptanmıştır.

Sümer ve Knight (2001), bağlanma stillerine göre iş ve aile ilişkisinin farklılaşp farklılaşmadığını araştırmışlardır. Çalışmaya 481 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre saplantılı bağlanmaya sahip kişiler, güvenli ve kayıtsız bağlanmaya sahip kişilere göre aile ortamından iş ortamına daha olumsuz aktarımlar yaptıkları, güvenli bağlanmaya sahip kişilerin ise hem aile hem iş ortamlarına olumlu aktarımlar yaptıkları görülmüştür. Saplantılı bağlananların ise bu iki alanı ayırt etme stratejisini kullanma olasılığının diğer üç gruba göre daha düşük olduğu belirtilmiştir.

Dubois Comtois (2011) ve arkadaşları ise erken çocukluktaki anne- çocuk konuşmaları ve bağlanma örnekleri ile sonraki bağlanma temsilcileri arasındaki bağlantıyı boylamsal bir çalışma yaparak araştırmışlardır. Ayrıca konuşmaların duyuşsal güvenlik ve bağlanma temsilcileri arasındaki ilişkide arabulucu olarak rolünü de test etmektedir. Araştırma sonuçları bağlanma davranışı ve güvenli, kaygılı/ saplantılı ve dağınık grupların temsilcileri arasındaki benzerliği göstermektedir. Anne- çocuk konuşmalarının duygusal kalitesi, çocuğun bağlanma davranışları ve temsilcileri ile tahmin edilebilir. Güvenli ve kendinden emin çocukların duyuşsal bilgileri daha fazla birleştirirken, kararsız ve kaygılı çocuklar daha abartılı yaşadıkları görülmüştür. Kaçınan çocukların ise konuşmanın etkisini azaltma eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir.

Unger (2011), çocuk istismarının bir bölümünün yetişkinlikteki güvenli olmayan bağlanma ile ilgili olduğu, bu yetişkin bağlanma stiline çocuk istismarı geçmişiyse ve bunun negatif sonuçları arasında arabulucu görevi gördüğünü düşünmüştür. Bu düşünceye yönelik yaptığı araştırmada 552 kadın ve 294 erkek üniversite öğrencisi çocuk istismarı geçmişi, yetişkin bağlanma stilleri, öz saygı, güncel psikolojik semptomları ve demografik değişkenlerle ilgili anket doldurmuşlardır. Çalışmanın bulgularında fiziksel istismar kaçınan bağlanma ile ilişkili, psikolojik yıpratma ise kaygılı bağlanma ile ilişkili bulunmuştur. İhmal ve fiziksel istismar arasında kaygılı bağlanma ile bir ilişki bulunmuştur. Cinsel istismarın (herhangi bir) kaçınan bağlanma veya kaygılı bağlanma ile hiçbir ilişkisi bulunmamıştır. Kontrol değişkeni olarak sosyal destek, kaçınan bağlanma kaygılı bağlanmanın önemli bir öngörücüsü olduğu belirlenmiştir. Kaçınan bağlanma ve kaygılı bağlanmanın her ikisinin de çocuk istismarı ve psikolojik semptomlar ile çocuk istismarı ve öz saygı arasındaki ilişkide belirli düzeyde arabulucu görevi gördüğü belirlenmiştir.

2.2.3. Kimlik Statüleri İle İlgili Yurtiçinde Yapılmış Araştırmalar

Türkçe literatüre baktığımızda, kimlik statülerinin çeşitli değişkenlerle ilişkisinin araştırıldığı, teorik altyapının daha anlaşılabilir hale getirilerek zenginleştirildiği ve ölçme araçlarının uyarlandığı görülmektedir. Aşağıda, yapılan çalışmaların bazıları bebeklik dönemi, çocukluk dönemi, ergenlik dönemi, gençlik dönemi ve yetişkinlik dönemi şeklinde gelişimsel dönemler göz önünde bulundurularak gruplandırılmıştır. Bu gruplar kendi içinde araştırma yıllarına göre sıralanarak aşağıda verilmiştir.

Keskin ve arkadaşları (2000) bir okul araştırması yapmışlar ve kimlik bunalımında model arayışı sürecinde ailenin rolünü incelemişlerdir. Orta sınıf aileye mensup, herhangi bir davranış problemi olmayan 352 erken ergen ile çalışmışlardır. Kimlik dönemi öncesi kişilik evrelerini ne derece aşmış olduklarını belirleyici 106 açık uçlu soru içeren 7 grup anketi 7 hafta boyunca uygulamışlardır. Elde edilen bulgulara, araştırmaya katılan ebeveynlerin anlamlı bir bölümünün, erken ergenlerin beklentilerine yanıt verebilecek bir kimlik modeli oluşturmaktan uzak olduğu görülmüştür. Ailelerin eğitim aracı olarak azar ve dayığa önemli ölçüde yer verdikleri, buna karşın çok seyrek karşılaştığı için övgü ve olumlu motivasyon yöntemlerinin çocukta şüphe ve çekince ile karşılandığı belirlenmiştir.

Demir (2009), İstanbul ve Nusaybin örneklemini çerçevesinde gençlerin kimlik statülerinin kültürel karşılaştırmasını yapmıştır. İstanbul'da 229, Nusaybin'de 232 ortaöğrenim öğrencisine demografik bilgi formu ve EOM-EIS uygulamıştır. Çalışmanın sonucuna göre kimlik statüleri yerelliklere göre farklılık göstermiştir. Nusaybin'deki öğrencilerin İstanbul'dakilere oranla ideolojik alanda kararsız kimlik boyutu ile kişilerarası alanda bağımlı ve kargaşalı kimlik boyutlarından anlamlı düzeyde yüksek puanlar elde ettiği bulunmuştur. Ayrıca öğrencilerin yaşları ile hem ideolojik alanda, hem de kişilerarası alanda ipotekli kimlik boyutu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş; cinsiyet açısından da ideolojik alanda kargaşalı kimlik ve başarılı kimlik boyutlarında ve kişilerarası alanda kargaşalı kimlik ve kararsız kimlik boyutlarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Ergen öznel iyi oluş ve kimlik statüleri ve cinsiyet arasındaki ilişkiyi inceleyen Eryılmaz ve Alpay (2011) 14-17 yaş arasında, 131 kız ve 124 erkek lise öğrencisi ile çalışmıştır. Çalışmada, benlik statüleri ölçeği, pozitif-negatif duygu ölçeği ve yaşam doyumu ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, başarılı ve ipotekli kimlik statüsüne sahip olma ile ergen öznel iyi oluşu anlamlı ve önemli düzeyde ilişkili

bulunmuştur. Ergen öznel iyi oluş, cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Başarılı kimlik statüsüne sahip ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri yükseldiği, ipotekli kimlik statüsüne sahip ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerinin düştüğü görülmüştür.

Pala (2007), 55 madde bağımlısı ve 56 madde bağımlısı olmayan toplam 111 Türk ergenin kimlik statüleri , algılanan anne- baba kabul redleri ve psikolojik uyumları arasındaki ilişkiyi karşılaştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre bağımlı ergenlerin başarılı kimlik statüsü puanları kontrol grubunun ilgili puanlarından anlamlı derecede düşük, bağımlı grubun dağınık kimlik statüsü puanları kontrol grubuna oranla anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Süslü (2002), çalışan ve öğrenci ergenlerde kimlik duygusu kazanımının bir karşılaştırmasını yapmıştır. 15-18 yaş ergenlerle yaptığı çalışmasında Kimlik Duygusu Ölçeği- Köker Formu'nu kullanmıştır. Elde edilen bulgulara göre kimlik duygusu açısından yaş grupları ve cinsiyet ile arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Çalışan ve öğrenci ergenlerin kimlik duygusu puanlarında farklılıklar görülmüştür.

Kimlik ve yakınlık arasındaki ilişkiyi inceleyen Kocerguis ve Adams (1980) 44 kız ve 44 erkek , ikinci ve üçüncü sınıf gönüllü kolej öğrencisi ile çalışmıştır. Araştırmada ego kimlik statüsü Marcia'nın Ego Kimliği Düzeyi Görüşme Formu ve Ego Kimliği Cümle Tamamlama Testi ile değerlendirilmiştir. Yakınlık, Orlofsky'nin Yakınlık Görüşme Formu, Yufit'in Yakınlık Ölçeği ve Rubin'in Sevme ve Hoşlanma Ölçeği ile ölçülmüştür. Elde edilen bulgulara göre kimlik gelişiminin daha ileri evrelerinin yakınlık oluşumunun üst düzeyleri ile ilişkili olduğu görülmüştür.

Balkaya ve Ceyhan (2007), lise öğrencilerinin cinsiyetlerine, yaşlarına, genel başarı ortalamalarına, fiziksel görünüşünden memnun olma durumuna, ailelerinin arkadaşlarını onaylama durumuna göre; kimlik duygusu kazanım düzeylerinin önemli bir farklılık gösterip göstermediğini incelemişlerdir. 1454 lise öğrencisine Kişisel Bilgi Formu ve Kimlik Duygusu Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; lise öğrencilerinin kimlik duygusu kazanım düzeyleri genel başarı ortalamaları, fiziksel görünümünden memnun olma ve ailenin arkadaşlarını onaylama durumuna göre farklılık göstermediği görülmüştür. Bununla birlikte, lise öğrencilerinin kimlik duygusu kazanım düzeylerinin cinsiyet ve yaşa göre farklılık göstermediği görülmüştür.

Demir, Dereboy ve Dereboy (2009), kimlik bocalaması ile klinik tanılar ve kişilik patolojileri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Üniversite hazırlık kurslarına giden ve yaşları 16 ile 25 arasında değişen 950 öğrenciye bir sosyodemografik bilgi formuna ek olarak Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı uygulanmıştır. Uç grupları oluşturmak

amacıyla, KDDA standart puanları +1 ve üstü olan katılımcılar arasından 30 genç, -1 ve altı olanlar arasından da 30 genç seçkisiz örnekleme yoluyla seçilmiştir. Seçilen gençler DSM eksen I ve eksen II patolojileri açısından SCID-I ve SCID-II yapılandırılmış görüşmeleriyle değerlendirilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular, kimlik bocalamasının yalnızca sınır kişilik bozukluğu veya örgütlenmesi olan kişilerde ortaya çıkabilecek bir yaşantı olduğu görüşünü desteklememektedir. Bulgulara göre yüksek oranda psikopatolojik örüntüler taşıyan gençlerde kimlik oluşumu süreci görece sancılı yaşanmakta ve bu durum patolojik örüntülerin klinik belirtiler vermesine yol açmaktadır.

Arslan ve Arı (2008), Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması, geçerlik ve güvenirlik çalışmalarını yapmışlardır. 233 üniversite öğrencisi ile yapılan çalışmada Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ve testin tekrarıyla güvenirlik ölçülmüştür. Geçerlik ise kapsam kapsam geçerliği yolu ile bulunmuştur. Elde edilen bulgular, Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri ölçeğinin Türk öğrenciler üzerinde geçerli ve güvenilir olarak kullanılabileceğini göstermiştir.

Üniversite öğrencilerinin kimlik gelişim düzeylerinin bulundukları fakülte ve anabilim dalına göre inceleyen Oskay (1997) 1710 üniversite öğrencisi ile çalışmıştır. Öğrencilere Kişisel Bilgi Formu ve Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre hem fakülte hem de anabilim dalları düzeyinde kimlik gelişimine ilişkin bazı farklılıklar bulunmuştur. Kimlik başarısı açısından en üst düzeyde Eğitim Fakültesi ve Tıp Fakültesi, en alt düzeyde ise Güzel Sanatlar Fakültesi öğrencileri yer almıştır. Anabilim dallarına göre ise kimlik başarısı açısından en üst düzeyde İngilizce Öğretmenliği ve Rehberlik ve Psikolojik Danışma öğrencileri, en alt düzeyde ise Eğitim Programları ve Öğretim öğrencileri yer almıştır.

Kimlik statülerinin 22-30 yaşlar arasındaki genç yetişkinlerin yaşadığı kaygı düzeyi ile ilişkisini inceleyen Gönül (2008), 60 kadın ve 60 erkekle çalışmıştır. Öğrencilere Benlik Kimliği Objektif Ölçüm Skalası ve Durumluk- Sürekli Kaygı Envanteri uygulanmıştır. Araştırma sonucunda; başarılı kimlik statüsü ile durumluk ve sürekli kaygı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunurken; ipotekli, moratoryum ve başarısız kimlik statüleri ile durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Cinsiyetlere göre kimlik statüleri incelendiğinde, başarılı kimlik statüsüne sahip kadınların oranının erkeklere göre fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Cinsiyetlere göre durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri incelendiğinde, cinsiyetler arasında bir farka rastlanmamıştır.

Arslan ve arkadaşları (2011), üniversite öğrencilerinde yalnızlığı kimlik statüleri açısından incelemişlerdir. 340 kız ve 211 erkek öğrenciye UCLA Yalnızlık Ölçeği ve Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin kimlik statülerine göre yalnızlık puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı ve başarılı kimlik statüsündeki öğrencilerin, kargaşalı ve kararsız kimlik statüsündeki öğrencilere göre daha düşük düzeyde yalnızlık puan ortalamasına sahip oldukları bulunmuştur.

2.2.4. Kimlik Statüleri İle İlgili Yurtdışında Yapılmış Araştırmalar

Yurtdışında kimlik kavramı ile sık sık karşılaştırmalar şeklinde çalışıldığı görülmektedir. Özellikle kültürler arasında karşılaştırmalar yapılmıştır. Aşağıda kimlik statülerinin çeşitli değişkenler ve kültürel karşılaştırmalar şeklinde yapılan incelemeler, çalışma yıllarına göre sıralanmışlardır.

Adams ve Jones (1983), lise 1., 2. ve 3. sınıf 82 kız öğrenciyi kimlik statüleri açısından karşılaştırmışlardır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre sınıflar arasında kimlik statülerinin dağılımında önemli farklılıklar görülmüştür. Yaş ilerledikçe başarılı kimlik statüsünde küçük bir artış saptanmıştır. Araştırmada elde edilen bir diğer bulguya göre orta ergenlik dönemi kimlik kazanımındaki değişim ve farklılıkları görmek için uygun bir dönem değildir. Kimlik gelişim süreci bu yıllarda henüz kristalleşmemiştir.

Adams 1985 yılında da kız ergenlerle anne ve babalarının kimlik statülerini karşılaştırmıştır. Bu araştırmasında da 45 aile ve 145 kız üniversite öğrencisi ile çalışmıştır. Çalışmanın sonuçlarında, üst düzey kimlik statüsüne sahip anne babaların kızlarının da üst düzey kimlik statüsüne sahip olduğu belirlenmiştir. Aynı şekilde alt düzey kimlik statüsüne sahip anne babaların kızlarının da alt düzey kimlik statüsüne sahip olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç, sosyal öğrenme kuramına göre ebeveynlerin çocuklarına model oluşturdıkları kavramıyla açıklanmıştır.

Boylamsal bir çalışma yapan Kroger (1988), 41 kız, 35 erkek öğrencinin kimlik statülerini üniversitenin ilk yılında incelemiş ve iki yıl sonra tekrar incelemiştir. Kimlik statülerini belirlemek için Marcia (1966)'nın görüşme tekniğini kullanmıştır. Başarılı kimlik statüsüne sahip olanların %20'den %49'a yükseldiği, kararsız kimliğin %33'den %20'ye, ipotekli kimliğin %27'den %23'e, dağınık kimliğin ise, %20'den %8'e düştüğü bulunmuştur. Sonuç olarak yaş ilerledikçe başarılı kimlik statüsünün arttığı ve diğer

statülerin oranının düştüğü gözlenmiştir. Cinsiyet değişkeninin de incelendiği bu araştırmada cinsiyet açısından farklılıkların olmadığı görülmüştür.

Borus (1989), Amerika'da yaşayan değişik etnik kökene sahip ergenlerin kimlik statülerindeki etnik farklılıkları incelemiştir. Katılan 330 lise öğrencisinin %23'ü beyaz Amerikalı, %30'u zenci Amerikalı, %28'i Portoriko'lu ve %19'u Filipin'lidir. Araştırma sonuçları, beyaz Amerikalı öğrencilerin askıya alınmış kimlik statü puanlarının, azınlık grubundan yüksek olduğunu göstermiştir. Araştırmacı bu sonucu beyaz gençlerin daha yüksek sosyo-ekonomik düzeyden geliyor olmasına bağlamıştır.

Bernard ve arkadaşları (1990) cinsiyet kimliği ve bilişsel yetenekler arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çalışmaya katılan 181 kız ve 140 erkek öğrenci Bem Cinsiyet Rolü Kimliği Ölçeğiyle yüksek erkeksi-yüksek kadınsı, yüksek erkeksi-düşük kadınsı, düşük erkeksi-düşük kadınsı, gruplarına ayrılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, bilişsel yetenekler yönünden farklılıklar, yüksek erkeksi-düşük kadınsı ve düşük erkeksi-yüksek kadınsı gruplar arasında bulunmuştur. Bu sonuçlar kişilerin bilişsel yeteneklerinin cinsiyet kimliği açısından farklılaştığının göstermektedir.

Başka bir boylamsal çalışma da Streitmatter (1993) tarafından yapılmıştır. Kimlik statülerinde cinsiyet açısından fark olup olmadığını anlamak ve erkeklerle kızların kimlik gelişimlerini farklı zamanlarda tamamlayıp tamamlamadıklarını ölçmeyi amaçlayan bu araştırmaya ilk uygulamada 7. ve 8. sınıftan 500 öğrenci katılmıştır. Üç yıl sonra aynı gruptan 10. ve 11. sınıfa devam eden 105 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre cinsiyet açısından kimlik statüleri sürecinde kızlar ve erkekler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Berzonsky ve Ferrari (1996) kimlik biçimleri ve karar stratejileri arasındaki ilişkiyi 18-21 yaşlar arasında 338 üniversite öğrencisi üzerinde araştırmışlardır. Elde edilen bulgulara göre, bilgi yönelimli bireyler sistematik ve tutarlı karar stratejilerini yönelirken, kaçma yönelimli bireyler kaçma, bahane bulma gibi karar stratejilerine yönelmektedirler, düşük bilişsel güven gösterirler ve karar öncesi panik yaşarlar. Normatif bireylerin ise, bilgi yönelimli bireylere göre daha çok ertelemeyi kullandıkları ancak kaçınma yönelimli bireylere göre daha tutarlı ve planlı oldukları bulunmuştur.

Lewis (2003), kimlik statülerini yaş, cinsiyete göre incelemiştir. 434 kişinin katıldığı çalışmanın sonuçlarına göre yaşın ilerlemesi ile kimlik statüleri arasında farklılıklar vardır. Askıya alınmış ve ipotekli kimlik statülerinin yaşın ilerlemesi ile azaldığı, başarılı kimlik statüsünde yaşla birlikte herhangi bir farklılaşmanın olmadığı saptanmıştır. Cinsiyet açısından da herhangi bir farklılık saptanmamıştır.

Abu-Rayya (2006) İsrail’de yaşayan Arap-Avrupalı (babası Arap annesi Avrupa kökenli) 127 lise öğrencisi üzerinde gerçekleştirdiği araştırmasında başarılı ve kararsız kimlik statüsünde yer alan ergenlerin kargaşalı ve erken bağlanmış kimlik statüsündeki ergenlere kıyasla daha yüksek iyi oluş düzeyine sahip olduklarını bulmuştur. Başarılı ve kararsız statüdeki ergenler kendilerini çevreleri ile olan ilişkilerinde daha yeterli ve kontrol gücüne sahip olarak algılamakta, diğer insanlarla daha tatmin edici, sıcak ve güven dolu ilişkiler yaşayabilmekte, kendilerine ve yaşamlarına karşı olumlu tutumlara sahip olabilmektedirler. Kargaşalı ve erken bağlanmış kimlik statüsüne sahip ergenler ise kendilerini çevreleyen dünyaya ve günlük meselelere karşı daha düşük kontrol duygusu hissetmekte, diğer insanlara daha az güven duymakta ve kendilerini daha az iyi huylu olarak değerlendirmektedirler.

Graf, Mullis ve Mullis (2008) tarafından yürütülen başka bir çalışmada, yaşları 13 ve 18 arasında değişen 434 Amerikalı ve Hintli üniversite öğrencilerinin kimlik statüleri EOM-EIS-II kullanılarak değerlendirilmiştir. Asyalı Hintli ergenlerin Amerikalı ergenlere göre kimlik oluşumunda daha fazla kargaşalı, bağımlı ve kararsız kimlik içerisinde oldukları görülmüştür. Cinsiyet ve yaşlar arasında da anlamlı farklılığın gözlemlendiği bu çalışmada, erkeklerin kızlara göre daha fazla bağımlı ve kargaşalı kimlik içerisinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Genç ergenlerin daha büyük yaştaki ergenlerden düşük düzeyde kimlik araştırması içerisinde oldukları bulunmuştur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi, evren ve örnekleme, verilerin toplanması amacıyla kullanılan ölçme araçları ile bu araçların geçerlik-güvenirlik çalışmaları, verilerin toplanması ve verilerin değerlendirilmesinde kullanılan istatistiksel değerlendirmeler hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma ergenlerin bağlanma stilleri ile kimlik statüleri arasında ilişki olup olmadığını incelemeye yönelik, ilişkisel tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırmada bağımsız değişken olarak cinsiyet, yaş, annenin eğitim düzeyi, annenin çalışma durumu, annenin doğum yaptığı yaş, ergenin kardeş sırası gibi demografik değişkenler kullanılmıştır. Çalışmada Korelasyon ile incelenen sürekli değişkenler ise bağlanma stilleri puanları ve kimlik statüleri puanlarıdır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evrenini Diyarbakır, Adana, Mersin ve Ankara illerinde yaşayan ve çeşitli liselere devam eden ergenler oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini oluşturan, analiz edilen veriler Diyarbakır, Adana, Mersin ve Ankara illerinde liseye devam eden ergenlerden kolay ulaşılabilir örneklem ve kartopu örnekleme yoluyla elde edilmiştir.

Aşağıda gösterilen Tablo 1’de, araştırmaya katılan ergenlerin cinsiyetlerine, annelerinin eğitim düzeyine, annelerinin çalışma durumuna, annelerinin doğum yaptığı yaşa ve kardeş sırasına göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 1

Araştırmaya Katılan Bireylerin Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı

BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLER		f	%
CİNSİYET	Kız	212	53.3
	Erkek	186	46.7
YAŞ	13 - 15	82	20.6
	16 - 18	305	76.6
	19 - 22	11	2.8
ANNENİN EĞİTİM DÜZEYİ	Okur - yazar değil	82	20.6
	İlköğretim mezunu	115	28.9
	Ortaöğretim mezunu	129	32.4
	Üniversite ve üzeri eğitim kurumu mezunu	72	18.1
ANNENİN ÇALIŞMA DURUMU	Çalışıyor	96	24.1
	Ev Hanımı	302	75.9
ANNENİN DOĞUM YAPTIĞI YAŞ	12 - 19	39	9.8
	20 - 29	247	62.1
	30 - 39	100	25.1
	40 - 46	12	3
KARDEŞ SIRASI	En küçük	131	32.9
	Ortanca	121	30.4
	En büyük	112	28.1
	Tek çocuk	34	8.5

Tablo 1’de de görüldüğü üzere araştırmaya katılan 398 ergenin 212’si (% 53.3) kız, 186’sı (% 46.7) erkektir. Örneklem grubunun yaşları 13 ila 22 arasında değişmekte

olup 13 – 15 yaş grubunda 82 (% 20.6) kişinin olduğu görülmektedir. En yoğun yaş grubu 305 (%76.6) kişinin bulunduğu 16 – 18 yaş grubudur. En düşük kişi sayısının 11 (%2.8) kişi ile 19 – 22 yaş grubunda olduğunu görmekteyiz.

Araştırmaya katılan ergenlerin annelerinin %20.6'sının (82 kişi) okur – yazar olmadığı, % 28.9'unun (115 kişi) ilköğretim mezunu olduğu, %32.4 'ün (129 kişi) ortaöğretim mezunu olduğu ve % 18.1'inin (72 kişi) üniversite ve üzeri eğitim kurumlarından mezun oldukları görülmektedir. Ayrıca % 24.1'inin (96 kişi) çalıştığı, % 75.9'unun (302 kişi) ise ev hanımı olduğu belirlenmiştir. Annelerin doğum yaptığı yaş dağılımına bakıldığında ise 12 – 19 yaş aralığında 39 annenin (% 9.8), 20 - 29 yaş aralığında 247 annenin (% 62.1), 30 – 39 yaş aralığında 100 annenin (% 25.1) ve en küçük grup olarak 40 - 46 yaş aralığında 12 annenin (% 3) olduğu görülmektedir.

Son olarak örnekleme oluşturan 398 ergenlerin kardeş sırasına göre dağılımları şu şekilde belirlenmiştir: 131 (% 32.9) kişi en küçük çocuk, 121 (% 30.4) kişi ortanca çocuk, 112 (% 28.1) kişi en büyük çocuk ve 34 (%8.5) kişi tek çocuktur.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada ergenlerin bağlanma stillerini belirlemek için Griffin ve Bartholomew'un (1994) geliştirdiği, Sümer ve Güngör (1999a) tarafından Türkçeye standart çeviri-tekrar çeviri yöntemiyle çevrilen "İlişki Ölçekleri Anketi " (İÖA) kullanılmıştır. Kimlik statülerini belirlemek için ise Bennion ve Adams (1986) tarafından geliştirilen, Eryüksel ve Varan (1999) tarafından Türkçeye uyarlanan Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği (BKSÖ) kullanılmıştır.

Araştırmanın bağımsız değişkenleri ile ilgili bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

3.3.1. İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA)

İlişki Ölçekleri Anketi Hazan ve Shaver'ın (1987) bağlanma ölçümündeki paragraflarından, Bartholomew ve Horowitz'in (1990) İlişki Anketi 'Relationship Scales Questionnaire'in ve Collins ve Read'in (1990) Yetişkin Bağlanma Ölçeğinde kullandığı maddelerden oluşmuştur (Akt. Sümer ve Güngör, 1999a). Dörtlü Bağlanma Modeli çerçevesinde oluşturulan ölçek 17 maddesi bağlanma stillerini ölçen 30

maddeden oluşmaktadır. Bu araştırmada da ölçeğin 17 maddelik kısa formu kullanılmıştır.

Katılımcılar her bir maddenin yakın ilişkilerini (arkadaşlık, romantik ilişki ve vs.) ve kendilerini ne derece tanımladığını "beni hiç tanımlamıyor"dan "tamamıyla beni tanımlıyor"a doğru sıralanan 7 basamaklı ölçek üzerinde işaretlemektedirler.

Güvenli ve kayıtsız bağlanma stilleri beşer; saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri ise dörder maddeyle ölçülmektedir. Bireyin sahip olduğu bağlanma stili, en yüksek puan aldığı alt ölçeğe göre belirlenmektedir.

Türk ve ABD örneklemelerinin bağlanma stillerini karşılaştırmak amacı ile yapılan çalışmada, iki kültür arasında bağlanma stillerinin dağılımları oldukça farklılık göstermektedir. Sonuçlara göre ABD örnekleminde kayıtsız bağlanma stiline sahip olanların oranı (%24,2) Türk örnekleminde (%19,3) daha fazla; saplantılıların oranı ise (ABD %20,4) Türk örnekleminde daha az (%28,2) çıkmıştır. Korkulu ve güvenli bağlanma stillerinde ise ABD örnekleminin oranı daha fazla çıkmıştır (Sümer ve Güngör, 1999a).

Ölçeği, Sümer ve Güngör (1999a) çeviri – tekrar çeviri yöntemini kullanarak Türkçeye çevirmiştir. Toplamda üç farklı çalışma yapılmıştır. İlk çalışmada dörtlü bağlanma modeli kapsamında geliştirilen bağlanma stilleri ölçeğinin güvenirlik derecesini bu ölçeklerin geliştirildiği kültürlerden farklı özelliklere sahip olduğuna inanılan Türk kültürü (örnekleme) için saptamaktır. Türk kültürüne uyarlamak amacıyla ölçeklerin çevirisi yapılmış ve test tekrar test güvenirlikleri sınanmıştır. Ölçeğin güvenilirliği, çalışmanın örneklemini oluşturan, Ankara'daki iki üniversitede okuyan ve seçkisiz yolla belirlenen 126 öğrenciye dört hafta ara ile iki kez uygulanmasıyla belirlenmiştir. Bulgularda bağlanma stilleri arasındaki korelasyon; Zihinsel modeller temelinde birbirine karşıt konumda olan güvenli ve korkulu bağlanma stilleri arasındaki korelasyon -.44 olarak belirlenmiştir. Bu sonuç beklenen yönde olumsuz ve görece yüksektir. Yine model temelinde birbirine karşıt konumda olan saplantılı ve kayıtsız bağlanma stilleri arasındaki korelasyon -.38 olarak belirlenmiştir (Sümer ve Güngör, 1999a). Ölçeğin faktör yapısı varimaks rotasyon kullanarak analiz edilmiştir ve özdeğeri 1'in üzerinde iki faktör elde edilmiştir. İlk çalışmada birinci faktörde (varyansın %43'ünü açıklamaktadır) güvenli bağlanma stili -.84, kaygılı bağlanma stili .80 faktör yükü ile bulunduğu belirlenmiştir. İkinci faktörde ise (varyansın %33'ünü açıklamaktadır) kayıtsız bağlanma stili .76, saplantılı bağlanma stili -.84 faktör

yükü ile yer aldığı belirlenmiştir. Ölçeğin alt ölçeklere ait iç tutarlılık katsayılarının .27 ile .61 arasında değiştiği belirtilmektedir (Sümer ve Güngör, 1999a).

İkinci çalışmada birinci çalışmada kullanılan bağlanma ölçekleri ile ölçülen bağlanma stillerinin Türk örneklemini üzerinde yapı geçerliğini sınamak ve birinci çalışmada elde edilen sonuçların ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkilerin DBM'ye uygunluğunu yeni ve daha geniş bir örneklem üzerinde yeniden değerlendirmek amaçlanmıştır. Ankara'da iki büyük üniversitelerde okuyan 313 katılımcıya birinci çalışmada kullanılan yönerge ve işlem tekrarlanmıştır. Ölçeğin faktör yapısı yine varimaks rotasyon kullanarak analiz edilmiştir ve özdeğeri 1'in üzerinde iki faktör elde edilmiştir. Birinci faktörde (varyansın %42'sini açıklamaktadır) güvenli bağlanma stili -.76, kaygılı bağlanma stili .87 faktör yükü ile bulunduğu belirlenmiştir. İkinci faktörde ise (varyansın %27'sini açıklamaktadır) kayıtsız bağlanma stili -.56, saplantılı bağlanma stili .89 faktör yükü ile yer aldığı belirlenmiştir (Sümer ve Güngör, 1999a).

Üçüncü çalışmanın amacı, ikinci çalışmada kullanılan örneklemini Sümer ve Cozzarelli'nin (1994) Orta Amerika'daki bir üniversitenin öğrencilerinden elde ettikleri ve aynı bağlanma ölçeklerinin kullanıldığı örneklemlerle karşılaştırmaktır. İkinci çalışmada yer alan 301 öğrenci ile ABD örneklemini temsilen Sümer ve Cozzarelli (1994) çalışmasında yer alan ve Orta Amerika'daki büyük bir üniversitede okuyan 354 öğrenci bu çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Ölçeğin faktör yapısı yine varimaks rotasyon kullanarak analiz edilmiştir ve özdeğeri 1'in üzerinde iki faktör elde edilmiştir. Birinci faktörde (varyansın %47'sini açıklamaktadır) güvenli bağlanma stili -.82 , kaygılı bağlanma stili .87 faktör yükü ile bulunduğu belirlenmiştir. İkinci faktörde ise (varyansın %31'ini açıklamaktadır) kayıtsız bağlanma stili -.67, saplantılı bağlanma stili .88 faktör yükü ile yer aldığı belirlenmiştir (Sümer ve Güngör, 1999a).

3.3.2. Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği (BKSÖ)

Grotevant ve Adams (1984) tarafından geliştirilen ölçek, 1986 yılında Bennion ve Adams tarafından yeniden düzenlenmiştir. Marcia (1966) tarafından tanımlanan başarılı, başarısız, ipotekli ve moratoryum olmak üzere dört ayrı kimlik statüsünü belirlemeyi amaçlayan ölçek 64 maddeden oluşmaktadır. Her bir kimlik statüsünün ideoloji ve kişilerarası alt skalaları bulunmaktadır. İdeoloji alt skalası meslek, din,

politika ve felsefi yaşam biçimi olmak üzere dört alana; kişilerarası alt skalası ise arkadaşlık, flört, cinsiyet rolü ve boş zaman uğraşları ile ilgili dört alana ayrılmıştır. Her maddede ergenlerin o konu ile ilgili yaşadıkları bunalım ve gerçekleştirdikleri bağlanmalar incelenmektedir.

Ölçeğin Türkçe uyarlaması Eryüksel ve Varan tarafından yapılmıştır (Akt. Şahin, 2009). BKSÖ'nün güvenirlik ve geçerliği, İzmir ve Hatay illerinde çeşitli ilköğretim, lise ve üniversiteye devam eden toplam 337 kişilik bir örneklemden elde edilen verilerle incelenmiştir. BKSÖ'nün iç tutarlılık katsayıları Başarılı Kimlik Statüsü için .83; İpotekli Kimlik Statüsü için .87; Askıya Alınmış Kimlik Statüsü için .83 ve Dağınık Kimlik Statüsü için .84 olarak bulunmuştur. Daha sonra İzmir'de çeşitli lise ve fakültelere devam eden 101 deneğe BKSÖ tekrar verilerek ölçeğin psikometrik özellikleri incelenmiştir. Bu haliyle BKSÖ'nün iç tutarlılık katsayıları Başarılı Kimlik Statüsü İçin .86; Askıya Alınmış Kimlik Statüsü için .86; İpotekli Kimlik Statüsü için .94 ve Dağınık Kimlik Statüsü içinde .88 olarak bulunmuş ve ölçeğin iç tutarlılık değerlerinin BKSÖ'nün ilk formuna göre daha da arttığı görülmüştür. BKSÖ'nün alt ölçeklerinin analize sokulduğu faktör analizi sonucunda BKSÖ'nün faktör analizi sonucunda BKSÖ'nün varyansın %81'ini açıklayan dört faktörden oluştuğu görülmüştür (Akt. Morsünbül, 2005).

Araştırmaya katılan ergenler 6 basamaklı “kesinlikle katılıyorum”dan “kesinlikle katılmıyorum”a doğru sıralanan ölçekte kendilerine uygun olan seçeneği işaretlerler. Her basamakta puanlar artmaktadır. Her bir kimlik statüsü için alınabilecek en düşük puan 16, en yüksek puan ise 96'dır.

Deneğin kimlik statüsünün belirlenmesi, dört statüden elde ettiği puanların kesme noktası değerleri ışığında değerlendirilmesiyle gerçekleştirilir. Bu değerlendirme, aşağıda belirtilen kurallar çerçevesinde yapılır.

- 1- Bir deneğin dört ayrı kimlik statüsünden elde ettiği puanlardan biri ile ilgili statüye ait ortalamanın en az bir standart kayma yukarısında, diğer üç statü puanı kendilerine ait kesme noktalarının altında ise, deneğin kimlik statüsü, ortalamadan en az bir standart kayma yukarıda bulunan kimlik statüsü olarak kabul edilir. Diğer bir deyişle dört kimlik statüsü puanından biri kendine ait kesme noktasını geçer, diğerleri ise kendilerine ait kesme noktalarının altında kalırsa, karar, kesme noktasını geçen kimlik statüsü doğrultusunda verilir.

- 2- Bir deneğin dört ayrı kimlik statüsünün her birinden elde ettiği puanlar, ilgili kimlik statülerine ait kesme noktalarının altında ise, deneğin askıya alınmış kimlik statüsünde olduğu kabul edilir.
- 3- Bir deneğin dört kimlik statüsü puanından birden fazlası kesme noktasının üstünde ise, deneğin “geçiş” kategorisinde olduğuna karar verilir (Akt. Morsünbül, 2005).

3.3.3. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan bireylerin demografik değişkenlerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından Kişisel Bilgi Formu oluşturulmuştur. Bu formda yer alan sorular “cinsiyetiniz, yaşıınız, annenizin eğitim düzeyi, annenizin çalışma durumu, anneniz sizi dünyaya getirdiğinde kaç yaşındaydı?, Ailenin kaçınıcı çocuğusunuz?, Sizinle birlikte kaç kardeşsiniz?, Ailenizin aylık gelir düzeyi” şeklindedir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılacak olan veri toplama araçları hazırlanmış ve veri toplama yöntemi olarak “Kartopu Örnekleme” (Karasar, 2005) seçilmiştir. İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden ölçeklerde ideolojik, dini, politik ve cinsel düşüncelere yönelik sorular sorulması nedeniyle ergenler açısından uygun bulunmamış ve gerekli izinler sağlanmamıştır. Araştırmaya ilişkin zengin bilgi kaynağı olabilecek birey veya durumların saptanmasında özellikle etkili olduğu için Kartopu örnekleme yöntemi seçilmiştir. Bilindiği gibi kartopu örnekleme yönteminde öncelikle evrene ait birimlerden özellikle daha önce iletişim kurulan/tanınan örneklem birimi/birey ile iletişim kurulur. İletişim kurulan bireyin yardımıyla ikinci bireye, ikinci bireyin yardımıyla üçüncü bireye gidilir. Bu şekilde, sanki bir kartopunun büyümesi gibi örneklem büyüklüğü genişler (Yazıcıoğlu ve Erdoğan 2004). Araştırmanın bu aşamasında da hedef evrenden lisede okuduğu bilinen bir ergen seçilmiştir. Temas kurulan kişi yardımıyla Diyarbakır, Adana, Mersin ve Ankara illerinden veriler toplanmıştır. Araştırmada yoğun olarak Diyarbakır ilinden veriler toplanmıştır. Sosyokültürel etkiler incelenmediği için illere yönelik farklılıklar göz ardı edilmiştir. Verilerin farklı illere dağıtılması ve geri dönüşü e-mail yoluyla sağlanmıştır. Gönüllü olarak araştırmaya katılmayı kabul eden bireyler örnekleme alınmıştır.

Süreç sonunda 446 kişiden veri toplanmıştır. Ancak 48 veri, boş maddenin ya da bir madde üzerinde birden fazla işaretlemenin olması nedeniyle kayıp veri sayılmış ve analiz 398 veri üzerinden yapılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Çalışmanın alt amaçlarını oluşturan demografik değişkenlerinden cinsiyet ve annenin çalışma durumu, bağlanma stilleri ve kimlik statülerine göre araştırılmasında bağımsız gruplar T Testi kullanılmıştır. Levene F testi sonuçlarına göre bağlanma stillerinden “Kayıtsız Bağlanma” stili ve kimlik statülerinden “Başarılı, Askıya Alınmış ve Dağınık Kimlik” statüleri normal dağılım gösterdiği için T-Testi, “Güvenli, Korkulu ve Saplantılı Bağlanma” stilleri ve “İpotekli Kimlik” statüsü normal dağılım göstermediği için Mann-Whitney U Testi kullanılmıştır. Ergenin yaşı ve annenin doğum yaptığı yaş değişkenlerinin bağlanma stilleri ve kimlik statülerine göre araştırılmasında Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon Katsayıları kullanılmıştır. Eğitim düzeyi ve kardeş sıra değişkenlerinin bağlanma stilleri ve kimlik statülerine göre araştırılmasında ise Tek Yönlü Varyans Analizi ve Kruskal Wallis Testi kullanılmıştır. Levene F testi sonuçlarına göre bağlanma stillerinden “Kayıtsız Bağlanma” stili ve kimlik statülerinden “Başarılı, Askıya Alınmış ve Dağınık Kimlik” statüleri normal dağılım gösterdiği için Tek Yönlü Varyans Analizi ile, “Güvenli, Korkulu ve Saplantılı Bağlanma” stilleri ve “İpotekli Kimlik” statüsü normal dağılım göstermediği için Kruskal Wallis Testi ile analiz edilmiştir. Çalışmanın ana amacını oluşturan, ergenlerin bağlanma stilleri ile kimlik statüleri arasındaki ilişkinin incelenmesi Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon Katsayıları ile yapılmıştır.

Araştırmanın analizleri SPSS 11.5 programında yapılmıştır. Bulguların anlamlı olup olmadığının yorumlamasında, .05 anlamlılık düzeyi ölçüt olarak kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın amaçları analiz edilmiş ve elde edilen sonuçlar açıklanmıştır.

4.1. Ergenlerin Araştırmada Kullanılan Ölçme Araçlarından Aldıkları Puanlara İlişkin Bulgular

Ergenlerin araştırmada kullanılan ölçme araçlarından aldıkları puanların ortalama ve standart sapmaları belirlenmiş ve Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2

Öğrencilerin Araştırmada Kullanılan Ölçme Araçlarından Aldıkları Puanların Ortalaması, Standart Sapması ve Alınan En Düşük ve En Yüksek Değerler

		N	En Düşük	En Yüksek	$\bar{X}$	S	γ_1	γ_2
Bağlanma Stilleri	Güvenli Bağlanma	398	6.00	35.00	19.23	5.10	.19	-.12
	Korkulu Bağlanma	398	4.00	87.00	14.89	5.22	6.68	91.02
	Saplantılı Bağlanma	398	4.00	28.00	16.65	4.85	-.19	-.31
	Kayıtsız Bağlanma	398	8.00	35.00	22.86	5.31	-.06	-.30
Kimlik Statüleri	Başarılı Kimlik	398	27.00	96.00	67.45	10.45	-.18	.26
	Askıya alınmış Kimlik	398	19.00	79.00	50.06	10.92	-.32	-.26
	İpotekli Kimlik	398	16.00	86.00	45.44	15.90	.03	-.84
	Dağınık Kimlik	398	22.00	91.00	56.19	11.53	-.28	-.09

4.2. Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Bağlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Bulgular

Kız ve erkek ergenlerin bağlanma stilleri puanlarının anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla t- testi analizi ve Mann-Whitney U testi kullanılmış ve sonuçlar Tablo 3 ve Tablo 4’de gösterilmiştir.

Tablo 3

Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Kayıtsız Bağlanma Stili Puanlarına İlişkin Bağımsız Gruplar T-Testi Sonuçları

	CİNSİYET	N	$\bar{X}$	Ss	sd	t	P
Kayıtsız	Kız	212	22.66	5.40	396	-.817	.414
Bağlanma	Erkek	186	23.10	5.21			

Tablo 3’de görüldüğü gibi, t-testi sonuçlarına göre kızların kayıtsız bağlanma stili puan ortalamaları 22.66 iken, erkeklerin kayıtsız bağlanma stili puan ortalamaları 23.10’dur. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlı düzeyde olmadığı bulunmuştur ($p>.05$) . Normal dağılım varsayımını karşılamayan (bkz. Tablo 2) alt ölçek puanlarının cinsiyete göre değişip değişmediğini incelemek amacıyla, Mann- Whitney U Testi yapılmış ve sonuçları Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4

Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Güvenli, Korkulu ve Saplantılı Bağlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	CİNSİYET	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Güvenli	Kız	212	208.89	44285.00	17725.000	.081
Bağlanma	Erkek	186	188.80	35116.00		
Korkulu	Kız	212	212.72	45096.00	16914.000	.014*
Bağlanma	Erkek	186	184.44	34305.00		
Saplantılı	Kız	212	197.26	41819.00	19241.000	.677
Bağlanma	Erkek	186	202.05	37582.00		

* $p<.05$

Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre ise, kızların güvenli bağlanma sıra ortalamaları 208.89 iken erkeklerin güvenli bağlanma sıra ortalamaları 188.80, kızların korkulu bağlanma sıra ortalamaları 212.72 iken erkeklerin korkulu bağlanma sıra ortalamaları 184.44 ve kızların saplantılı bağlanma sıra ortalamaları 197.26 iken erkeklerin saplantılı bağlanma sıra ortalamaları 202.05'tir. Bunlar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını anlamak için yapılan analizler sonucunda t testi ve Mann-Whitney U testi analizi sonucunda ise kızların ve erkeklerin kayıtsız bağlanma, güvenli bağlanma ve saplantılı bağlanma stili puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülürken, korkulu bağlanma puanları birbirinden anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($U = 16914.000$, $p < .05$). Bu sonuç doğrultusunda kızların erkeklere göre daha fazla korkulu bağlanma gösterdikleri söylenebilir.

4.3. Ergenlerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Bağlanma Stilleri Puanları İle İlgili Bulgular

Araştırmaya katılan ergenlerin, annelerinin eğitim düzeyine göre bağlanma stilleri puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak için Tek yönlü varyans analizi yapılmıştır.

Ergenlerin, annelerinin eğitim düzeyine göre bağlanma stilleri puanları ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5

Ergenlerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Bağlanma Stilleri Puanları İle İlgili Betimsel İstatistikler

Eğitim Durumu		$\bar{X}$	Ss
Kayıtsız Bağlanma	Okur yazar değil	23.12	5.42
	İlköğretim	23.10	5.46
	Ortaöğretim	23.31	5.07
	Üniversite ve üzeri	21.40	5.23
	Toplam	22.86	5.31
Güvenli Bağlanma	Okur yazar değil	66.35	11.92
	İlköğretim	67.87	9.92
	Ortaöğretim	67.32	10.68
	Üniversite ve üzeri	68.26	9.08
	Toplam	67.45	10.45

(Tablo 5 Devam)

Korkulu Bağlanma	Okur yazar değil	48.60	11.34
	İlköğretim	47.79	11.24
	Ortaöğretim	51.59	10.11
	Üniversite ve üzeri	52.60	10.52
	Toplam	50.06	10.92
Saplantılı Bağlanma	Okur yazar değil	56.49	12.85
	İlköğretim	54.30	11.26
	Ortaöğretim	56.05	11.28
	Üniversite ve üzeri	59.11	10.36
	Toplam	56.19	11.53

N= 398 (Okur yazar değil: 82, İlköğretim: 115, Ortaöğretim: 129, Üniversite ve üzeri: 72)

Tablo 5’de, annesi ortaöğretimden mezun olan ergenlerin güvenli bağlanma stili puan ortalamalarının en yüksek (23.31), annesi üniversite ve üzeri eğitime sahip olan ergenlerin güvenli bağlanma stili puan ortalamalarının en düşük (21.40) olduğu görülmektedir. Kayıtsız bağlanma stili puanlarına bakıldığında, annesi üniversite ve üzeri eğitime sahip olan ergenlerin puanlarının en yüksek (68.26)ve annesi okuryazar olmayan ergenlerin puanlarının da en düşük (66.35) olduğu görülmektedir. Korkulu bağlanma stili puanlarının annesi üniversite ve üzeri eğitime sahip olan ergenlerde en yüksek (52.60) , annesi ilköğretimden mezun olan ergenlerde en düşük (47.79) olduğu görülmektedir. Annesi üniversite ve üzeri eğitime sahip olan ergenlerin saplantılı bağlanma stili puan ortalamalarının en yüksek (59.11) ve annesi ilköğretimden mezun olan ergenlerin saplantılı bağlanma stili puan ortalamalarının en düşük (54.30) olduğu görülmektedir.

Normal dağılım varsayımını karşılayan (bkz. Tablo 2) alt ölçeklere uygulanan tek yönlü varyans analizi ile elde edilen sonuçlar Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6

Ergenlerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Kayıtsız Bağlanma Stili Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Kayıtsız	Gruplar arası	191.029	3	63.676			
Bağlanma	Gruplar içi	11009.645	394	27.943	2.279	.079	-
	Toplam	11200.673	397				

Kayıtsız bağlanma alt ölçeğinden alınan puanlar incelendiğinde, puanların annelerin eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p > .05$). Normal dağılım göstermeyen (bkz. Tablo 2) alt ölçeklerden alınan puanların, annelerin eğitim düzeyine göre değişip değişmediğini incelemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis Testi sonuçları, Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7

Ergenlerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Güvenli, Korkulu ve Saplantılı Bağlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Eğitim Durumu	Sıra Ortalaması	Sd	X^2	P	Anlamlı Fark
Güvenli Bağlanma	Okur yazar değil (A)	174.68	3	8.626	.035*	A-D
	İlköğretim (B)	192.18				
	Ortaöğretim (C)	207.21				
	Üniversite ve üzeri (D)	225.65				
Korkulu Bağlanma	Okur yazar değil (A)	215.12	3	3.547	.315	-
	İlköğretim (B)	193.12				
	Ortaöğretim (C)	204.28				
	Üniversite ve üzeri (D)	183.33				
Saplantılı Bağlanma	Okur yazar değil (A)	218.59	3	11.263	.010*	D- A. B. C
	İlköğretim (B)	203.60				
	Ortaöğretim (C)	205.68				
	Üniversite ve üzeri (D)	160.15				

* $p < .05$

Tablo 7’de görüldüğü gibi, güvenli bağlanan ($p=.035<.05$) ve saplantılı bağlanan ($p=.010<.05$) ergenlerin annelerin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır. Bu farklılığın kimlerin lehine olduğunu görmek için yapılan Dunnet's C testi sonucunda, anneleri okur-yazar olmayan ergenlerin güvenli bağlanma stili puanlarının, anneleri üniversite ve üzeri eğitime sahip ergenlerin güvenli bağlanma stili puanlarından anlamlı bir şekilde düşük olduğu görülmektedir. Yine Tablo 7’ye bakıldığında, annesi üniversite ve üzeri kurumlardan mezun olan ergenlerin saplantılı bağlanma stili puanlarının; annesi

okur-yazar olmayan, ilköğretim ve ortaöğretim mezunu olan ergenlerden anlamlı bir şekilde daha düşük olduğu görülmektedir.

4.4. Ergenlerin Annelerinin Çalışma Durumlarına Göre Bağlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan ergenlerin bağlanma stilleri puanlarının annelerinin çalışma durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını öğrenmek için Bağımsız Gruplar T-Testi ve Mann-Whitney U testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 8 ve Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 8

Ergenlerin Annelerinin Çalışma Durumlarına Göre Kayıtsız Bağlanma Stili Puanlarına İlişkin Bağımsız Gruplar T-Testi Sonuçları

	MESLEK	N	$\bar{X}$	Ss	sd	t	P
Kayıtsız	Ev Hanımı	302	23.15	5.40			
Bağlanma	Çalışan	96	21.96	4.95	396	1.925	.055

Tablo 8’de görüldüğü gibi, annesi ev hanımı olan ergenlerin kayıtsız bağlanma stili puan ortalaması 23.15 ve annesi çalışan ergenlerin kayıtsız bağlanma stili puan ortalaması 21.96’dır. Bu puanlar arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p = .055 > .05$). Normal dağılım şartını sağlamayan (bkz. Tablo 2) alt ölçeklerden alınan puanların, ergenlerin annelerinin çalışma durumuna göre değişip değişmediğini incelemek amacıyla yapılan Mann-Whitney U Testi sonuçları Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9

Ergenlerin Annelerinin Çalışma Durumlarına Göre Güvenli, Korkulu ve Saplantılı Bağlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	MESLEK	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Güvenli	Ev Hanımı	302	193.16	58334.50		
Bağlanma	Çalışan	96	219.44	21066.50	12581.500	.051
Korkulu	Ev Hanımı	302	201.55	60867.00		
Bağlanma	Çalışan	96	193.06	18534.00	13878.000	.527
Saplantılı	Ev Hanımı	302	208.05	62832.00		
Bağlanma	Çalışan	96	172.59	16569.00	11913.000	.008*

* $p < .05$

Annesi ev hanımı olan ergenlerin güvenli bağlanma sıra ortalaması 193.16, korkulu bağlanma sıra ortalaması 201.55 ve saplantılı bağlanma sıra ortalaması ise 208.05'tir. Annesi çalışan ergenlerin güvenli bağlanma sıra ortalaması 219.44, korkulu bağlanma sıra ortalaması 193.06 ve saplantılı bağlanma sıra ortalaması ise 172.59'dur. Bunlar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını anlamak için yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda ise, annesi çalışan ve annesi ev hanımı olan ergenlerin saplantılı bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p = .008 < .05$). Annesi ev hanımı olan ergenlerin saplantılı bağlanma düzeylerinin, annesi çalışan ergenlerin saplantılı bağlanma düzeylerinden anlamlı bir şekilde yüksek olduğunu söylemek mümkündür.

4.5. Ergenlerin Bağlanma Stilleri Puanları İle Annelerinin Doğum Yaptığı Yaş Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan ergenlerin bağlanma stili puanları ve annelerinin doğum yaptığı yaş arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak için Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon Katsayısı hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10

Ergenlerin Bağlanma Stilleri Puanları İle Annelerinin Doğum Yaptığı Yaş Arasındaki İlişkiye Yönelik Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon Katsayıları

	Güvenli Bağlanma	Korkulu Bağlanma	Saplantılı Bağlanma	Kayıtsız Bağlanma
Annelerin Doğum Yaptığı Yaş	.063	-.032	-.023	-.034

Tablo 10 incelendiğinde, araştırmaya katılan ergenlerin güvenme bağlanma stili puanları ile annelerinin doğum yaptığı yaş arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ($r_s = .063$, $p > .05$), ergenlerin korkulu bağlanma stili puanları ile annelerinin doğum yaptığı yaş arasında da anlamlı bir ilişki olmadığı ($r_s = -.032$, $p > .05$). Ergenlerin saplantılı bağlanma stili puanları ile annelerinin doğum yaptığı yaş arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ($r_s = -.023$, $p > .05$) ve yine ergenlerin kayıtsız bağlanma stili puanları ile annelerinin doğum yaptığı yaş arasında düşük anlamlı bir ilişki olmadığı ($r_s = -.034$, $p > .05$) görülmektedir.

4.6. Ergenlerin Kardeş Sırasına Göre Bağlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan ergenlerin, kardeş sırasına göre bağlanma stili puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak için Tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Ergenlerin, kardeş sırasına göre bağlanma stilleri puanları ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11

Ergenlerin Kardeş Sırasına Göre Bağlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

	Kardeş Sırası	$\bar{X}$	Ss
Kayıtsız Bağlanma	En küçük	22.64	5.42
	Ortanca	22.44	4.88
	En büyük	23.62	5.09
	Tek çocuk	22.74	6.87
	Toplam	22.86	5.31
Güvenli Bağlanma	En küçük	19.17	4.70
	Ortanca	19.16	5.21
	En büyük	19.03	5.52
	Tek çocuk	20.44	4.74
	Toplam	19.23	5.10
Korkulu Bağlanma	En küçük	14.31	3.97
	Ortanca	15.56	7.49
	En büyük	14.85	3.64
	Tek çocuk	14.85	3.70
	Toplam	14.89	5.22
Saplantılı Bağlanma	En küçük	16.41	5.04
	Ortanca	17.31	4.07
	En büyük	16.42	5.14
	Tek çocuk	15.94	5.59
	Toplam	16.65	4.85

N=398 (En küçük: 131, Ortanca:121, En büyük: 112, Tek çocuk: 34)

Tablo 11'e göre, kayıtsız bağlanma stilinde en yüksek puanı en büyük çocuklar (23.62) alırken en düşük puanı da ortanca (22.44) çocuklar almıştır. Güvenli bağlanma stilinde ise en yüksek puanı tek çocuklar alırken (20.44) en düşük puanı en büyük çocuklar (19.03) almıştır. Korkulu bağlanma stiline en yüksek puanı ortanca çocuklar (15.56), en düşük puanı da en küçük çocuklar (14.31) almıştır. Saplantılı bağlanma stilinde ise en yüksek puanı ortanca çocukların (17.31) ve en düşük puanı da tek çocuklar (15.94) almıştır.

Uygulanan Tek yönlü varyans analizi ile elde edilen sonuçlar Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12

Ergenlerin Kardeş Sırasına Göre Kayıtsız Bağlanma Stili Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Kayıtsız	Gruplar arası	93.883	3	31.294		
Bağlanma	Gruplar içi	11106.790	394	28.190	1.110	.345
	Toplam	11200.673	397			

Tablo 12 incelendiğinde araştırmaya katılan ergenlerin kardeş sırasına göre kayıtsız bağlanma puanları anlamlı farklılık göstermemektedir ($p=.34 > .05$) . Normal dağılım göstermeyen (bkz. Tablo 2) alt ölçeklerden alınan puanların, kardeş sıralarına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis Testi sonuçları Tablo 13’de gösterilmiştir.

Tablo 13

Ergenlerin Kardeş Sırasına Göre Güvenli, Korkulu ve Saplantılı Bağlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Kardeş Sırası	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P
Güvenli Bağlanma	En küçük	199.71	3	2.107	.550
	Ortanca	194.88			
	En büyük	196.19			
	Tek çocuk	226.03			
Korkulu Bağlanma	En küçük	184.53	3	3.999	.262
	Ortanca	212.91			
	En büyük	202.82			
	Tek çocuk	198.54			
Saplantılı Bağlanma	En küçük	192.14	3	3.005	.391
	Ortanca	214.15			
	En büyük	195.99			
	Tek çocuk	187.26			

Tablo 13'e göre, araştırmaya katılan ergenlerin kardeş sırasına göre bağlanma stilleri puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bu durumda, ergenlerin kaçınıcı çocuk oldukları ile bağlanma stilleri puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı söylenebilir.

4.7. Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Kimlik Statüleri Puanlarına İlişkin Bulgular

Kız ve erkek ergenlerin kimlik statüleri puanlarının anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla bağımsız gruplar t-testi ve Mann-Whitney U testi analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 14 ve Tablo 15'de gösterilmiştir.

Tablo 14

Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Başarılı, Askıya Alınmış ve Dağınık Kimlik Statüleri Puanlarına İlişkin T-Testi Sonuçları

	CİNSİYET	N	$\bar{X}$	Ss	sd	t	p
Başarılı	Kız	212	67.83	10.33			
Kimlik	Erkek	186	67.07	10.60	396	.775	.439
Askıya	Kız	212	48.59	10.75			
Alınmış	Erkek	186	51.73	10.89	396	-2.890	.004*
Kimlik							
Dağınık	Kız	212	54.98	11.56			
Kimlik	Erkek	186	57.56	11.38	396	-2.232	.026*

Tablo 14'de görüldüğü gibi, kızların başarılı kimlik puanları ile erkeklerin başarılı kimlik puanları arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($p=.439 >.05$) . Askıya alınmış kimlik puanlarına bakıldığında ise erkeklerin puanlarının kızların puanlarından anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmektedir ($p=.004<.005$). Yine erkeklerin dağınık kimlik puanları kızların dağınık kimlik puanlarından anlamlı bir şekilde yüksektir ($p=.026<.05$).

Normal dağılım göstermeyen (bkz. Tablo 2) ipotekli kimlik puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini bulmak amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 15'de gösterilmiştir.

Tablo 15

Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre İpotekli Kimlik Statüsü Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

		N	Sıra	Sıra	U	p
CİNSİYET			Ortalaması	Toplamı		
İpotekli	Kız	212	175.31	37166.00	14588.000	.000*
Kimlik	Erkek	186	227.07	42235.00		

* $p < .05$

Benzer ilişki ipotekli kimlik puanları için de geçerlidir. Aynı şekilde yine erkeklerin ipotekli kimlik puanları kızların ipotekli kimlik puanlarından anlamlı şekilde yüksektir ($p = .000 < .001$).

4.8. Ergenlerin Kimlik Statüleri Puanları İle Yaşları Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan ergenlerin kimlik statüleri puanları ve yaşları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak için Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon Katsayısı hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 16’da gösterilmiştir.

Tablo 16

Ergenlerin Kimlik Statüleri Puanları İle Yaşları Arasındaki İlişkiye Yönelik Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon Katsayıları

	Başarılı Kimlik	Askıya Alınmış Kimlik	Dağınık Kimlik	İpotekli Kimlik
Yaş	-.146**	-.175**	.052	.085

** $p < .01$

Tablo 16’da görüldüğü gibi, ergenlerin yaşları ile dağınık kimlik statüsü puanları arasında anlamlı bir ilişki ($r_s = .052$, $p > .05$) yoktur. Benzer şekilde ergenlerin yaşları ile ipotekli kimlik statüsü puanları arasında düşük düzeyde, pozitif yönde ve anlamlı olmayan bir ilişki ($r_s = .085$, $p > .05$) vardır. Ancak ergenlerin yaşları ile başarılı kimlik statüsü puanları arasında anlamlı bir ilişki yoktur ($r_s = -.146$, $p < .01$) ve ergenlerin yaşları ile başarısız kimlik statüsü puanları arasında anlamlı bir ilişki ($r_s = -.175$, $p < .01$) yoktur.

4.9. Ergenlerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Kimlik Statüleri Puanlarına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan ergenlerin, annelerinin eğitim düzeyine göre kimlik statüleri puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak için tek yönlü varyans analizi ve Kruskal Wallis Testi yapılmıştır. Ergenlerin, annelerinin eğitim düzeyine göre kimlik statüleri puanları ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17

Ergenlerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Kimlik Statüleri Puanları İle İlgili Betimsel İstatistikler

KİMLİK STATÜSÜ	Annenin Eğitim Durumu	Ort	Ss
Başarılı Kimlik	Okur yazar değil	23.12	5.42
	İlköğretim	23.10	5.46
	Ortaöğretim	23.31	5.07
	Üniversite ve üzeri	21.40	5.23
	Toplam	22.86	5.31
Askıya Alınmış Kimlik	Okur yazar değil	66.35	11.92
	İlköğretim	67.87	9.92
	Ortaöğretim	67.32	10.68
	Üniversite ve üzeri	68.26	9.08
	Toplam	67.45	10.45
İpotekli Kimlik	Okur yazar değil	48.60	11.34
	İlköğretim	47.79	11.24
	Ortaöğretim	51.59	10.11
	Üniversite ve üzeri	52.60	10.52
	Toplam	50.06	10.92
Dağınık Kimlik	Okur yazar değil	56.49	12.85
	İlköğretim	54.30	11.26
	Ortaöğretim	56.05	11.28
	Üniversite ve üzeri	59.11	10.36
	Toplam	56.19	11.53

N= 398 (Okur yazar değil: 82, İlköğretim: 115, Ortaöğretim: 129, Üniversite ve üzeri: 72)

Tablo 17’de başarılı kimlik statüsüne bakıldığında, annesi ortaöğretimden mezun olan ergenlerin ortalamaları en yüksekken (23.31), annesi üniversite ve üzeri kurumlardan mezun olan ergenlerin başarılı kimlik ortalamalarının en düşük olduğu (21.40) görülmektedir. Başarısız kimlik statüsünde, annesi üniversite ve üzeri kurumlardan mezun olan ergenlerin ortalamaları en yüksekken (68.26), annesi okur-yazar olmayan ergenlerin ortalamalarının en düşük olduğu (66.35) görülmektedir. Yine Tablo 17’de ipotekli kimlik statüsünde, annesi üniversite ve üzeri eğitime sahip olan ergenlerin ortalamalarının en yüksek (52.60) ve annesi ilköğretimden mezun olan ergenlerin de ortalamalarının en düşük (47.79) olduğu görülmektedir. Ayrıca dağıntık kimlik ortalamalarına bakıldığında ise, annesi üniversite ve üzeri kurumlardan mezun olan ergenlerin ortalamalarının en yüksek (59.11) ve annesi ilköğretimden mezun olan ergenlerin de ortalamalarının en düşük (54.30) olduğu görülmektedir. Ortalamalar arasında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18

Ergenlerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Başarılı, Askıya Alınmış ve Dağıntık Kimlik Statüleri Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Başarılı Kimlik	Gruplar arası	168.752	3	56.251	.513	.673	-
	Gruplar içi	43187.742	394	109.614			
	Toplam	43356.495	397				
Askıya Alınmış Kimlik	Gruplar arası	1532.416	3	510.805	4.395	.005*	B-D
	Gruplar içi	45791.255	394	116.221			
	Toplam	47323.671	397				
Dağıntık Kimlik	Gruplar arası	1033.199	3	344.400	2.621	.050	-
	Gruplar içi	51763.668	394	131.380			
	Toplam	52796.867	397				

Tablo 18’de görüldüğü gibi, ergenlerin başarılı kimlik ve dağıntık kimlik statüsü puanları annelerinin eğitim düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

Ancak yapılan varyans analizi sonucunda, ergenlerin başarısız kimlik statüsü puanlarının annelerinin eğitim düzeyine göre farklılaştığı görülmektedir ($p<.01$). Bu farklılığın kimlerin lehine olduğunu görmek için yapılan Scheffe testi sonucunda, annesi ilköğretimden mezun olan ergenlerin başarısız kimlik ortalamalarının, anneleri üniversite ve üzeri eğitime sahip ergenlerin başarısız kimlik ortalamalarından anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmektedir.

Normal dağılım göstermeyen (bkz. Tablo 2) ipotekli kimlik puanlarının ergenlerin annelerinin eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis Testi sonuçları Tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 19

Ergenlerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre İpotekli Kimlik Statüsü Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Eğitim Durumu	Sıra Ortalaması	Sd	X^2	P	Anlam lı Fark
İpotekli Kimlik	Okur yazar değil	202.96	3	1.471	.689	-
	İlköğretim	188.84				
	Ortaöğretim	205.86				
	Üniversite ve üzeri	201.19				

Tablo 19’da görüldüğü gibi, ergenlerin başarılı ipotekli kimlik statüsü puanları annelerinin eğitim düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($p=.689 > .05$).

4.10. Ergenlerin Annelerinin Çalışma Durumlarına Göre Kimlik Statüleri Puanlarına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan ergenlerin, annelerinin mesleğine göre kimlik statüleri puanlarının anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Bağımsız Gruplar T-Testi ve Mann-Whitney U testi analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 20 ve Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 20

Ergenlerin Annelerinin Çalışma Durumlarına Göre Başarılı, Askıya Alınmış ve Dağınık Kimlik Statüleri Puanlarına İlişkin Bağımsız Gruplar T-Testi Sonuçları

	MESLEK	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	T	p
Başarılı	Ev Hanımı	302	67.80	10.87			
Kimlik	Çalışan	96	66.33	8.96	396	1.202	.230
Askıya	Ev Hanımı	302	49.25	11.29			
Alınmış	Çalışan	96	52.60	9.25	396	-2.928	.004*
Kimlik							
Dağınık	Ev Hanımı	302	55.47	11.51			
Kimlik	Çalışan	96	58.46	11.35	396	-2.225	.027*

Tablo 20’de görüldüğü gibi, annesi ev hanımı olan ergenlerin başarılı kimlik statüsü puanları ile annesi çalışan ergenlerin başarılı kimlik statüsü puanları arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Ancak askıya alınmış kimlik statüsü puanlarına bakıldığında, annesi çalışan ergenlerin başarısız kimlik statüsü puanlarının, annesi ev hanımı olan ergenlerin başarısız kimlik statüsü puanlarından anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmektedir ($p=.004<.01$). Benzer ilişki dağınık kimlik statüsü için de geçerlidir. Tablo 20’de, annesi çalışan ergenlerin dağınık kimlik statüsü puanlarının, annesi ev hanımı olan ergenlerin dağınık kimlik statüsü puanlarından anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmektedir ($p=.027<.05$).

Normal dağılım göstermeyen (bkz Tablo 2) ipotekli kimlik puanlarının ergenlerin annelerinin çalışma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan Mann- Whitney U Testi sonuçları Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21

Ergenlerin Annelerinin Çalışma Durumlarına Göre İpotekli Kimlik Statüleri Puanlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	MESLEK	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
İpotekli	Ev Hanımı	302	199.38	60212.50		
Kimlik	Çalışan	96	199.88	19188.50	14459.500	.970

Aynı şekilde annesi ev hanımı olan ergenlerin ipotekli kimlik statüsü puanları ile annesi çalışan ergenlerin ipotekli kimlik statüsü puanları arasında da anlamlı bir farklılık yoktur ($p=.97 > .05$).

4.11. Ergenlerin Kimlik Statüleri Puanları İle Annelerinin Doğum Yaptığı Yaş Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan ergenlerin kimlik statüleri puanları ile annelerinin doğum yaptığı yaş arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak için Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon Katsayısına bakılmış ve sonuçlar Tablo 22’de gösterilmiştir.

Tablo 22

Ergenlerin Kimlik Statüleri Puanları İle Annelerinin Doğum Yaptığı Yaş Arasındaki İlişkiye Yönelik Spearman Brown Sıra Farkları Katsayısına Korelasyon Katsayıları

	Başarılı Kimlik	Askıya Alınmış Kimlik	Dağınık Kimlik	İpotekli Kimlik
Annenin Doğum Yaptığı Yaş	.056	.003	-.005	-.005

Tablo 22 incelendiğinde, araştırmaya katılan ergenlerin başarılı kimlik statüsü puanları ile annelerinin doğum yaptığı yaş arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ($r_s=.056$, $p>.05$), ergenlerin başarısız kimlik statüsü puanları ile annelerinin doğum yaptığı yaş arasında da anlamlı bir ilişki olmadığı ($r_s=.003$, $p>.05$), ergenlerin dağınık kimlik statüsü puanları ile annelerinin doğum yaptığı yaş arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ($r_s=-.005$, $p>.05$) ve ergenlerin ipotekli kimlik statüsü puanları ile annelerinin doğum yaptığı yaş arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ($r_s=-.005$, $p>.05$) görülmektedir.

4.12. Ergenlerin Kardeş Sırasına Göre Kimlik Statüleri Puanlarına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan ergenlerin, kardeş sırasına göre kimlik statüleri puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak için tek yönlü varyans analizi

yapılmıştır. Ergenlerin, kardeş sırasına göre kimlik statüleri puanları ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 23’de verilmiştir.

Tablo 23

Ergenlerin Kardeş Sırasına Göre Bağlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

	Kardeş Sırası	$\bar{X}$	Ss
Başarılı Kimlik	En küçük	68.29	9.24
	Ortanca	65.83	10.70
	En büyük	67.87	10.88
	Tek çocuk	68.59	12.20
	Toplam	67.45	10.45
Askıya Alınmış Kimlik	En küçük	50.08	10.49
	Ortanca	50.14	10.70
	En büyük	49.52	12.10
	Tek çocuk	51.47	9.44
	Toplam	50.06	10.92
İpotekli Kimlik	En küçük	45.86	15.92
	Ortanca	46.12	16.20
	En büyük	44.78	16.03
	Tek çocuk	43.56	14.65
	Toplam	45.44	15.90
Dağınık Kimlik	En küçük	55.59	10.91
	Ortanca	55.79	11.82
	En büyük	56.14	11.52
	Tek çocuk	60.06	12.62
	Toplam	56.19	11.53

N=398 (En küçük: 131, Ortanca:121, En büyük: 112, Tek çocuk: 34)

Tablo 23’e göre, başarılı kimlik statüsünde en yüksek puan ortalaması tek çocuk olan ergenlerin (68.59), en düşük puan ortalaması ise ortanca olan ergenlerindir (65.83). Askıya alınmış kimlik statüsünde ise tek çocuklar en yüksek puanı alırken (51.47) en büyük çocuklar da en düşük puanı almışlardır (50.08). İpotekli kimlik statüsünde ise en

yüksek puanı alanlar ortanca ergenler (46.12) ve en düşük puanı alanlar da tek çocuk olan ergenlerdir (43.56). dağınık kimlik statüsünde en yüksek puanı tek çocuk olan ergenler (60.06) almış, en düşük puanı ise en küçük olan ergenler (55.59) almışlardır. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını anlamak amacıyla uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 24’de gösterilmiştir.

Tablo 24

Ergenlerin Kardeş Sırasına Göre Başarılı, Askıya Alınmış ve Dağınık Kimlik Statüleri Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Başarılı	Gruplar arası	475.677	3	158.559			
Kimlik	Gruplar içi	42880.818	394	108.835	1.457	.226	-
	Toplam	43356.495	397				
Askıya	Gruplar arası	101.388	3	33.796			
Alınmış	Gruplar içi	47222.283	394	119.854	.282	.838	-
Kimlik	Toplam	47323.671	397				
Dağınık	Gruplar arası	575.695	3	191.898			
Kimlik	Gruplar içi	52221.172	394	132.541	1.448	.228	-
	Toplam	52796.867	397				

Tablo 24’e göre, araştırmaya katılan ergenlerin kardeş sırasına göre başarılı kimlik, başarısız kimlik ve dağınık kimlik puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Normal dağılım göstermeyen (bkz Tablo 2) iptekli kimlik puanlarının kardeş sıralarına göre değişip değişmediğini incelemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis Testi sonuçları Tablo 25’de gösterilmiştir.

Tablo 25

Ergenlerin Kardeş Sırasına Göre İpotekli Kimlik Statüsü Puanlarına İlişkin Kruskall Wallis Testi Sonuçları

	Kardeş Sırası	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P	Anamlı Fark
İpotekli Kimlik	En küçük	202.43	3	.836	.841	-
	Ortanca	203.95				
	En büyük	195.08				
	Tek çocuk	186.96				

Tablo 25 incelendiğinde, araştırmaya katılan ergenlerin kardeş sırasına göre kimlik statüleri puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir. Bu durumda, ergenlerin kaçınıcı çocuk oldukları ile kimlik statüleri puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı söylenebilir.

4.13. Ergenlerin Bağlanma Stilleri Puanları İle Kimlik Statüleri Puanları Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan ergenlerin bağlanma stilleri puanları ile kimlik statüleri puanları normal dağılım göstermediği için arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon Katsayısına bakılmış ve sonuçlar Tablo 28’de gösterilmiştir.

Tablo 28

Ergenlerin Bağlanma Stilleri Puanları İle Kimlik Statüleri Puanları Arasındaki İlişkiye Yönelik Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon Katsayıları

	Güvenli Bağlanma	Korkulu Bağlanma	Saplantılı Bağlanma	Kayıtsız Bağlanma	Başarılı Kimlik	Askıya Alınmış Kimlik	İpotekli Kimlik	Dağınık Kimlik
Güvenli Bağlanma	1.00							
Korkulu Bağlanma	.059	1.00						
Saplantılı Bağlanma	-.153**	.246**	1.00					
Kayıtsız Bağlanma	-.056	.148**	.444**	1.00				
Başarılı Kimlik	.062	.053	.029	.031	1.00			
Askıya Alınmış Kimlik	-.049	-.008	.079	.121*	-.217**	1.00		
İpotekli Kimlik	.025	.023	.083	-.021	-.245**	.449**	1.00	
Dağınık Kimlik	.007	.090	.123*	.047	.052	.412**	.361**	1.00

*p<.05 **p<.01

Tablo 28'e göre, başarısız kimlik statüsü ile kayıtsız bağlanma stilleri arasında düşük düzeyde, pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki vardır ($r_s=.121$, $p<.05$). Tablo 28'de aynı zamanda, dağınık kimlik statüsü ile saplantılı bağlanma statüsü arasında ise düşük düzeyde, pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r_s=.123$, $p<.05$).

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde, sırası ile araştırmanın alt amaçları doğrultusunda elde edilen bulgular incelenmiş ve tartışılmıştır.

5.1. Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Bağlanma Stilleri Puanları ve Kimlik Statüleri Puanlarına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması

Yapılan analizler sonucunda kızların ve erkeklerin kayıtsız bağlanma, güvenli bağlanma ve saplantılı bağlanma stili puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Kızların korkulu bağlanma stili puanlarına bakıldığında ise erkeklerin korkulu bağlanma stili puanlarından anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmektedir. Kimlik statülerinde de yalnızca başarılı kimlik statüsü puanlarının cinsiyete göre farklılaşmadığı görülmektedir. Askıya alınmış kimlik, dağınık kimlik ve ipotekli kimlik statülerinden alınan puanların erkeklerin lehine anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Konuyla ilgili çalışmalara bakıldığında Bekiroğlu'nun (1996) üniversite öğrencilerinde bağlanma tarzları ile aile ortamı, kaygı ve depresyon arasındaki ilişkiyi araştırması sonucu cinsiyete bağlı herhangi bir farklılık bulunmamıştır. Gezer (2001) ergenlerin bağlanma stilleri ile aile yapıları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 408 kişi ile yapılan araştırmanın sonuçlarında bağlanma stillerinin cinsiyete göre farklılaşmadığını bulmuştur. Sümer ve Güngör (1999b) çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri üzerindeki etkisini araştırdıkları çalışmalarında kayıtsız bağlanma stilleri açısından erkeklerin lehine sonuçlar bulurken, Onur (2006) lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ile atılganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında aksi yönde, kızlar lehine bir bulgu edinmiştir.

Bazı araştırma bulgularının erkeklerin güvenli bağlanma stili puanlarının kızların güvenli bağlanma stili puanlarından yüksek olduğu yönünde olduğu görülmektedir. Örneğin; Saymaz'ın (2003) üniversite öğrencilerinin kişilerarası ilişkiler ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışması, Damarlı'nın (2006) 572 ergenle yaptığı bağlanma stilleri, toplumsal cinsiyet rolleri ve benlik kavramı arasındaki

ilişkileri incelediği çalışması, Keskin'in (2007) ergenlerin ruhsal durumları ve ebeveyn tutumları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışması, Keler'in (2008) liseli ergenlerin Transaksiyonel Analiz ego durumları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi 380 ergenle araştırdığı çalışması, Şahin'in (2009) yetiştirme yurdunda yaşayan ergenler ile ailesi yanında yaşayan ergenlerin bağlanma stilleri ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi 242 ergenle incelediği çalışması ve Onur'un (2006) çalışmaları sonucunda güvenli bağlanma stili puanlarının erkeklerin lehine olduğunu bulmuşlardır. Aynı çalışmalarda Keskin (2007) ve Keler (2008) saplantılı bağlanma stilleri açısından erkeklerin lehine bir sonuç bulurken Onur (2006) aksi yönde, kızların lehine bir sonuç bulmuştur.

Korkulu bağlanma stilleri açısından yapılan çalışmalara bakıldığında Onur'un (2006) çalışmasında, Morsünbül (2005) ergenlikte kimlik statülerinin bağlanma stilleri, cinsiyet ve eğitim düzeyi açısından incelediği çalışmasında ve Çetinkaya ve Akbaba (2011) üniversite öğrencilerinin kendini açma davranışı ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında kızların lehine bir sonuç bulmuşlardır. Bu araştırmada da benzer bir sonuç görülmesi, korkulu bağlanma stiline yakın ilişkiler, özerklik ve incitilmezlik duyguları ile açıklanabilir (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Bowlby'e (1973) göre bağlanma ve keşfetme birbiriyle bağlantılıdır. Keşfetme davranışı bebeklik döneminde bakım veren kişinin çocuk için güvenli üs haline gelmesiyle, bağlanma sisteminin gelişmesiyle ortaya çıkar (Hazan ve Shaver, 1994). Bağlanma kuramının temel noktalarından biri olan keşfetme davranışı ile bağlanma stili ve cinsiyetin ilişkili olup olmadığı araştırılmıştır. Arslan'ın (2008) bağlanma stilleri açısından ergenlerde Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri ve ego kimlik süreçlerini araştırdığı çalışması sonucunda ergenlerin bağlanma stillerine göre keşfetme puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Cinsiyet değişkenine göre ise keşfetme puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı değildir.

Kimlik statüleriyle ilgili literatür incelendiğinde ise bulgularla benzerlik gösteren çalışmaların yanı sıra tamamen farklı sonuçların elde edildiği çalışmalar da görülmektedir. Kimlik değişkeni ile cinsiyet arasında ilişkinin bulunmadığı çalışmalar içerisinde, Süslü (2002) çalışan ve öğrenci ergenlerle kimlik duygusu kazanımı üzerine yaptığı çalışmasında cinsiyetler arasında kimlik duygusu açısından anlamlı bir farklılık olmadığını belirlemiştir. Köker (1997), kimlik duygusu kazanımına yönelik yaptığı doktora çalışmasında ergenler, genç yetişkinler ve yetişkinler örnekleminde cinsiyet açısından anlamlı bir fark bulmamıştır. Gavas (1998) da ergenlerin aile alanına ilişkin

kimlik gelişimini incelemiş ve cinsiyet açısından bir farklılığa rastlamamıştır. Oflazoğlu (2000) 13-18 yaş arası ergenlerle yaptığı çalışmada yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin kimlik statülerini incelemiş ve cinsiyet açısından katılımcıların kimlik statülerine göre dağılımı anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Buna karşın kimlik ile cinsiyet arasında farklılaşmanın olduğu yönünde bulgu elde eden çalışmalar ise şunlardır; Şahin (2009), kararsız kimlik statüsünde kızların puan ortalamalarının erkeklerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğunu bulmuştur. Eryüksel (1987) ergenlerin kimlik statülerini kesitsel bir çalışma ile incelemiş ve kızların daha çok ipotekli kimlik statüsünde bulundukları sonucunu elde etmiştir. Cramer (2000) ise tersine üniversite öğrencilerinin kimlik statüleri ve cinsiyet arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada erkeklerin ipotekli kimlik statüleri ve dağınık kimlik statüleri puanlarının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Aynı çalışmada kızların da askıya alınmış kimlik statüleri puanlarının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Bergh ve Erling (2005) de benzer bulgular elde etmiştir. İsveçli ergenlerin kimlik statülerini araştırmış ve erkeklerin ipotekli kimlik statüleri ve dağınık kimlik statüleri puanları kızlardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu bulmuştur. Kızların da erkeklere göre daha fazla askıya alınmış kimlik statüsünde yer aldığı belirtilmiştir. Yetiştirme yurdunda ve ailesi yanında kalan ergenlerin kimlik statülerini karşılaştıran Gündoğdu ve Zeren (2004), kızların erkeklere göre daha fazla dağınık kimlik yaşadıklarını belirtmiştir.

Bu çalışmada elde edilen bulgular ve literatürdeki diğer çalışmalar incelendiğinde kimlik statüleri ile cinsiyet arasındaki ilişkinin tutarsız sonuçlar verdiği görülmektedir. Bulguların değerlendirilmesi aşamasında gelişim kuramları incelendiğinde ergenlik dönemine erkeklerin kızlardan daha geç girdiği bilgisine ulaşabiliriz (İnanç ve ark., 2005). Bu bilgidен hareketle erkeklerin kimlik arayışı sürecinin de kızlara oranla daha ileri bir yaşa itileceği söylenebilir. Erkeklerin kimlik konusunda daha erteleyici, daha uzun sürede ve daha fazla deneyim yaşayarak karar verdikleri, bu nedenle kimlik kazanımı konusunda "kimlik bunalımı" yaşayabilecekleri de söylenebilir.

Özellikle askıya alınmış kimlik statüsü puanlarının erkeklerde daha yüksek çıkması Erikson'un (1968), psikososyal moratoryum (kararı erteleme ya da karar üzerine düşünme) davranışlarının ergenin içinde bulunduğu toplumun "erkeğin ayrıcalıklı özgürlüğü" hoşgörüsü ile ortaya çıktığı görüşüyle açıklanabilir.

Erkek egemen bir toplumda yaşamının getirdiği zorluklar ve yüklenen toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle kızlar toplum içinde, aile içinde ve sosyal çevrede ihtiyaçlarını erkeklere oranla daha net ve açık bir şekilde dile getirememektedirler. Yapılan bazı çalışmalarda toplumun bireye yüklediği cinsiyet özelliklerinin; erkekler için atılgan, korkusuz, akılcı, güvenli, bağımsız, soğukkanlı, ihtiraslı, güçlü, katı, saldırgan, aktif vb.; kadınlar için ise sevecen, duygusal, hassas, ılımlı, bağımlı, şefkatli, boyun eğen, mütevazı, narin, bakım veren, pasif vb. olduğu bu görüşü destekler niteliktedir (Coşgun, 2002). Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının kadın ve erkeğin toplumsal yaşamına ilişkin yansımaları; aile yaşamında, mesleki yaşamda, evlilik yaşamında, sosyal yaşamda, eğitim yaşamı ve meslek seçiminde belirgin farklılıklar göstermektedir (Dökmen, 2006). Korkulu bağlanma stiline sahip ergenlerin özellikle karşı cinsle iletişim ve yakın ilişki konusunda toplumsal baskıyı daha fazla yaşaması, seçenekleri değerlendirme sürecinde erkeklere oranla daha az özgür olması ve incitilme kaygısıyla diğer kişilerden uzak durma eğilimi gösterebilmesi korkulu bağlanma stili puanlarının kızların lehine çıkmasını açıklayabilmektedir.

5.2. Ergenlerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Bağlanma Stilleri Puanları ve Kimlik Statüleri Puanları İle İlgili Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması

Elde edilen sonuçlara bakıldığında güvenli bağlanan ve saplantılı bağlanan ergenlerin annelerin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür. Anneleri üniversite ve üzeri eğitime sahip ergenlerin güvenli bağlanma stili puanlarının, anneleri okur-yazar olmayan ergenlerin güvenli bağlanma stili puanlarından anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmüştür. Annesi üniversite ve üzeri kurumlardan mezun olan ergenlerin saplantılı bağlanma stili puanlarının ise; annesi okur-yazar olmayan, ilköğretim ve ortaöğretim mezunu olan ergenlerden anlamlı bir şekilde daha düşük olduğu görülmüştür. Kimlik statüleri açısından ise yalnızca askıya alınmış kimlik statüsü puan ortalamalarında anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır. Annesi ilköğretimden mezun olan ergenlerin askıya alınmış kimlik ortalamalarının, anneleri üniversite ve üzeri eğitime sahip ergenlerin askıya alınmış kimlik ortalamalarından anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmektedir.

Onur (2006) benzer değişkenlerle yaptığı çalışmasında korkulu bağlanma stili puanının anneleri lise ve üniversite eğitimine sahip olan gruptan anneleri okuryazar olmayan gruba göre anlamlı bir şekilde yüksek olduğunu bulmuştur. Keler (2008) ise

araştırma sonucunda elde edilen bulgulara benzer olarak, annelerin eğitim seviyesi arttıkça güvenli bağlanma ilişkisinin arttığını belirlemiştir. Ayrıca annesi okur-yazar olan liseli ergenlerin korkulu bağlanma alt boyutu puanlarının annesi ortaokul mezunu olan liseli ergenlerinkinden daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Keskin (2007) ise yaptığı çalışma sonucunda annelerin eğitim düzeylerine göre bağlanma stilleri arasında bir fark olmadığını belirtmiştir.

İlgili literatür gözden geçirildiğinde ergenlerin kimlik statüleri ile annelerinin eğitim düzeyi arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu araştırmanın sonuçlarına göre annelerin eğitim düzeyi arttıkça bebek bakımında ve çocuk yetiştirme süreçlerinde daha bilinçli ve duyarlı oldukları, bebeklerin ihtiyaçlarını bilerek gerektiği düzeyde sevgi ve ilgi gösterdikleri söylenebilir. Güvenli bağlanma biçimi, anne duyarlılığıyla anlamlı olarak ilişkilidir (Akt. Bretherton,1992). Kabulün yüksek olduğu annelik davranışının sergilendiği ortam içinde yetişen çocuklar, annelerinin gelecek olan tehlike durumlarında, onları koruyacağına ve ihtiyaçları olduğunda uygun olacaklarına dair bir güven duygusu geliştirmektedirler (Bowlby, 1982).

Yapılan bazı araştırmalar anne baba tutumunda annenin eğitim düzeyinin etkili olduğunu göstermektedir. Erdoğan ve Uçukoğlu (2011) 116 ilköğretim okulu öğrencisi ile anne baba tutum algıları ile atılganlık ve olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Anne baba tutum algısı değişkeni varyans analizi ile incelenmiş ve sonucunda annesi ilköğretim eğitimi almış olan öğrenciler, annelerinin eğitim düzeyi lise ve üniversite olan öğrencilerden annelerini daha fazla reddedici bulurken, duygusal sıcaklık alt boyutunda, anne baba eğitim düzeyi üniversite olanlar anne baba eğitim düzeyi ilköğretim olanlardan daha yüksek oranda anne ve babalarını duygusal açıdan sıcak algılamakta oldukları ve aşırı korumacılık alt boyutunda da anne eğitimi düzeyi ilköğretim olan öğrencilerin annelerini aşırı korumacı algıladıkları belirlenmiştir. Bozaslan ve Kaya (2011) da Harran Üniversitesi öğrencilerinin anne baba tutumlarının problem çözme, sosyal kaygı ve akademik başarı açısından inceledikleri çalışmada eğitim düzeyleri yüksek olan anne ve babaların demokratik tutumlara sahip olduğunu tespit etmişlerdir. Bu bağlamda bireyin ebeveyninin eğitim durumu yükseldikçe demokratik bir tutum sergileyerek ergenin ihtiyaç duyduğu, ebeveynin özgürlük sağlayıp sorumluluk vererek kendilerine yol göstereceğinin (İnanç ve ark., 2005) ve böylece ergenin kimlik edinme sürecini daha sağlıklı geçirmesine yardımcı olacağı söylenebilir.

5.3. Ergenlerin Annelerinin Çalışma Durumlarına Göre Bağlanma Stilleri Puanları ve Kimlik Statüleri Puanlarına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması

Yapılan analizler sonucunda annesi çalışan ve annesi ev hanımı olan ergenlerin bağlanma stilleri ve kimlik statüleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Annesi ev hanımı olan ergenlerin saplantılı bağlanma düzeylerinin, annesi çalışan ergenlerin saplantılı bağlanma düzeylerinden anlamlı bir şekilde yüksek olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra annesi çalışan ergenlerin askıya alınmış kimlik statüsü ve dağınık kimlik statüsü puanlarının, annesi ev hanımı olan ergenlerin askıya alınmış kimlik statüsü ve dağınık kimlik statüsü puanlarından anlamlı bir şekilde yüksek olduğu da görülmektedir.

Literatür incelendiğinde Keler'in (2008) yaptığı çalışmada ergenlerin bağlanma stilleri alt boyutlarının annenin çalışıp çalışmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Keskin (2007) ise araştırmasında korkulu bağlanma stili alt boyutunda annenin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık olduğunu tespit etmiştir. Elde edilen bulgularına göre çalışmayan annelerin çocuklarında korkulu bağlanma olasılığının arttığı belirlenmiştir.

Keser (2006), annelerin çalışma durumları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelediğinde korkulu bağlanma stili ile annelerin çalışıp çalışmadığı arasında anlamlı bir ilişki görmüştür. Çalışmayan annelerin korkulu bağlanma ortalaması çalışan annelerden daha yüksektir. Sümer ve Knight'ın (2001) yaptığı çalışmada da korkulu bağlanma geliştirmiş bireylerin ebeveynlerinin çalışmadığı, güvenli bağlanma geliştirmiş bireylerin ise ebeveynlerinin bir mesleği olduğu belirtilmiştir.

Literatürdeki geçmiş çalışmalar incelendiğinde genel olarak annenin çalışma durumunun çocuğun korkulu bağlanma stili üzerinde anlamlı düzeyde bir farklılık yarattığı görülmektedir. Bu çalışmada ise diğer sonuçların aksine korkulu bağlanma stili puanları üzerinde annenin çalışma durumunun bir etkisi olmadığı bulunmuştur. Annesi çalışan ve annesi ev hanımı olan ergenlerin saplantılı bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmasının dışında sıra ortalamaları farkına bakıldığında kayıtsız bağlanma stili puanlarının ev hanımları lehine ($p = .055$) ve korkulu bağlanma stili puanlarının çalışan anneler lehine ($p = .051$) anlamlılık düzeyine oldukça yakın olduğu görülmektedir. İhtiyaç duyulduğunda ulaşılabilir olmanın güven duygusunun gelişimine katkıda bulunduğu (Mikulincer, Shaver ve Pereg, 2003) göz önünde bulundurulursa

çalışan annelerin her an çocuğun yanında bulunamaması bu bulguyu açıklayabilir. Bu noktada çocuğun bakımını üstlenen bireyin kişisel özellikleri, eğitimi, çocuğa yaklaşımı ve tutumu etkili olabilir.

Çalışan annelerin evde olduğu zamanlarda çocukla kaliteli zaman geçirerek daha yoğun bir ilgi göstermesi de başka bir etken olabilir. Ev hanımı olan annelerin bütün gün evde çocukla birlikte oldukları için, çocuğun fiziksel ve duygusal bakımıyla oldukça fazla zaman ve enerji harcamaları, anne çocuk arasındaki ilişkinin yıpranmasına, dolayısıyla güvenli bağlanmadan uzaklaşılmasına neden olabilir.

Bu bulguların tek başına çalışma durumundan ziyade annenin çalışma ortamındaki değişimlerden, anne yokluğunda çocuğa bakan kişinin özelliklerinden ve yaşam standartları gibi farklı değişkenlerden de etkilendiği düşünülmektedir. Sanayileşmenin artmasının, kentsel dönüşümlerin yaşanmasının kişileri göç etmeye sevk etmesi, eski dönemlere oranla çalışma şartlarının iyileştirilmesi gibi sebepler kadınların çalışma yaşamında daha geniş bir yer edinmesini sağlamaktadır. Eğitim düzeyi yüksek olan annelerin gerek zaman gerekse çalışma koşullarının daha iyi olacağı düşünülürse araştırmada elde edilen *anneleri üniversite ve üzeri eğitime sahip ergenlerin güvenli bağlanma stili puanlarının, anneleri okur-yazar olmayan ergenlerin güvenli bağlanma stili puanlarından anlamlı bir şekilde yüksek olduğu* bulgusu ile bu bulgunun örtüştüğü söylenebilir.

Kimlik duygusunun oluşması ergenin çevresiyle etkileşime girmesini gerektirmektedir (Muuss,1988). Sosyal çevreyi tanımak, zaman içerisinde karşılaşılan sorunlara karşı olumlu bir tutumla yaklaşmak ve problem çözme becerileri geliştirmek, kimlik oluşumunun önemli bir parçasıdır. Bu bağlamda çalışan annelerin değişken olarak ele alındığı bir çalışmada sınıf öğretmenleri adaylarının çevre ve çevre sorunlarına karşı tutumları incelenmiştir. Annesi çalışanların, annesi ev hanımı olanlara göre daha olumlu bir tutuma sahip olduğu bulunmuştur (Erol ve Gezer, 2006).

Eğitim düzeyi yüksek olan anne babaların demokratik tutuma sahip olmasına (Bozaslan ve Kaya, 2011) benzer olarak Özyürek ve Şahin (2005) de 5 - 6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarını incelemiş ve çalışan annelerin ev hanımı olanlardan daha fazla demokratik tutum, daha az katı/sert disiplin ve aşırı koruyuculuk tutumuna sahip olduklarını bulmuştur. Bu bilgi ışığında araştırmanın bulgusunun beklenen yönde olmadığı söylenebilir. Örneklemimizdeki çalışan annelerin çalışma koşulları, çalışma nedenleri, yorgunluk ve stres faktörlerinin yoğunlaşması ile

çocukla ihtiyaç duyduğu kadar ilgilenemedikleri ve kimlik oluşturma sürecinde rol model, yönlendirici, anne rollerinde yeterli olamadıkları düşünülebilir.

5.4. Ergenlerin Bağlanma Stilleri Puanları ve Kimlik Statüleri Puanları İle Annelerinin Doğum Yaptığı Yaş Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması

Bulgulara bakıldığında araştırmaya katılan ergenlerin bağlanma stilleri puanları ve kimlik statüleri puanları ile annelerinin doğum yaptığı yaş arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir.

Literatür incelendiğinde çocuğun bağlanma stili ya da kimlik statüleri ile annenin doğum yaptığı yaş arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Annenin bağlanma stili ile çocuğuyla oluşturacağı bağlanma stili etkileyebileceği göz önünde bulundurulursa, en yakın çalışmanın Keser'e ait olduğu görülmektedir. Keser (2006) de yaptığı araştırmada annelerin bağlanma stilleri ile doğum yaptığı yaş arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Annelerin çocuk sahibi olma yaşı ile sıkı denetim/kontrol içeren çocuk yetiştirme stili benimsemesi arasında da negatif ilişki bulmuştur. Aynı zamanda annenin doğum yaşı ile kabul/ilgi boyutu arasında da anlamlı bir ilişki olmadığını belirtmiştir. Bu bilgi ile elde edilen bulgunun paralel olduğu söylenebilir. Anne hangi yaşta çocuğu dünyaya getirirse getirsin onun bakımı ve temel ihtiyaçları ile aynı oranda ilgileneceği düşünülmektedir.

Lopez Turley (2003) davranış problemi olan çocuklarla yaptığı çalışmada, çocukların bu durumlarının annelerinin annelik yaşının genç olmasından kaynaklanmadığını belirtmiştir. Bu nedenlerle çalışmamızda ergenlerin bağlanma stilleri puanları ile annelerinin doğum yaptığı yaş arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucunun ortaya çıktığı söylenebilir. Dolayısıyla anne, çocuğun kimlik arayışını etkileyecek bir rol oynamayacaktır.

Günümüzde gerek medya gerekse sosyal çevre tarafından anneliğe yönelik bilgilendirme çalışmalarının yaygın oluşu, annelik yaşının bebek bakımı üzerindeki etkisini azaltmaktadır. Bu nedenle annenin genç ya da orta yaş döneminde çocuk sahibi olmasının çocuğun bağlanma davranışının gelişimini etkileyecek bir etken olmaktan çıkacağı düşünülmektedir. Annenin hangi yaşta, hangi eğitim düzeyinde olursa olsun çocuğuna olan sevgisinin değişmeyeceği de düşünülmektedir. Kucağa alma, öpme,

sarılma, ağladığında yanına gitme gibi davranışlarda bir farklılık olmaması çocuğun bağlanma stili üzerinde annenin yaşının etkili olmamasını açıklayabilir.

5.5. Ergenlerin Kardeş Sırasına Göre Bağlanma Stilleri Puanları ve Kimlik Statüleri Puanlarına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması

Yapılan analizlerin sonuçlarına göre araştırmaya katılan ergenlerin kardeş sırasına göre bağlanma stilleri puanları ve kimlik statüleri puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Psikoloji literatüründe kardeş sırasına çok yakın bir kavram olan doğum sırasını Adler (1958), kardeşlerin cinsiyeti ve ailenin genişliği gibi faktörlerle birlikte bireyin kişisel gelişimini etkileyen önemli bir faktör olarak değerlendirirken, Freud (1938) doğum sırasının, bireyin ileriki hayatında çok önemli etkileri olduğunu ifade etmiştir. Adler, aynı ailedeki çocukların, aynı çevre içine doğmadıklarını, ikinci doğan çocuğun ilk çocuktan farklı bir psikolojik ortama geldiğini belirtmektedir. Bu durum, gerçek doğum sırasının yanı sıra psikolojik doğum sırasının (psychological birth order) önemini ortaya koymaktadır (Stewart, 2004). Psikolojik doğum sırası, bireyin aile içinde kendisini algılayışı ve buna göre kendisini konumlandırmasıdır. Çoğunlukla bireyin benlik algısıyla da yakından ilişkili olan ailedeki psikolojik pozisyon, bireylerin yaşam biçiminin oluşmasında önemli bir aile dinamiğidir (Gfroerer, Gfroerer, Curlette, White ve Kern, 2003).

Literatür incelendiğinde de çalışmaların kardeş sırasından ziyade doğum sırası üzerinde yoğunlaştığını görüyoruz. Birebir aynı olmasa da yakın fikirler veren doğum sırası değişkeni şu çalışmalarda öne çıkmıştır: Görür (2001), lise öğrencileriyle yaptığı çalışmada doğum sırası değişkenine göre öğrencilerin iletişim becerilerini değerlendirmede ilk çocukta farklılaşma olduğunu tespit etmiştir. Özyürek ve Tezel Şahin'in (2005) çalışmasında ise annelerin PARI (Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği) genel puanı ile çocuğun doğum sırası arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür. Çocukların doğum sıraları değiştikçe anne babaların da bilgi ve tecrübelerinin değişmesi, buna paralel olarak sabırlarının da azalması çocuk yetiştirmedeki tutum farklılığını açıklayabilmektedir. Yine anne baba tutumları ile ilgili bir çalışmada Haktanır ve Baran (1998) doğum sırası ve kardeş sayısının otoriter ve ilgisiz anne baba tutumlarında farklılık yarattığını saptamıştır. Özyürek ve Şahin (2005) çalışmalarında anne ve baba tutumlarının çocuğun doğum sırası ve kardeş sayısından

etkilendiği bulmuşlardır. Özellikle 3 ve daha fazla çocuğa sahip anne babaların katı/sert disiplin tutumlarında artış görülmüştür. Araştırmanın bulguları bu sonuçlarla tutarlılık göstermemektedir. Örneklem farklılığından kaynaklanabilecek bu farklılık annelerin çocuk yetiştirme süreçlerinde ve tutumlarında doğum yaptıkları yaş ve sahip oldukları çocuk sayısının etkili olmadığını göstermektedir.

Bu araştırmanın bulgularına göre kardeş sırasına göre bağlanma stili puanlarının değişmemesi örneklemin ağırlıklı olarak Diyarbakır ilinden toplanması ile açıklanabilir. Diyarbakır ilinde aileler çoğunlukla kalabalık nüfusa sahiptirler. Çok çocuklu ailelerle yaşanan çocuk yetiştirme ve onları geleceğe hazırlama yönünde yaşanan sıkıntıların kanıksanmış olduğu, kişilerin bu duruma uyum sağlayabildikleri hatta kalabalık aile yaşantısını bir sorun olarak görmedikleri gözlemlenmiştir. Bu nedenle kardeşler arasında ilk sıralarda, orta sıralarda ya da son sıralarda yer almanın anne ile olan etkileşimi değiştirmediği, bu nedenle de bağlanma stilleri açısından bir farklılık yaratmadığı söylenebilir. Ayrıca annelerin çoğunlukla ev hanımı oluşu, kalabalık da olsa çocuklarla ilgilenmesi adına daha fazla zamana sahip olmasını, genç yaşta anne olmalarının da daha sabırlı olmalarını sağladığı söylenebilir.

5.6. Ergenlerin Kimlik Statüleri Puanları İle Yaşları Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması

Analiz sonucunda ergenlerin yaşları ile başarılı kimlik statüsü ve askıya alınmış kimlik statüsü puanları arasında da düşük düzeyde ve negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu bulgu Marcia'nın (1966) kimlik statülerinin gelişimsel bir süreklilik içinde olduğuna ve yaş ilerledikçe başarılı kimliğe doğru bir gelişim göstereceği görüşüne ters düşmektedir.

Araştırmanın bağlanma stillerine yönelik bulgularıyla benzer sonuçlara ulaşan bir çalışma Şahin (2009) tarafından yapılmış ve ergenlerin bağlanma stillerinin yaşa göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Sonuçlarla paralel olmayan Keskin (2007), çalışmasında korkulu ve kayıtsız bağlanma stilleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir fark olduğunu, yine Onur (2006) korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanma stilleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir fark olduğunu bulmuşlardır.

Daha önce de bahsedildiği gibi keşfetme davranışı bağlanma kuramında oldukça önemlidir. Arı (2008), yaptığı çalışmasında ergenlerin yaşa göre keşfetme puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Keler (2008) çalışmasının

sonucunda güvenli bağlanma ve saplantılı bağlanma alt boyutunda erkek öğrenciler lehine daha yüksek puanlar elde etmiştir. Saymaz (2003) da yaptığı çalışmada benzer sonuçlar elde etmiş, ergenlerin güvenli bağlanma stilleri açısından erkekler lehine fark bulmuştur. Bu araştırmanın sonucu ile literatürdeki çoğu araştırma sonuçlarının benzerlik göstermemesi örneklem farklılığı ile açıklanabilir. Araştırmanın örnekleminde ergenlerin yaş düzeylerinin birbirine çok yakın olması nedeniyle bir farklılık tespit edilmediği düşünülmektedir.

Kimlik statüleri açısından Marcia'nın görüşünü destekleyen çalışmaların genel olarak yurt dışında yapılan çalışmalar olduğu görülmektedir. Örneğin; Schiedel ve Marcia 18-24 yaş dağılımında kız ve erkek gruplarla yaptıkları çalışmada başarılı ve kararsız kimlik statülerinin yaş ilerledikçe arttığını belirtmişlerdir (Marcia,1967). Kroger yaptığı boylamsal çalışmada üniversite öğrencilerini ilk yıl ve iki aradan sonra üzere incelemiş, Marcia'nın da ifade ettiği gibi yaş ilerledikçe başarılı kimlik statüsünün arttığını bulmuştur (Kroger,1988). Wires, Barocass ve Hollenbeck (1994) 14-18 yaş dağılımındaki erkek ergenlerle yaptıkları çalışmada başarılı kimlik statüsü puanının yaşla birlikte arttığını belirtmişlerdir.

Türkiye'de yapılan çalışmalar incelendiğinde, kimlik statüleri ve yaş arasındaki ilişkinin yoğunlukla anlamlı olduğu görülmektedir (Eryüksel,1987; Balkaya ve Ceyhan, 2007; Süslü,2002; Oflazoğlu,2000) . Gavas (1998) ise 14-19 yaş arasındaki ergenlerle yaptığı çalışmada kimlik gelişiminin karar boyutunda yaşa göre anlamlı bir farklılık olmadığını bulmuştur.

Demir (2009) , öğrencilerin yaşlarıyla ipotekli kimlik boyutu arasında negatif yönde, anlamlı bir ilişki bulmuştur. Öğrencilerin yaşları arttıkça ipotekli kimlik boyutundan aldıkları puan azalmaktadır. Köker (1997), genç yetişkinlik döneminde kimlik duygusu puanlarının arttığını, ergenlik döneminde de kimlik kazanımının devam ettiğini bulmuştur.

Araştırmanın bağlanma stilleri ve kimlik statülerine yönelik bulgularının literatürdeki çalışmalarla benzeşmiyor oluşu, özellikle başarılı kimlik statüsü ile yaş arasında negatif bir ilişkinin bulunması, örneklem grubundaki yaş aralıklarının dar olması ile açıklanabilir. 15-18 yaşlarındaki lise yılları, kimliğin billurlaşmadığı yıllar olarak nitelendirilmektedir (Adams ve Jones, 1983). Bu örneklem grubunda da belirlenen farklılıkların düşük düzeyde olması, kimlik adına bir netliğin olmadığını göstermektedir. Erikson (1968, 1984) yaşın artmasıyla beraber kimlik duygusunda bir artış olacağını ve kalıcı hale geleceğini belirtmiştir. Yapılan diğer çalışmaların da

genelde büyük yaş grubu ergenlerle ya da üniversite öğrencileri ile yapılması bulgulardaki farklılığı açıklayabilir.

5.7. Ergenlerin Bağlanma Stilleri Puanları İle Kimlik Statüleri Puanları Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması

Araştırmanın sonuçlarına göre askıya alınmış kimlik statüsü ile kayıtsız bağlanma stilleri arasında düşük düzeyde, pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki vardır. Aynı zamanda dağınık kimlik statüsü ile saplantılı bağlanma statüsü arasında ise düşük düzeyde, pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Sümer ve Cozzarelli (1994) ego kimlik statüleri ile bağlanma stilleri ve benlik kavramı arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. 177 üniversite öğrencisiyle yapılan bu çalışmanın sonucunda ego kimlik statüleri ile bağlanma stilleri arasında ilişki bulunmuştur. Korkulu bağlanma stilindeki bireylerde dağınık kimlik statüsü diğer bağlanma gruplarından yüksek çıkmıştır. Saplantılı bağlanma stilindeki bireylerde askıya alınmış kimlik statüsü, güvenli bağlanma stilindeki bireylerden yüksek çıkmıştır. Kaçınan bağlanma stilindeki bireylerde, saplantılı ve korkulu bireylerden daha düşük düzeyde ipotekli kimlik statüsü bulunmuştur.

Samuolis, Layburn, Schiaffino (2001) 100 üniversite öğrencisiyle ebeveyne bağlanma ile kimlik gelişimi arasındaki ilişkiyi çalışmış ve kızların kimlik gelişiminin özellikle anneye bağlanma ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Erkeklerde ise kimlik gelişiminin anne ya da babaya bağlanma ile ilişkili olmadığı bulunmuştur. Şahin (2009), yetiştirme yurdunda ve ailesi yanında yaşayan ergenlerin bağlanma stilleri ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma sonucunda güvenli bağlanma stili ile kararsız kimlik statüsü arasında negatif yönlü, saplantılı bağlanma stili ile kararsız kimlik statüsü arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, güvenli bağlanma stili puan ortalamaları arttıkça kararsız kimlik statüsü puanlarının azaldığı, saplantılı bağlanma stili puan ortalamalarının arttıkça ya da azaldıkça kararsız kimlik statüsü puan ortalamalarının da arttığı ya da azaldığı belirtilmiştir.

İlhan ve Özdemir (2012) beliren yetişkinlerde yaş, cinsiyet ve bağlanma stillerinin kimlik statüleri üzerindeki yordayıcı rolünü araştırmışlardır. Başarılı kimlik statüsü bağlanma stillerinden sadece güvenli bağlanma ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Kimlik arayışı, güvenli bağlanma hariç diğer bağlanma stilleriyle olumlu yönde ilişkili olduğu sonucu da çıkmıştır. Kimlik arayışı en yüksek

kaçınmacı bağlanmayla, en düşük korkulu bağlanmayla ilişkilidir. Kimlik karmaşasının, kaçınmacı bağlanma ile olumlu yönde ilişkisi olduğunu da belirtmişlerdir.

Zimmermann ve Becker-Stroll (2002), iki yılı kapsayan boylamsal bir çalışmada güvenli bağlanma, başarılı kimlik statüsü ile, kaçınan bağlanma da kimlik karmaşası ile olumlu yönde ilişkili olduklarını belirtmişlerdir. Matos, Barbosa, Almeida, Costa (1999) 361 kişinin bağlanma ve kimlik arasındaki ilişkilerini incelemişlerdir. Sonuçlarda yalnızca ipotekli kimlik statüsünün bağlanma boyutları ile tahmin edilebildiği görülmüştür. Ayrıca dağınık kimlik statüsündeki bireylerde saplantılı bağlanma stiline baskın olduğu ve bu bireylerin düşük düzeyde ayrılık kaygısı yaşadıkları bulunmuştur.

Morsünbül (2005) 401 lise ve üniversitede okuyan öğrenci ile yaptığı çalışma sonucunda kimlik statülerini bağlanma stilleri, cinsiyet ve eğitim düzeyi açısından incelemiştir. Yaptığı analizler sonucunda askıya alınmış kimlik statüsünün bağlanma stillerine göre farklılaştığını bulmuştur. Askıya alınmış kimlik statüsünde saplantılı bağlanma stili, güvenli, korkulu ve kayıtsız bağlanma stillerinden daha fazla görülmektedir. Güvenli bağlanma stili ile kayıtsız bağlanma stili arasında da kayıtsız bağlanma lehine anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Elde ettiği bir başka bulgu da kimlik statülerinin ve bağlanma stillerinin cinsiyete göre ve aynı zamanda lisede ve üniversitede öğrenci olmaya göre de farklılaştığıdır.

Arslan (2008), bağlanma stilleri açısından ergenlerde Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri ve ego kimlik süreçlerini incelemiştir. Bulgularına bakıldığında bağlanma stilleri ve cinsiyet değişkenlerinin ortak etkisinin, ergenlerin ego kimlik süreci kararlılık ve keşfetme boyutlarının ortalamaları üzerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı görülmektedir.

Kennedy (1999) 225 öğrenci üzerinde gerçekleştirdiği çalışmasında saplantılı bağlanma stilinde olanların kimlik karmaşası ve kararsız kimlik puanlarının güvenli bağlanmalara göre daha yüksek olduğunu bulmuştur. Korkulu bağlanan bireylerin de kimlik karmaşası puanlarının güvenli bağlanmalara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Güvenli bağlananların daha yüksek başarılı kimlik puanlarına sahip olduğu gözlenmiştir. Ancak bağımlı kimlik statüsünün hiçbir bağlanma stili ile ilişkisine rastlanmamıştır.

Literatür incelendiğinde bağlanma stilleri ve kimlik statüleri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenlerle de araştırıldığı görülmektedir. Ancak yapılan çalışmaların bulguları birbirinden farklı sonuçlar vermektedir. Bu çalışma da yalnızca Matos ve arkadaşlarının (1999) bulgularıyla dağınık kimlik statüsü boyutunda paralellik göstermektedir.

Araştırmalarda farklı sonuçların elde edilmesi çevresel koşulların, yaşam standartlarının, uyarıcı çeşitliliğinin değişmesi ile açıklanabilir.

Bartholomew ve Horowitz'in (1991) dörtlü bağlanma modeline göre kayıtsız bağlanma stiline sahip ergenler başkalarının kararlarını şüphe ile karşılayıp (yüksek kaçınma gösterip), kendilerine güvenmektedirler. Duygularını, kendine güvenlerini ve bağımsızlıklarını korumak için gerek sosyal gerekse romantik ilişkilerinde kaçınmaya yönelirler (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Bu nedenle kimliğin kaynağı olabilecek başkaları ile yaklaşma, iletişim kurma ve sonucunda kendisi hakkında bilgi edinme ve yüzleştirmelerden mahrum kalacaktır. Varan'ın (1990) belirttiği gibi askıya alınmış kimlik statüsündeki bireylerin bağlanmalar yapmak için aktif bir çaba içerisinde olmakla beraber, bunu henüz tam anlamıyla gerçekleştiremedikleri, zaman zaman görülen bağlanmaların da ya belirsiz ya da gelip geçici olduğu, elde ettiğimiz bu bulguyu desteklemektedir. Bu bilgilere dayanarak kayıtsız bağlanma stilinde olan ergenlerin keşfetme ve karar verme davranışlarında pasif olmalarının, kimlik sürecini de olumsuz etkilediği, kimliğe yönelik yaptığı araştırmalar sonucunda karar verememesini açıklamaktadır.

Kimlik ve bağlanma teorileri yaşam boyu süreçler olarak bilinmektedirler. Her iki kuramda da sağlıklı gelişimi sağlayan “keşfetme” davranışı için güvenli bağlanma veya temel güvene sahip olmak gerektiği vurgulanmaktadır. Aynı zamanda bu kuramlarda özellikle aile ile olan kişilerarası ilişkilerin güvenliği, araştırmayı ve gelişimi etkilediğini söylerler (Benson, Harris ve Rogers, 1991). Bartholomew ve Horowitz (1991) saplantılı bağlanma stiline sahip yetişkinlerin çocuklukta bağlanma figürlerinin tutarsız ve duyarsız olduğunu belirtmektedir. Bu bağlanma biçimi ailenin önceden kestirilemezliği ve tutarsızlığıyla karakterize edilir. Bakıcı bazen duyarlı bazen duyarsızdır. Kuramsal bölümde de açıklandığı gibi bağlanma figürünün elverişli, ulaşılabilir olduğuna yönelik güven duyan bebek çevreyi araştırmak gibi davranışlara girebilir (Bowlby, 1982). Bakıcının bu “güvenli üs olma” eksikliği ve diğer etmenlerle ilk yıllarda saplantılı bağlanma geliştiren bireyin ergenlik döneminde de kimlik arayışında araştırma ve keşfetme davranışlarında tutarsız olacağı söylenebilir. Marcia'ya göre güvenli bağlanma, seçeneklerin etkin olarak araştırılmasını ve sürekli içsel yatırımları ortaya çıkararak başarılı kimlik statüsünün oluşmasını sağlamaktadır. Ters durumda ise dağınık kimlik statüsü ortaya çıkmaktadır (Marcia, 1989; 1994). Saplantılı bağlanma stiline sahip bireylerin keşfetme ve karar verme davranışlarında tutarsızlıklar yaşayarak kimlik edinme sürecinde ilgisiz ve herhangi bir karara varma

konusunda belirsizlik, karışıklık ve kargaşa içindedir (Marcia, 1966). Çalışmada elde edilen diğer bulgu da bu görüşleri desteklemektedir.

Diğer bağlanma stilleri ve kimlik statüleri arasındaki ilişkinin bulunmamasının örneklem farklılığından kaynaklandığı düşünülmektedir. Farklı zamanda ve örneklemde farklı değişkenlerin de araştırıldığı bir çalışmada anlamlı düzeyde ilişkiler çıkabileceği düşünülmektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma sonucunda elde edilen bulgular genel olarak değerlendirilmiş ve bu değerlendirmeler bağlamında konuyla ilgili gelecekte yapılabilecek araştırmalara ve müdahalelere ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

6.1. Sonuç

Araştırmada ergenlerin bağlanma stilleri çeşitli demografik değişkenlerle incelenmiştir. Cinsiyete göre korkulu bağlanma stili puanlarının farklılaştığı sonucu elde edilmiştir. Kızların korkulu bağlanma stilinden aldıkları puan, erkeklerin korkulu bağlanma stilinden aldıkları puandan anlamlı şekilde yüksektir. Yaş ile bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Elde edilen diğer bir bulgu da güvenli bağlanan ve saplantılı bağlanan ergenlerin annelerin eğitim düzeyleri arasında anlamlı farklılıktır. Anneleri üniversite ve üzeri eğitime sahip ergenlerin güvenli bağlanma stili puanlarının, anneleri okur-yazar olmayan ergenlerin güvenli bağlanma stili puanlarından anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmüştür. Aynı zamanda annesi üniversite ve üzeri kurumlardan mezun olan ergenlerin saplantılı bağlanma stili puanlarının ise; annesi okur-yazar olmayan, ilköğretim ve ortaöğretim mezunu olan ergenlerden anlamlı bir şekilde daha düşük olduğu görülmüştür.

Annenin çalışma durumu ile bağlanma stilleri incelendiğinde annesi çalışan ve annesi ev hanımı olan ergenlerin saplantılı bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Annesi ev hanımı olan ergenlerin saplantılı bağlanma düzeylerinin, annesi çalışan ergenlerin saplantılı bağlanma düzeylerinden anlamlı bir şekilde yüksek olduğunu söylenebilir. Bağlanma stilleri ve annenin doğum yaptığı yaş arasında ise anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir. Araştırmaya katılan ergenlerin kardeş sırasına göre bağlanma stilleri puanlarına bakıldığında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir.

Kimlik statülerinin çeşitli değişkenlerle incelenmesi sonucunda cinsiyet açısından askıya alınmış kimlik, dağınık kimlik ve ipotekli kimlik statülerinden alınan puanların erkeklerin lehine anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Yaş

değişkenine bakıldığında, ergenlerin yaşları ile başarılı kimlik statüsü ve askıya alınmış kimlik statüsü puanları arasında düşük düzeyde ve negatif yönde anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Annenin eğitim düzeyine göre kimlik statüleri incelendiğinde yalnızca askıya alınmış kimlik statüsü puan ortalamalarında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Annesi ilköğretimden mezun olan ergenlerin askıya alınmış kimlik ortalamalarının, anneleri üniversite ve üzeri eğitime sahip ergenlerin askıya alınmış kimlik ortalamalarından anlamlı bir şekilde yüksek olduğu belirlenmiştir. Annenin çalışma durumunun da ergenlerin kimlik statüsü puanlarını etkilediği bulunmuştur. Bu bulguda annesi çalışan ergenlerin askıya alınmış kimlik statüsü ve dağınık kimlik statüsü puanlarının, annesi ev hanımı olan ergenlerin askıya alınmış kimlik statüsü ve dağınık kimlik statüsü puanlarından anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmektedir. Ergenlerin kimlik statüsü puanları ile annelerin doğum yaptığı yaş incelendiğinde, aralarında anlamlı bir ilişki olmadığı yönündedir. Ergenlerin kardeş sırasına göre kimlik statüleri puanları arasında da anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Araştırmanın ana amacını oluşturan ergenlerin bağlanma stilleri ile kimlik statüleri arasındaki ilişki incelendiğinde, anlamlı düzeyde ilişkiler belirlenmiştir. Askıya alınmış kimlik statüsü ile kayıtsız bağlanma stilleri arasında düşük düzeyde, pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki vardır. Aynı zamanda dağınık kimlik statüsü ile saplantılı bağlanma statüsü arasında ise düşük düzeyde, pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

6.2. Öneriler

Aşağıda araştırmada elde edilen bulgular ve araştırmanın sınırlılıkları göz önünde bulundurularak ileride yapılabilecek araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

6.2.1. İleride Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler

- 1.Örnekleimde ergenlerin yaş düzeylerinin birbirlerine yakın olduğu görülmektedir. Diğer çalışmalarda daha geniş yaş aralıkları ile çalışılmasının farklı sonuçlar vereceği düşünülmektedir.
2. Bağlanma stilleri ve kimlik statülerinin alt boyutları bakımından da incelenmesi yararlı olacaktır.

3. Bağlanma stilleri anneye yoğunlaşan bir kavram olduğundan baba değişken olarak ele alınmamıştır. Diğer çalışmalarda babanın etkisinin de incelenmesi farklı sonuçlar sağlayabilir.
4. Özellikle kimlik gelişiminde çevresel etkenlerin önemli rol oynadığı belirtilmektedir. Diğer araştırmalarda daha çeşitli değişkenlerin etkisinin araştırılması kimlik statüleri ve kimlik gelişimi kuramlarını zenginleştirecektir.
5. Bu çalışmada ergenlerin kardeş sırası değişkeni gerçek doğum sırası olarak incelenmiştir. Bağlanma stillerinin ve kimlik statülerinin psikolojik doğum sırasından etkilenebileceği düşünülmektedir. İleride yapılacak araştırmalarda psikolojik doğum sırasının değişken olarak ele alınması yararlı olabilir.

6.2.2. Yapılabilecek alışmalara Yönelik neriler

1. Ergenlerle yapılan çalışmalarda bağlanma stillerinin belirlenmesi kişilerarası ilişkilerde ve romantik ilişkilerde nasıl bir tutum içerisinde olacağını ngrebilir. Bu bağlamda bireyin yaşayabileceği problemler tahmin edilerek önleyici çalışmalar yapılabilir.
2. Güvenli bağlanma, ailenin çocuğuyla kurduğu güven dolu ilişkiden kaynaklanmaktadır. Anneler ve anne adaylarına bağlanmanın önemi üzerine bilgilendirme seminerleri yapılarak bebeklerin güvenli bağlanma geliştirmesine yardımcı olunabilir.
3. Ergenleri kimlik oluşturma sürecinde yaşayabilecekleri problemler üzerine bilgilendirerek bunalım evresinde yoğun sıkıntılar yaşamaları önlenebilir. Örneğin akranlarıyla iletişime yönelik
4. Ergenlerin keşfetme davranışını destekleyici bir aile ve sosyal yaşantı edinmesi yönünde çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Abu-Rayya, H. M. (2006). Ethnic identity, ego identity, and psychological well-being among mixed-ethnic Arab-European adolescents in Israel. *British Journal of Developmental Psychology*, 24, 669-679.
- Adams, G.R. & Jones, R.M. (1983). Female Adolescents Identity Development: Age Comparision and Percieved Child Rearing Experience. *Developmental Psychology*, 19(2), 249-256.
- Adams, G.R. (1985). Family Correlates Of Female Adolescents Ego Identity Development. *Journal Of Adolescence*, 8, 69-85
- Ainsworth, M., Bell, S.M. (1970). Attachment, Exploration and Separation: Illustrated by The Behavior of One-Year-Olds In A Strange Situation. *Child Development*, 41,49-67.
- Ainsworth, M.S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the Strange Situation*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Pub.
- Alsop Shields, L. & Mohay, H.(2001). John Bowlby and James Robertson: Theorists, scientists and crusaders for improvements in the care of children in hospital. *Journal of Advanced Nursing*, 35(1), 50-58
- Arı, R. (2006). *Gelişim ve öğrenme* (3. basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Arslan, E. (2008). *Bağlanma Stilleri Açısından Ergenlerde Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri ve Ego Kimlik Süreçleri*. Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Arslan, E. ve Arı, R. (2008). Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlama, Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19,3-60.
- Arslan, C., Hamarta, E., Özyeşil, Z. ve Saygın, Y. (2011). Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlığın Kimlik Statüleri Açısından İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31.
- Aslan, S. ve Güven, M. (2010). Bağlanma ve kişisel uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşmenin aracılığı. *Eğitim ve Bilim*, 35(157), 181-191.
- Ayaz, A. B., Ayaz, M., Fiş, N. P. ve Güler, A. S. (2012). Gençlerdeki somatorform bozukluklarda kaygı düzeyi, annenin bağlanma biçimi ve aile işlevselliği. *Klinik Psikiyatri*, 15,121-128.

- Aydın, B. (2005). *Çocuk ve ergen psikolojisi* (2. Baskı). İstanbul: Atlas Yayın Dağıtım.
- Bacanlı, H. (2009). *Eğitim psikolojisi* (14.baskı). Ankara: Asa Yayınları.
- Balkaya, A. ve Ceyhan, E. (2007). Lise öğrencilerinin kimlik duygusu kazanım düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1),433-446.
- Banaji, M.R. & Prentice, D.A. (1994). The self in social contexts. *Annual Review of Psychology*, 45, 297-332.
- Baral, I. (1994). Majör depresyon tanısı alan hastalarda kardeşler arası doğum sırasının irdelenmesi. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 31(1),20-23.
- Bartholomew, K. & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 226-244.
- Bekiroğlu, B.(1996), *Attachment style, family environment, depression and anxiety*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Belsky, J. (2002). Developmental origins of attachment styles. *Attachment Human Development*, 4, 166-170.
- Benson, M.J., Harris, P.B. & Rogers, C.S. (1992). Identity consequences of attachment to mothers and fathers among late adolescents. *Journal of Research on Adolescence*, 2 (3), 187-204.
- Bergh, S. & Erling, A.(2005). Adolescent identity formation: A Swedish study of identity status using the EOM-EIS-II. *Adolescence*, 40,377-395.
- Bernard, M., Boyle, G. J. & Jackling, B. F. (1990). Sex-role identity and mental ability. *Personality and Individual Differences*,11(3), 213-217.
- Berzonsky, M.D. (1992). Identity style and coping strategies. *Journal of Personality*, 60, 771-788.
- Berzonsky, M.D. & Ferrari J.R. (1996). Identity orientation and decisional strategies. *Personality and Individual Differences*, 20(5), 597-606.
- Berzonsky, M. D. & Kuk, L. S. (2000). Identity status, identity processing style, and the transition to university. *Journal of Adolescent Research*, 15, 81–98.
- Bilgin, N. (2001). *İnsan ilişkileri ve kimlik* (2. Baskı). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bloom, K. C. (1995). The development of attachment behaviors in pregnant adolescents. *Nursing Research*, 44(5),284-289.
- Borus, M.J. (1989). Ethnic differences in adolescents' identity status and associated behavior problems. *Journal of Adolescence*, 12, 361-374.

- Bowlby, J. (1973). *Attachment and lose. Vol. II. Separation: Anxiety and anger*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1982). *Attachment and Loss. Volume I: Attachment (2nd eds)*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1988). *A Secure base: Clinical applications of attachment theory*. London: Routledge.
- Bozkurt, S. (2006). *Temas biçimleriyle bağlanma stilleri ve kişilerarası şemalar arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Bretherton, I. (1992). The Origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental Psychology*, 28, 759-775.
- Bretherton, I. (1997). Bowlby's legacy to developmental psychology. *Child Psychiatry and Human Development*, 28 (1), 33-43
- Bretherton, I. (2000). *The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth*. In Goldbergs, S., Muir, R., Kerr, J. (Eds.), *Attachment Theory Social, Developmental and Clinical Perspectives*, London: The Analytic Pres.
- Büyüköztürk, Ş. (2007), *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Büyükaşahin, A. (2006). *Yakın ilişkilerde bağlanım: Yatırım modelinin bağlanma stilleri ve bazı ilişkisel değişkenler yönünden incelenmesi*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Collins, N. L. & Read, S. J. (1990). Adult attachment, working models and relationship quality in dating couples. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 58. 644-663.
- Coşgun, Z. (2002). *Eğitim ve toplumsal cinsiyet: Okul öncesi dönemde cinsiyete dayalı toplumsal rollerin öğrenilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Çakır, S.G. (2001). *The relationships of identity status with parental attitudes, family type and parental education level in adolescents*. Yüksek lisans tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Çalışır, M. (2009). Yetişkin bağlanma kuramı ve duygulanım düzenleme stratejilerinin depresyonla ilişkisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1(3), 240-254.
- Çamurlu Keser, C. (2006). *Annenin bağlanma düzeyi ve çocuk yetiştirme sürecinin çocuğun bağlanma düzeyine etkisi*. Yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi , Bursa.
- Çelen, H.N. (2007). *Ergenlik ve Genç Yetişkinlik*, İstanbul: Papatya Yayıncılık.

- Çelik, G. (2007). Çocuk ve ergen ruh sağlığı ve hastalıkları kliniğine başvuran ergenlerin özellikleri. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Adana.
- Çetinkaya, B. ve Akbaba, S. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Kendini Açma Davranışı İle Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, 4 .
- Damarlı, Ö. (2006). Ergenlerde toplumsal cinsiyet rolleri, bağlanma stilleri ve benlik kavramı arasındaki ilişkiler. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi , Ankara.
- Davilla, J., Burge, D. & Hammen C. (1997). Why does attachment style change? *Journal Personality and Social Psychoogyl*, 73,826-838.
- Demir, İ. (2009). Gençlerin kimlik statülerinin kültürel karşılaştırması: İstanbul-Nusaybin. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi* . 16 (3).
- Demir, H., Dereboy, İ.F. ve Dereboy, Ç. (2009). Gençlerde Kimlik Bocalaması ve Psikopatoloji *Türk Psikiyati Dergisi* 20(3), 227-235
- Demirkan, S. (2006). Özel sektördeki yöneticilerin ve çalışanların bağlanma stilleri, kontrol odağı, iş doyumu ve beş faktör kişilik özelliklerinin araştırılması. Yüksek lisans tezi,Ankara Üniversitesi , Ankara.
- Deniz, M. E. (2006). Ergenlerde bağlanma stilleri ve çocukluk istismarları ve suçluluk- utanç arasındaki ilişki. *Eurasian Journal of Educational Research*, 5,22.
- Dereboy, İ.F. (1993). *Kimlik bocalaması: Anlamak, tanımak, ele almak*, Malatya: Özmert Ofset.
- Dubois Comtois, K., Cyr, C. & Moss, E. (2011). Attachment behavior and mother-child conversations as predictors of attachment representations in middle childhood: A longitudinal study. *Attachment & Human Development*, 13(4), 335–357.
- Durak Batıgün, A. ve Büyüksahin, A. (2008). Aleksitimi: Psikolojik belirtiler ve bağlanma stilleri. *Klinik Psikiyatri Dergisi*. 11, 105-114.
- Eraslan Çapan, B. (2009). Öğretmen adaylarının kişilerarası ilişkileri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (2) , 127–142.
- Erikson, E.H. (1963). *Childhood and society*, New York: Norton.
- Erikson, E.H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: W.W. Norton & Company, Inc.
- Erikson, E.H. (1980). *Identity and life cycle*. New York: W. W. Norton&Company,Inc.

- Erikson, E.H. (1984). *İnsanın sekiz çağı* (Çev: T.B. Üstün ve V. Şar). Ankara: Birey ve Toplum Yayıncılık.
- Erözkan, A. (2011). Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ve karar stratejileri. *Uluslar arası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (3) , 60-74.
- Erşan, E.E., Doğan, O. ve Doğan, S. (2009). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin sosyodemografik açıdan değerlendirilmesi. *Cumhuriyet Tıp Dergisi*, 31, 231–238.
- Eryılmaz, A. ve Aypay, A. (2011). Ergen öznel iyi oluşu ile kimlik statüsü ilişkisinin incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 167-179.
- Erwin, P. (2000). *Çocuklukta ve ergenlikte arkadaşlık*. (Çev. Osman Akınhay). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Eryüksel, G. (1987). *Ergenlerin kimlik statülerinin incelenmesine ilişkin kesitsel bir çalışma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Feeney, J. A., & Noller, P. (1990). Attachment style as a predictor of adult romantic relationships. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 58, 281-291.
- Gavas, A. (1998). *Kimlik gelişimi sırasında ergenin aile ilişkilerinin saptanması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Geçtan, E. (2008). *Psikanaliz ve sonrası* (13.basım). İstanbul: Metis Yayınları.
- Gezer, Z.Ü. (2001). *The relationship between attachment styles of adolescents and their family environments*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Gfroerer, K. P., Gfroerer, C. A., Curlette, W. L., White, J. & Kern, R. M. (2003). Psychological birth order and the BASIS-A inventory. *Journal of Individual Psychology*, 59(1), 31-41.
- Gönül, E. (2008). *Kimlik statülerinin 22-30 yaşlar arasındaki genç yetişkinlerin yaşadığı kaygı düzeyi ile ilişkisi*. Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi , İstanbul.
- Görür, D. (2001). *Lise öğrencilerinin iletişim becerilerini değerlendirmelerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Graf, S.C., Mullis, R.L.& Mullis, A.K. (2008). Identity formation of United States American and Asian Indian Adolescents. *Adolescence*. 43 (169) 57-69.

- Griffin, D. & Bartholomew, K. (1994). Models of the self and other: Fundamental dimensions underlying measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 430-445.
- Gültekin, F. (2001). Lise öğrencilerinin kendini açma davranışlarının kimlik gelişim düzeyleri açısından incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (1).
- Gündoğdu, M. ve Zeren, Ş.G. (2004). Yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin kimlik statüleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(22),57-63.
- Güngör, D. (2000). *Bağlanma stillerinin ve zihinsel modellerin kusaklara aktarımında anababalık stillerinin rolü*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi , Ankara.
- Haktanır, G. ve Baran, G. (1998). Gençlerin benlik saygısı düzeyleri ile anne baba tutumlarını algılamalarının incelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 5(3),134-141.
- Hamarta, E. (2004). Attachment Theory. *Anadolu University Journal of Faculty of Education*, 14 (1), 53-66.
- Haigler, V.F., Day, H.D. & Marshall, D.D. (1995). Parental attachment and gender-role identity. *Sex Roles Journal*, 33 (3), 203-220.
- Harvey, B. & Byrd, M. (2000). Relationships between adolescents attachment styles and family functioning. *Adolescence*, 35 , 345-357.
- Hazan, C. & Shaver, P. R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 511-524.
- Hazan, C. & Shaver, P.R. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry*, 1, 1-22.
- İlhan, T. ve Özdemir, Y. (2012). Beliren yetişkinlerde yaş, cinsiyet ve bağlanma stillerinin kimlik statüleri üzerindeki yordayıcı rolü. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19 , 227-241.
- İnanç Yazgan, B., Bilgin, M. ve Kılıç Atıcı, M. (2005). *Gelişim Psikolojisi Çocuk ve Ergen Gelişimi* (5. Baskı). Adana: Nobel Kitabevi.
- Jones, S.M. (2005). Attachment style differences and similarities in evaluations of affective communication skills and person-centered comforting messages. *Western Journal of Communication* , 69, 233-249.

- Kacerguis, M. A. ve Adams, G. R. (1980). Erikson stage resolution: The relationship between identity and intimacy, *Journal of Youth and Adolescence*, 9(2), 117-126.
- Kaplan, H.I., Sadock, B.J. & Grebb, J.A. (1994). *Synopsis of psychiatry* (7th edn.). Baltimore: Williams & Wilkins.
- Karateke, B. (2012). Bağlanmanın oluşumu ve psikososyal ve bilişsel gelişim çerçevesinde bağlanma. Tarık Solmuş (Ed.), *Bağlanma, evlilik ve aile psikolojisi*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Kart, N. M. (2002). *Yetişkin bağlanma stillerinin bazı bilişsel süreçlerle bağlantısı: sağlık personeliyle yapılan bir çalışma*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi , Ankara.
- Keler, H. (2008). *Liseli ergenlerin transaksyonel analiz ego durumları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi , Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kennedy, H. (1999). Romantic attachment style and ego identity, attributional style and family of origin in first-year college students. *College Student Journal*, 33,171–180.
- Kesebir, S. , Özdoğan Kavzoğlu, S. ve Üstündağ, M. F. (2011). Bağlanma ve psikopatoloji. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(2):321-342.
- Keskin, S., Savrun, M. B., Koçak, A., Bora, C., Coşkun, A. ve Koç, A. (2000). Psikoseksüel gelişim evrelerinin kazanılmasında aile: Toplumumuz orta sınıf ailelerinden bir örnekleme, *Yeni Symposium Journal*, 38 (4): 149-153.
- Keskin, G. (2007). *Ergenlerin ruhsal durumları ve ebeveyn tutumları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi , Ege Üniversitesi, İzmir.
- Keskin, G., ve Çam, O. (2009). Ergenlik ve bağlanma süreci: Ruh sağlığı açısından literatürün gözden geçirilmesi. *New/Yeni Symposium Journal*, 47(2), 52-59.
- Kobak, R.R. & Sceery, A. (1988). Attachment in late adolescence: Working models, affect regulation and representations of self and others. *Child Development*. 59, 135-146
- Koçak Delen, Ü. (2003). *Erken ergenlerde bağlanma ölçeği geliştirme çalışması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

- Köker, S. (1997). *Kimlik duygularının kazanılması açısından ergenlerin, genç yetişkinlerin ve yetişkinlerin karşılaştırılması*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kroger, J. (1985). Separation-individuation and ego identity status in New Zealand University students. *Journal of Youth and Adolescence*, 14 (2), 133-147.
- Kroger, J. (1988). A longitudinal study of ego identity status interview domains, *Journal of Adolescence*, 11, 361-374.
- Kroger, J. (1989). *Identiyt in adolescence. The balance between self and other*. London: Sage Publications.
- Kulaksızoğlu, A. (2000) *Ergenlik psikolojisi* (3. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Lapsley, D. K., Rice, K. G. & FitzGerald, D. P. (1990). Adolescent attachment, identity, and adjustment to college: implications for the continuity of adaption hypothesis. *Journal of Counseling and Development*, 68, 561-565.
- Lewis, H. L. (2003). Differences in ego identity among college students across age, ethnicity, and gender. *An International Journal of Research*, 3, (2), 159-189.
- Lopez, F.G., Melendez, M.C., Sauer, E.M., Berger E. & Wyssmann J.(1998).Internal working models, self-reported problems and help- seeking attitudes among college students. *Journal of Counseling*, 45, 79-83.
- López Turley, R.N. (2003). Are children of young mothers disadvantaged because of their mother's age or family Background. *Child Development* 74(2), 465–474.
- Main, M., Kaplan, N. & Cassidy, J. (1985). Security in infancy, childhood and adulthood: A move to the level of representation. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 50(1-2), 66-104.
- Main, M., & Cassidy, J. (1988). Categories of response to reunion with the parent at age six: Predictable from infant attachment classification and stable over a one-month period. *Developmental Psychology*, 24, 415–426.
- Marcia, J. (1989). Identity and intervention, *Journal of Adolescence*, 12, 401-410.
- Marcia, J. (1994). The empirical study of ego identity. In Bomsa, H.A., Tobi, L.G., Grotevant, H.D. & Levita, D.J. (Eds.). *Identity and development: On interdisciplinary approach*. Thousand Oaks. CA: Sage Publication.
- Marcia, J.E. (1966). Development and validation of ego identity status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 3, 551-558.
- Marcia, J.E. (1966). Identity in Adolescence. (In) J. Adelson (Ed.). *Handbook of Adolescent Psychology*. John Wiley & Sons Inc. Canada. 159-187

- Matos, M., Barbosa, S., Almeida, De H. M. & Costa, M.E. (1999). Parental attachment in Portuguese late adolescents. *Journal of Adolescence*, 22, 805-818.
- Mikulincer, M. & Orbach, I. (1995). Attachment styles and repressive defensiveness: The accessibility and architecture of affective memories. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 917-925.
- Mikulincer, M., Shaver, P.R. & Pereg, D. (2003). Attachment theory and affect regulation: the dynamics, development, and cognitive consequences of attachment-related strategies. *Motivation and Emotion*, 27 (2), 77-102.
- Morsünbül, Ü. (2005). *Ergenlikte kimlik statülerinin bağlanma stilleri, cinsiyet ve eğitim düzeyi açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Morsünbül, Ü. , Çok, F. (2011). Bağlanma ve ilişkili değişkenler . *Attachment and Related Variables*, 3(3), 553-570.
- Muuss, R. E. (1988). *Theories of adolescence*, New York; Mc Graw-Hill.
- Muuss, R.E. (1996). *Theories of Developmental Psychology*, New York: The M.C.Grow Hill Company.
- Oflazoğlu, A.F. (2000). *Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerde kimlik statülerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Okutan, N. (2010). *Eşcinsellere yönelik tutumlar: Cinsiyetçilik, romantik ilişkilerle ilgili kalıpyargılar ve yetişkin bağlanma biçimleri açısından bir değerlendirme*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Onur, B. (1995). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, 5. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.
- Onur, N. (2006). *Lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ile atılganlık düzeyleri arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Oskay, G. (1997). Üniversite öğrencilerinin kimlik gelişim düzeylerinin bulundukları fakülte ve anabilim dallarına göre incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 63-73.
- Özkan, İ. (1994) Benlik saygısını etkileyen etkenler. *Düşünen Adam*, 7 (3), 4-9.
- Özyürek, A. ve Tezel Şahin, F. (2005). 5–6 Yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 19–34.
- Paterson, R.J. ve Moran, G. (1988). Attachment theory, personality, development, and psychotherapy. *Clinical Psychology Review*, 8, 611-636.

- Pala, S. (2007). *Madde bağımlısı olan ergenlerin kimlik statülerinin belirlenmesi*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Pehlivan Türk, B. (2004). Otistik bozukluğu olan çocuklarda bağlanma. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 15(1), 56- 63.
- Pekşen Süslü, D. (2002). *Çalışan ve öğrenci ergenlerde kimlik duygusu kazanımının araştırılması*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Raja, S.N., McGee, R. & Stanton, W.P. (1991). Perceived attachments to parents and peers and psychological well-being in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 21,471-485.
- Rice K. (1990). Attachment in adolescence: A narrative and meta-analytic review. *Journal of Youth and Adolescence*, 19,511-538.
- Samuolis, J. L., Layburn, K., & Schiaffino, K. M. (2001). Identity development and attachment o parents in college students. *Journal of Youth and Adolescence*, 30(3), 373–84.
- Saymaz, I. (2003). *Examination of the relationship between university student's interpersonal relations and attachment styles*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Schiedel, D. G., & Marcia, J. E. (1985). Ego identity, intimacy, sex role orientation, and gender. *Developmental Psychology*, 21(1), 149-160.
- Shaver, P.R. & Mikulincer, M. (2002). Attachment-related psychodynamics. *Attach Human Development* , 4, 133-161.
- Shaver, P.R., & Mikulincer, M. (2005). Attachment theory and research: Resurrection of the psychodynamic approach to personality. *Journal of Research in Personality*, 39, 22-45.
- Slater, R. (2007). Attachment: Theoretical development and critique. *Educational Psychology in Practice*, 3(23), 205-219.
- Soysal, A. Ş., Ergenekon, E. ve Aksoy, E. (1999). Yenidoğan döneminde hastanede uzun süreli tedavi görmesinin bağlanma örüntüsü üzerindeki etkileri: Bir olgu sunumu. *Klinik Psikiyatri Dergisi*,2(4), 266-270
- Soysal, A.Ş., Bodur, Ş., İşeri, E. ve Şenol, S. (2005). Bebeklik dönemindeki bağlanma sürecine genel bir bakış. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 8(2),88-99.
- Soysal, A.Ş., Ergenekon, E., Öktem, F. ve Erdoğan E. (2000). Doğum türü değişkeninin bağlanma örüntüsü üzerindeki etkilerinin incelenmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 3(2), 75-85.

- Streitmatter, J. (1993). Gender differences in identity development: An examination of longitudinal data. *Adolescence*, 28 (109), 55-66.
- Sümer, N., Cozzarelli, C. (1994). *Attachment style differences in ego identity status and self concept*. Paper presented at the 66th Annual Convention of the Midwestern Psychological Association, Chicago II.
- Sümer, N., ve D. Güngör. (1999a). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin türk örnekleme üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14, 43, 71-106.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999b). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(44), 35-58.
- Sümer, H.C. ve Knight, P.A. (2001). How do people with different attachment styles balance work and family? A personality perspective on work family linkage. *Journal of Applied Psychology*, 86,4, 653-663.
- Sümer, N. (2006). Ergenlikte ebeveyn tutum ve davranışlarının bağlanma kaygısındaki rolü. *11. Ergen Günleri, Konuşma Metni*, Hacettepe Üniversitesi.
- Sümer, N., Unal, S., Selcuk, E., Kaya, B., Polat, R., ve Cekem, B. (2009). Bağlanma ve psikopatoloji: Bağlanma boyutlarının depresyon, panik bozukluk ve obsesif - kompulsif bozuklukla ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24, 38-45.
- Stewart, A. E. (2004). Can knowledge of client birth order bias clinical judgment? *Journal of Counseling and Development*, 82(2), 167-176.
- Süslü, D.P. (2002). Çalışan ve Öğrenci Ergenlerde Kimlik Duygusu Kazanımının Araştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Ankara.
- Şahin, G. (2009). *Yetiştirme yurdunda ve ailesi yanında yaşayan ergenlerin bağlanma stilleri ile kimlik statüleri arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Şahin, A. R. (2011) . Erişkin DEHB ve bağlanma biçimi ilişkisi . *Anatolian Journal of Psychiatry*, 12, 274-279.
- Tucker, J.S. & Anders, S.L. (1999). Attachment style, interpersonal perception accuracy and relationship satisfaction in dating couples. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25,4,403-412.
- Unger, J.A.M. (2011). *The Relationship between child abuse and adult attachment styles*. Doctor of philosophy, Manitoba University, Manitoba.

- Varan, A. (1990). *Liseli gençlerin kimlik statülerinin cinsiyet, yaş ve sosyo-kültürel çevre açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Waterman AS. (1999). Identity, the identity statuses, and identity statuses development: A contemporary statement. *Developmental Review*, 19, 591-621.
- Weger, Jr. H.& Polcar, L.E. (2002). Attachment style and person-centered comforting. *Western Journal of Communication* , 66, 84-103.
- Wires, J.W. & Barocas, R. (1994). Determinants of adolescent identity development: A cross-sequential study of boarding school boys. *Adolescence*, 29(114), 361-379.
- Yavuzer, H. (1997). *Çocuk Psikolojisi*. Remzi Kitabevi. Ankara.
- Yıldız, S. (2005). *Depresyon ve anksiyete tanısı almış çocuklar ile kontrol grubunun anne babalarının bağlanma stillerine göre evlilik uyumlarının incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Yörükân, T. (2011). *Bağlanma ve Sonraki Yaşlarda Görülen Etkileri*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. İstanbul.
- Zimmermann, P. & Becker – Stoll, F. (2002). Stability of attachment representations during adolescence: the influence of ego – identity status. *Journal Of Adolescence*, 25, 107 - 124

EKLER

EK.1. İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA) Örnek Maddeler

Aşağıda yakın duygusal ilişkilerinizde kendinizi nasıl hissettiğinize ilişkin çeşitli ifadeler yer almaktadır. Yakın duygusal ilişkilerden kastedilen arkadaşlık, dostluk, romantik ilişkiler ve benzerleridir. Lütfen her bir ifadeyi bu tür ilişkilerinizi düşünerek okuyun ve her bir ifadenin sizi ne ölçüde tanımladığını aşağıdaki 7 aralıklı ölçek üzerinde değerlendiriniz.

1-----2-----3-----4-----5-----6-----7			
Beni hiç tanımlamıyor	Beni kısmen tanımlıyor	Tamamıyla beni tanımlıyor	

Madde No	MADDELER							
1	Başkalarına kolaylıkla güvenemem	1	2	3	4	5	6	7
2	Kendimi bağımsız hissetmem benim için çok önemli	1	2	3	4	5	6	7
3	Başkalarıyla kolaylıkla duygusal yakınlık kurarım	1	2	3	4	5	6	7
4	Başkalarıyla çok yakınlaşırsam incitileceğimden korkuyorum	1	2	3	4	5	6	7
5	Başkalarıyla yakın duygusal ilişkilerim olmadığı sürece oldukça rahatım	1	2	3	4	5	6	7

EK.2. Benlik Kimliği Objektif Ölçüm Skalası Örnek Maddeler

Size verilen ölçekteki her maddeyi dikkatle okuyun ve sizin kendi düşünceniz ve duygularınızı ne derecede yansıttığını A-F seçeneklerinden birini işaretleyerek belirtin. Şayet bir cümle birden fazla bölümü varsa, cevabınızı lütfen cümle tümüne göre verin.

A : Kesinlikle katılıyorum

B : Çoğunlukla katılıyorum
katılmıyorum

C : Bazen katılıyorum

D : Bazen katılmıyorum

E : Çoğunlukla

F : Kesinlikle katılmıyorum

Madde No	MADDELER	A	B	C	D	E	F
1	Benim için hangi mesleğin uygun olduğu hakkında bir fikrim yok. Bulacağım herhangi bir işte çalışırım	A	B	C	D	E	F
2	Din konusunda bana hitap eden bir şey bulmuş değilim ve araştırma gereği de hissetmiyorum	A	B	C	D	E	F
3	Erkeklerin ve kadınların rolleri hakkında düşüncelerim, anne ve babaminkilerle aynıdır. Onlar için geçerli olan benim içinde geçerlidir	A	B	C	D	E	F
4	Bana hitap eden tek bir yaşam biçimi yok ve bu konuda pek fazla düşünmüyorum	A	B	C	D	E	F
5	Çok çeşitli insan var. Ben hala bana uygun arkadaşları bulabilmek için çeşitli yollar arıyorum	A	B	C	D	E	F
6	Şimdiye kadar boş zamanlarımı dolduracak belirli bir faaliyet aramış değilim ancak bazen diğerlerine uyup bir şeylerle	A	B	C	D	E	F

	uğraştığım olur						
7	Nasıl flört etmeli konusunu şimdiye kadar pek düşünmedim. Zaten flört edip etmemek konusu beni pek fazla ilgilendirmiyor	<i>A</i>	<i>B</i>	<i>C</i>	<i>D</i>	<i>E</i>	<i>F</i>
8	Politik olarak neyi desteklediğimi ve neye inandığımı bilmenin önemli olduğunu düşünüp, bana uygun bir görüş geliştirmeye çalıştım	<i>A</i>	<i>B</i>	<i>C</i>	<i>D</i>	<i>E</i>	<i>F</i>
9	Bir birey olarak ne kadar yetenekli olduğuma ve benim için hangi işlerin uygun olacağına hala karar vermeye çalışıyorum	<i>A</i>	<i>B</i>	<i>C</i>	<i>D</i>	<i>E</i>	<i>F</i>
10	Din konusu beni pek düşündürmüyor ama rahatsız da etmiyor	<i>A</i>	<i>B</i>	<i>C</i>	<i>D</i>	<i>E</i>	<i>F</i>

EK.3. Kişisel Bilgi Formu

Değerli katılımcı,

Çukurova Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans tez çalışmasına yönelik bir araştırma yapmaktayım. Size verilen 7 soruluk Kişisel Bilgi Formu, 17 maddelik İlişki Ölçekleri Anketi ve 64 maddelik Benlik Kimliği Objektif Ölçüm Skalası tez konum olan “Ergenlerin Bağlanma Stilleri İle Kimlik Statüleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” için kullanılmaktadır.

Bu araştırmada elde edilecek veriler yalnızca bilimsel amaçla kullanılacak ve her yanıt gizli tutulacaktır. Gizlilik esası içinde katılımcılardan isim ve soy isim istenmemektedir. Araştırmanın amacına ulaşabilmesi için soruları dikkatli okumanız, her soruya içten ve doğru bir şekilde yanıt vermeniz ve cevaplanmamış soru bırakmamanız gerekmektedir. İçten verdiğiniz yanıtlarla araştırmaya yaptığınız katkıdan dolayı teşekkür ederim.

Nurhan BAŞ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİSİ

Cinsiyetiniz: Kız () Erkek ()

Yaşınız:

Annenizin Eğitim Düzeyi:

Okur-yazar değil () İlköğretim ()

Ortaöğretim () Üniversite ve üzeri eğitim kurumu mezunu()

Anneniz Çalışıyor mu?:

Evet () Hayır ()

Anneniz sizi dünyaya getirdiğinde kaç yaşındaydı:

Ailenin kaçınıcı çocuğusunuz?

Sizinle birlikte kaç kardeşsiniz?

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Nurhan BAŞ

Doğum Yeri ve Tarihi : Mersin / 1985

Adres : Viranşehir mah. 34312 sk. Ufuk Sitesi C Blok, Kat:4 Daire:7 Mezitli/MERSİN

Telefon : 0324 237 72 01

e-mail : nurhanbas@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

2008– 2013 : Yüksek Lisans, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.

2004 – 2008 : Lisans, Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, Adana.

1999 – 2003 : Lise, İçel Anadolu Lisesi, Mersin.

İŞ DENEYİMİ

2012- : MEB, Okul Psikolojik Danışmanı, Mersin.

2010 - 2012: MEB, Okul Psikolojik Danışmanı, Diyarbakır.

2008–2010 : Yaprak Psikiyatri ve Psikolojik Danışma Merkezi, Adana.